

EGY FÜRDŐIDÉNY

BORSZÉKEN.

IRTA:

MOLDOVÁN GERGELY.

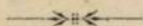
KOLOZSVÁRT,

NYOMATOTT A MAGYAR POLGÁR KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

K. PAPP MIKLÓS ÖRÖKÖSEINÉL.

1883.

EGY FÜRDŐIDÉNY BORSZÉKEN.

IRTA:

MOLDOVÁN GERGELY.

KOLOZSVÁRT.

NYOMATOTT A MAGYAR POLGÁR KÖNYVNYOMDÁJÁBAN K. PAPP MIKLÓS ÖRÖKÖSEINÉL

1883.

ELŐSZÓ.

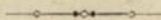
Nem fogok tudományoskodni.

Borszék dolgai szépen és tudományosan meg vannak írva dr. Cseh Károly és Puskás Ferencz műveiben*); a kik tehát magvas dolgokat akarnak olvasni e tekintetben, folyamodjanak e szerzők munkáihoz.

E mű egészen privát érzelmeknek hódol; egyéni nézeteket tartalmaz: milyennek találtam én a fürdőt és környékét az elmúlt saison alatt; milyen benyomásokat tett az reám, kedélyemre; egyéni tapasztalatok láncolata, közrebocsátva azért, hogy barátokat szerezzek e helynek, melynek párja nincs széles e világon; a mi, ha nem is sikerülne, megjutalmazva érezném magam azon belső érzet által, hogy a jóakarat meg volt bennem, emelni azon helyet, a mely nekem hat heten át páratlan élvezetet nyújtott.

Torda, 1882. november 30-án.

Moldouván Gergely.

*) Borszék. Irta: Cseh Károly. Budapest, 1873. Ára 2 frt. — Borszék története. Irta: Puskás Ferencz. Budapest, 1882.

I.

BORSZÉK FELÉ.

er, ülj le ide mellém! Elvégzéd napi munkádat, jól fog esni a pihenés.

Nyolcz óra van, estve. Künn a szél végig süvölt a sötétségben; mint a vak, a ki nem lát, beleütődik mindenbe, tárgyakat meg-ráz, felforgat, zajt csinál.

Üssük-vétsük el e kellemetlen időt; figyelj, elmondok én regéket, a régi multból, lefestek tájakat, hogy lásd; elmondok sokról sokat, hogy tanulj.

Szeretnék ékesen beszélni, hogy figyel-medet ébren tartsam; szeretnék élénk szí-
nekkel festeni, hogy tetszetős legyen a kép,
melynek eredetije mind olyan nagyszerű.

Figyelj! Gyakran kértél, irjam le borszéki útamat, azokat a helyeket, a hol én olyan derék hat hetet töltöttem; ime teljesitem kívánságodat: elmondok neked min-dent, de mindent, a mit azon idő alatt láttam, tapasztal-tam, a mi tigyelmemet lekötötte, ha gyönyörködni tudnál bennök, annyira örvidenek.

Mindenekelőtt beszélni fogok a Borszékre vezető út-ról; magáról Borszékról, vizéről, levegőjéről, sajátságairól, regéiről; azután elmondom a hat hét történetét; beszélek a kirándulásokról és mindenről — mondom — a mi ez alatt az idő alatt engem foglalkoztatott.

Ha más is hallja, az is hasznát veheti még.

Figyelj tehát!

*

*

*

Julius 15-ike volt. Akkora volt a hőség, hogy a kutya alélni kezdett, kiizzadván nyelvének utolsó ned-vességét is.

Az ember, ha lehetett, menekült: ki a merre tehet; a kertbe, a pinczébe, falura, fürdőre, a hol a lomb árnyékot vetett, a forrás vize hidegebb; a hová a napsugár be nem hatolhatott.

Az utcák kövezete égetett; a házak falai, mintha sütőkemenczék oldalai lettek volna, sütöttek.

Ilyen időben városban lenni — rettenetes.

A család minden és ilyenkor mégis semmi; az otthonnak nincs vonzereje. A gondos nő meghűti a vánkost, hogy édes legyen rajta az álmodás; inyed szerint tálal és kitalálja minden gondolatodat, a mi csak szórakoztat; a fejlődő gyermek mosolygása, élénksége és néha szellemi szikráinak pattogása, az apának megad minden örömet és az mégis semmi, mégis menni kell.

Nekem mindez megvolt a házból s mégis mennem kellett; valami rágódott kedélyemen; valami nyomta szívemben a vér lüktetését; nem volt kedvem a munkára; megrezentett minden élesebb hang; izgatott voltam azért is, ha fülemilém énekelt, egyik helyről a másikra vágytam, s ha ide értem, nem találtam semmi kedvemet benne.

Betegség-e ez? nem tudom, orvosom annak állította s utazást ajánlott.

Leráztam minden gondomat, s az asszony vállaira raktam le. Azt mondják, hogy a teremő az asszony mellé rendelte a férfit, hogy őt megvédelmezze, pedig az asszony a férfi mellé van adva, hogy a férfit megerősítse. Erős váll az asszony válla.

Borszék felé vettem útam. Mindig vágytam e helyre.

A vadregényes hely látása, tiszta levegőjének és páratlan vizének élvezete, előttem mindig ábránd volt; — a kinek pedig pénze nincs luxusokra, az rendszeren ábrándozik azokról, és be kell érnie az ábrándokkal.

Az isteni gondviselés különben igen helyesen egyenlítette ki a nagy ellentéteket a világon. Minden ember, mindent bir, csakhogy az egyik résznek birtoklása kézzel fogható, illetőleg az egyik rész tényleg bir, a másik pedig arról csak ábrándozik, de képzeletben mégis bir. Sok-

szor pedig boldogabb ez utóbbi birtok. Ez utóbbi esetben az ember soha sem unja meg az ábránd tárgyát; annak fénye pedig, a mit bir, gyakran eltűnik, az aranyból lesz talmi-arany; a jótékony esőből lesz pára, a mely fojt; keményen szorítja az ember a markában s mikor kinyitja, azt látja, hogy: »nesze semmi, fogd meg jól!« Ilyenkor az ember igen szeretné magát az előbbi állapotba visszahelyezni, hogy képzelődjék, hogy álmodozzék újra.

Meg voltam győződve, hogy Borszékkal nem járok így, és nem jártam úgy.

Gyéresen ültem fel a vonatra. Ha valaki nem tudná magát tájékozni e község holfekvése iránt, annak részére megírom, hogy e község Torda-Aranyosmegyében fekszik, Torda várossától egy óra járásnyira. Ha ezen indóházból négy ember indul el naponként, azon nap a hivatalnok a nagy fáradságtól ingre vetkezhetik, mert nagy forgalmat csinált; s ha egy-egy vonaton öt ember érkezik, már Tordán a speculánsok azon verik a fejüket, hogy mint állítsanak fel omnibus-közlekedést, a mely vállalat mostanig csak ötször bukott meg.

És ezeket felhoztam azért, hogy kiemeljem Gyéresnek világraszóló fontosságát, s hogy indokoljam az Istenben megboldogult Tisza előtti kormányok eljárását, hogy mellőzni voltak kénytelenek a tizezer lakossal bíró, derék magyar iparos várost, Tordát, és hogy elvitték a vasutat süppedékes, istentől elkárhozott helyeken, a hol még a madár se szól, és így elősegítették az állam kasszáját évenként több százezer forint fentartási költség kidozására.

Gyérestől Vásárhelyig semmi látnivaló, mert az még nem adatott meg az embernek, hogy éjjel is lásson. Az ember, ha lehet, félrevonul egy zúgba s ott guggol s örvend, hogy békében hagyják.

A Maros-Vásárhelyig való utazás annyi bosszúsággal van összekötve, hogy kénytelen az ember magát itt kényelemben helyezni s egy napig legalább kiheverni az út fáradalmait.

Ugy tettem én is. Legalább alkalmam nyílt megismerkedni a székely fővárossal. Megismerkedtem vele.

A székely fővárosban csak egy nevezetes van, hogy a kifli épen olyan rossz, mint Tordán.

Egyebekben aztán, mint más városokban, a gavallérok itt is középen fogják a botot, az ingújat kinyújtják s gracieuse sétálnak a flaszteren. A nők itt is olyan szépek, mint másutt, alól szűk köntösöket viselnek s esténként üdülni szoktak a piacon levő kézi sétányon. Sür-gés-forgás mindenütt csak a zsidót látod kávéházakban henyélni; teleköpi a padimentumot, hogy menekülni vagy kénytelen előle, s megutálod a kávéét éppen száz esztendő-re; telekormolja orrodát a pipa bűzös füstjével, hogy kosserré tesz, megfájítja fejedet. A kocsis itt is goromba; a szállodában rossz a szolgálat; a piacon a tojás kettő egy pár s ha éppen valami székely specialitást óhajtasz a székely fővárosban, megtalálod és meglátod a székely darabont atyafi feje tetején, a magastetejü kalapban, aztán addig járhatsz, a meddig megsántulsz.

A mely perczben leveszi a székely atyafi fejről a kalapot s más formájut tesz fel, s a mely perczben jobb kiflit fognak sütni, mint Tordán, abban a perczben nincs többé specialitása Maros-Vásárhelynek. A kifli pedig azért szerepel e nevezetes kérdésben, mert az egész világon Torda várossában sütik a legrosszabb kiflit.

* * *

Az út, mely M.-Vásárhelyről Szász-Régenen át Borszékra vezet, egyike a legszebb panorámákat nyújtó utaknak. Az ember elfelejti az út fáradsalmait, a minden nyomon jelentkező természeti szépség leköti a figyelmet; bámulásba ejti a szemlélőt; a lelkiismeret fölébred s szemrehányásokat tesz az embernek, hogy csak most tapossa először e földet.

A ki látta valaha az Aranyos-mentét, az nem fogja azt elfelejteni soha. Várfalvától fel Albáig, a Biharig; vagy a kis Aranyos medrén, Vidrán át a Gaina tetejéig; akár a csertési völgyön fel a Szamos eredetéig, előnkbe tárul a sok kép, melyeket a természet játszi kedvében oda festett, hogy bámulásba ejtse az embert.

A borszéki út a Maros völgyén halad el. Jobbról-balról mindjárt gazdag falvák úri kastélyokkal; a hegyoldalak pompás erdőkkel övezve, maga a völgy egy kánaán; alig birja a bőséget; kereszt keresztet ér; a törökbuza-szár délczeg, s három-négy cső húzza lefelé. A ki itt bir, az nem láthat szűkséget soha.

Az ember, ha Szász-Régenbe ért, hamar kügyekszik belőle. Annyi barátságtalan képet sehol se lehet látni, mint itt; minden ember fontoskodik s olyan arcot vág, mintha az utolsó napnak az ő iszonyatossága gyötörné. A sok hideg arcz, a város zajtalan, siri csendessége s az az iszonytató kövezet, a mi itt van, s mely e jámbor népeiséget hihetőleg gyöttri is, az embert betegé teszi.

De ha egyszer kiszabadul innen, gyógyulni kezd újra. Ismét panoráma. Jobbról elmarad a görgényi havasok ködbe vésző képe. De szép e táj! Nemsokára elérjük Vécset, melynek legmagasabb pontján ott diszlik a Kemények vára dominálva az egész vidéket. A Maros vize majdnem oldalát mossa a hegynek, rajta erdő, 2—3 százados tölgygyel.

A vidék Dédánál már havasi jelleget ölt. — A völgy egyre szorul, a hegyek emelkednek, s kezdődnek a fenyvesek.

És bár meddig haladjunk, a havasok üdék, zöldek; a hegylánczon fenyves, a szikla nem oly kopár; a tisztásokon itt-ott pázsint, mert itt még nem rombolt annyira az emberi kéz, mint a topánfalvi havasokon, a hol a végpusztulás bizonyos jeleivel találkozunk már.

Nincs itt meg a hegyfolyás, hogy lekíváncsozzék a hegytető a völgybe, mint a beteg ember az ágyba. A sziklák tervszerűen alkotott, különös építményeknek tünnek fel, melyeket a nap heve s a századok vihara keményre megedzett.

Ha látod, közédjük kíváncsozol. Különös vágyaid keletkeznek. Szeretnéd a legmagasabb szírről lelógatni lábadat a mindenségben; elnézni messze, messze, idegen tájak felé; vagy susogni szeretnél azokkal a kormos falakkal, melyek egy világtörténelmet rejtenek magukban;

ezer kérdés jó ajkadra s nem kapsz feleletet egyre sem.

Egy-egy pásztorra, ha akadsz, elmond neked regéket, szomorúkat; ennyi az egész, a mit megtudhatsz felőlük.

De ni-ni! — már későre jár az idő. Esteledni kezd. Tíz órától — folytonos utazás után — eléred estvére Ratosnyát.

Mikor leszáll az ember a gyorskocsinak csúfoltgyászszekérről, körül se néz, hanem nyújtózkodik, mint egy juhász-bojtár; a testben az izom megpretendálja magának ezt a kis commotiót.

Én is épen ekképen cselekedtem, elfelejtkezve arról, hogy udvariassági kötelességeim vannak: leemelni a kis Rifkát, meg az anyját, kedves útitársaimat a kocsiból. Szerencsére gavallértársam mindezekről nem felejtkezett meg és így a becsület meg volt mentve.

Mintha ki volna válogatva stációnak e legszebb pont.

A község román lakossága tutajozással foglalkozik; szorgalmas és munkás nép, meg is látszik háza tájékán. A Maros ott folyik el a hegyláncz és község között, elválasztva a kettőt egymástól. A hegylánczon fenyves diszlik; csak a községgel szemben mutatkozik egy lapos tetjü szikla, meredek oldalokkal, mintha óriások vára lenne. A községet e mellett kettészakítja egy patak, a mely oly sebes rohanással fut be a Marosba, hogy leverhetné még az ökröt is lábairól; néha 10—20 mázsás köveket sodorva tova. Ez a patak tömve van pisztranggal.

Mindezek mellett málhámat óhajtottam biztonságba helyezni, — a mi felett a korcsmáros megütődését fejezte ki.

— Itt nincsenek tolvajok! — mondá — pénzes erszényemet is künn hagyhatom.

Ez a beszéd pedig engem botránkoztatott meg, hogy ott, a hol Deanu nem régiben annyira garazdálkodott, ott ne legyen tolvaj; ott, a hol az ember, ha tíz lépésre eltér az országuttól, az ország policziája sem keritheti meg többé; a becsületesség itt legalább is tulbuzgóság.

Hanem a korcsmárosnak igazat adott a tapasztalaton nyugovó statistika, e vidékről ugyanis kevés ember üli a

tömlöczöt; s az, hogy a kik künn hagyták portékáikat, bizony reggelre bántódása nem volt egyiknek sem.

Nem tudtunk lefeküdni; — a jóízű vacsora után künn ültünk a tornáczon, hallgattuk a Maros mormogását.

Reggel jókor kiegyenlítettük mérsékelt számláinkat és tovább álltunk. Az út mind szűkebb és szűkebb helyre vezetett; a Ratosnyán túli vidéket, sziklacsoportokat már látni kell, leírni nem lehet.

Ratosnyától Ilváig, a Kemény Kálmán birtokáig, fenséges a táj. Ilva maga páratlan fekvésű.

Itt önkénytelenül megáll az ember és megbámulja a furcsa természeti alakulást, a mit azért nem merészlek leírni, mert ugyanazon színeket használhatnám, a melyekkel eddig festettem, s unalmassá tenném a képet.

Hanem útaxó! ha erre fog útax vezetni, csak arra figyelmeztetek: állj meg és nézz körül.

Mentünk Toplicza felé.

— Nini! — szóla a kis Riika — egy kereszt!

Az anyja befogta a kicsinek a száját, jelentéseül annak, hogy neki ama szót nem volna szabad az ajakára venni.

Csakugyan az út mellett egy durván faragott fakereszt állott, tele írásokkal.

Kiváncsivá lettem.

Megtudtam aztán, hogy az egy nyugovó férfinak fejfája.

A tavasszal az áradó Maros jégtáblái leütötték lábáról, megölték, — a víz oda kidobta a partra; oda tették el.

Még egy nő se olyan kíváncsi, mint az útaxó. Szeretné minden halomnak megismerni a historiáját; minden érdekli; lesz geologus, astronomus, füvész, bogarász, nemzetgazda, illetőleg lenne szívesen, ha tudna; a mint lépésről-lépésre figyel — és lát, a mit magának aztán nem tud megmagyarázni.

Csak itt lehet igazán tapasztalni, mennyi ismerete van valakinek, a mikor a természettel áll szemtől-szemben; csak itt ültethetik fel igazán az embert azok, a kik az embernél többet tudnak.

Elértük Topliczát. Az egész vidéket ez a hely dominálja pénzével, munkájával, iparával. — Deszka, épületfa, tönk usztatása országhírű.

E község kinézése olyan, mint az erdélyi részekben mindenütt a havasi községé, mértföld területen fekszik, szétszórtan, házai csinosak, jólétet mutatók.

Megfürödtünk a melegforrású fürdőben; aztán megébédeltünk Achpár bácsinál s úgy két óra tájban megindultunk.

Ide már csak 6 óra Borszék, de ha megkészítik a munkában levő utat, megkurtul az út négy órával s kikerüli a vadregényes fenyvesek hazáját, a Közrezet.

De addig, a míg az útas eléri ezt a nevezetes, fenyőborította havast, jobbról elhagyja Gyergyó gyönyörű falvait, Ditrót, Remetét és betér balra az annyszor említett s annyira óhajtott borszéki útra. Csak a telegrammfák hirdetik itt a magasabb culturát, ezek kötik össze a vadregényes országrészt a világgal, mert a posta... oh, az csak bizonyosságul szolgál — a nagy messzeségnek, hová az ember eljutott; mert — tudvalevőleg — csak Vásárhelylyel is négy napba kerül egy levélváltás.

Tehát balra térünk s alig félórai lejtőzés után elérjük a Közrezet alját. Ide már csak három óra Borszék.

Az út a legfestőibb táj felé vezet; jobbról is, balról is fenyő; a ló csak lépést haladhat, az útas is leszáll, hogy könnyítsen terhén s megy mind felfelé két óra hosszat.

Meg-megáll egy-egy pompás forrás előtt, — mely fahéj által van felfogva és elvezetve a fáradt útas lelki és testi üdülésére.

Egy percznyi pihenés ily forrás mellett, felér nagy földi élvezettel. Olyan az a hely, melyen ülsz, mint a leglágyabb selyem; s olyan a víz, melyet megizlelsz, mint a legédesebb tej. Egy huzamban nem iszol annyt, hogy jól lakjál, hanem neki mégysz kétszer-háromszor, nyujtod a pillanatok élvezetét; s mikor fel akarsz kelni, visszahúz a fűszál és susogja: Maradj!

Túl nagy morajjal fut lefelé a patak, itt-ott megmozgat egy-egy reznyiczét, malmot is és zúgásával életet ad a tájnak. Egy-egy fenyő keresztül nyugszik felette, leütötte lábáról az idő, nem válogathatott a nyughelyből; a víz nem sokat gondol e gáttal: legfennebb morog, ha oda ér és tovább illan alatta.

Az úton kétfelől, s az erdő szélein a páfrány-család terjeszkedik el; feletted egy-egy holló, galambászó karvaly csattogtatja szárnyait, vagy a czinkék vesznek körül, mintha örvidenének jöttödnek; a rigó, ha meglát, — kettőt-hármat tak-takol és nagy bosszusággal tovább áll.

Elülnék ez uton sokáig!

Elértünk a tetőre. Két óra kellett hozzá, s mikor a tetőre értünk, hát még mind nem láttunk Borszékából semmit.

Hanem a mi jól esett itt az volt, hogy két órai hosszú út után a fenyvesben már láttunk egy házat is: a csendőrség tanyáját.

E ház a közbiztonság ellen szól, de mégis a közbiztonságot hirdeti. Nem rég emelték ezt itt fel. Azóta, a mióta ez úton egy nyáron casusok történtek; mikor egy moldovai banda betört volt és garazdálkodott hosszasan. Hanem ma már nincsen eset, hogy az útas valami kellemetlen véletlennek legyen kitéve.

A csendőrség csak a fürdő-saison alatt van itt; az úton szakadatlan czirkál, hogy a közbátorság annál biztosabb legyen; nincs is soha semmi baj.

Megálltunk e helyen és körülnéztünk. Meglehetősen magas pont, mert innen, úgyszólván, a havastetőket már egy színvonalban lehet látni; mint megannyi dombok, úgy emelkednek, de zölden, ékesen.

Két borvizes székelny nyújtózkodott a napon, lovaik tova legeltek a legnagyobb kényelemben.

Aztán, hogy jól körülnéztünk, megindultunk és mentünk a lejtőnek; a mikor lefelé mentünk volna vagy egy negyed órát, a kocsis megszólalt, mondván:

— Nó itt történt az a baj!

Mi volt természetesebb annál, azt kérdeztem: Miféle baj?

Aztán János elkezdett nem mesélni, hanem való históriát mondani el, a mi azelőtt négy évvel történt.

— Bizony az csak úgy volt, hogy Mikó csiki főispán egyszer négyes fogattal kiindult volt Borszékről. Sok pénzt hozott volt magával ejszen. És mikor e helyre érkezett, hát az uton keresztbe volt téve két kard, a mitől az osztorhegyes nagyon megijedt, mert visszafordult, vele a többi, a kocsi s a legsebesebb vágatással le a lejtőn, hogy nem telt bele 10 percz s már Borszéken volt, a honnan kiindult.

— Ne tessék szólni, mert elmondom én a többit is. Azt a két kardot az utra az a híres moldovai rablóvezér tette, gondolván, hogy a kocsi megáll, az ur leszáll s megnézi, hogy mi az. De hát, mondom, a lovak megijedve visszafordultak; a rablók az erdőszélből hiába dufláltak a kocsi felé, a főispán végig húzódott a kocsiban és olyan szerencséje volt, hogy senkiben sem tett kárt és veszedelmet a púska.

Ez való történet is volt.

A főispán visszaérkezve Borszékre, elmondotta a történeteket, a mely hallatlan rémületet keltett a fürdőközönség között. Miután este felé volt az idő, mindenki védelemre gondolt. Eltorlaszolta mindenki ajtaját s mindenféle kigondolható gyilkoló szerszámot igénybe vett, ha talán . . . de hát nem történt semmi baj; az éjszaka minden vérengzés nélkül mult el s kipirult a hajnal, visszahozva a vendégek csizmaszárba húzódott bátorságát is.

Aztán megindult a vadászat. Nem telt bele néhány nap és az egyik rablót egy pásztor-tanyán lelőtték, a többit meg elfogták s átadták az igazságszolgáltatás büntető kezének.

Ez a tény rontotta volt el a Közrez becsületét s azóta ütötte fel annak tetejébe a csendőrség is tanyáját a fürdővendégek nagyobb biztonságaért.

No de mondom, most új útvonal készül, — legfennebb egy év alatt készen lesz, a mi által az ember megmenekszik a kocsisok borzalmas históriáitól, mert ki-

kerüli azt a helyet, a hol az az irtózatos esemény történt s rövidebbé teszi az utat négy órával.

A mikor a kocsis elvégezte volna a rettenetes historiát, már a nagy Riskát bizonyos remegés fogta el s nem győzött minket férfiakul silvoriummal kínálgatni, hihetőleg azért, hogy ha valami calamitás érne, hát akkor mi férfiak annál bátrabban harcoljunk a létért való küzdelemben.

Erre a nagy elővigyázatra és a bátorság fortificálására azonban már nem volt többé szükség, mert Alsó-Borszék fenyőkapuja előtt állottunk, a melyről e kedves üdvözlést olvashattuk le:

Hozott isten!

Ne álljunk meg itt — csak tovább, úgy is visszatérünk ide nem egyszer.

Egy kis kaptató és — — és előttünk állott Borszék fürdője, két napi hosszú, de kellemes utazás után.

Nem tudom, miféle érzelemszállja mega mohamedant, mikor Mekka kapujához érkezik a puszták porától feketén, de az én lelkem, mintha menyorszáágát látta volna, már ott állottam, hogy leszálljak s megcsókoljam a legelső röögöt, mely a szenvedő emberiség történetében olyan jelentős.

Épen olyanak találtam, mint a milyennek képzeltem; mert hát én nem búzós, szűk udvaru palotákról ábrándoztam; én falut vártam, tisztát, kellemest; levegőről, vizről, festői képekről, természeti szépségekről álmodoztam, s ime, mindazokat én Borszéken felfedeztem.

Az egész hegyláncz pompája itt pontosul össze; ennél szebb helyet a gondolat sem gondolhat ki a maga gyönyörködtetésére.

Leszálltam a kocsiról.

Mint a szomjas, ki üdítő forrást keres, akként jártam be Borszék utait s nem tudtam jóllakni a helylyel.

Idő, sok idő kellene hozzá, a míg az ember meg tudná unni az ajánlkozó élvezeteket.

II.

AZ ELSŐ REGGEL.

egvallom, minden költői gondolkozásom mellett, másnap bizonyos remegéssel fogtam hozzá az anyagiasságok elintézéséhez; mert hát igen szép gyönyörködni a természet bájaiban, de mindezt élvezettel csak úgy lehet megtenni, ha az ember lelkét anyagi gondok nem háborgatják.

Már az uton el voltunk rémitve. Ugy látszik, Borszéknek igen sok jóakarója van. Jelenen azt hallottuk, hogy lakás nincs; a mi volt, roppant drága pénzen kelt el; aztán az élelem irtóztató drága.

Igy, gondolám magamban, igen kevés ideig lesz részem élvezni azzal a pénzzel, a mit magammal hoztam és megeshetik az is, hogy Borszéken holmi kölcsönök felvételére leszek

kénytelen.

De hát a dolog egészen másképpen ütött ki. A szobákat kínálva-kinálták 20—30—40 frton egy saisonra; így még válogathattam a javából; s ugyanekkor meggyőztek engem arról is, hogy Borszéknek akárhány vendége legyen, annyi soha sincs, hogy a létező szállásokat mind elfoglalják. Az élelem pedig éppen potomáru volt: havonként 33 frttal reggeli, ebéd és vacsora; a szegény hivatalnok jőjjön ide spórolni.

Denique mindent összevetve, úgy tapasztaltam, hogy uricze el vagyok látva; még pénzem is marad holmi gavallérosabb tempók megtételére, a minők itt a bálók, tombolák, hangversenyek és kirándulások.

Azt kérheti valaki, hogy hát mindezekhez mi köze van az olvasónak?

Én Istenem! ha én ezekről valahol olvashattam volna, mielőtt útra keltem, mennyi aggodalomtól lettem volna

megmentve. Bizonyára hasznát veheti ennek is még valaki, mert hát senki se tudja, mire és hová jut; s ha ide fog készülni, vegye egyszersmindenkorra tudomásul, hogy Borszék a legolcsóbb fürdő az egész continensen; s mondjon akárki akármit, ez igaz és ez áll!

Már most kérldheti valaki azt is, hogy hát milyen az a szoba? és milyen az az élelém? ilyen potomárban.

Erre szintén megnyugtathatom; a szoba el van látva minden szükségessel; az étel pedig igen izletes és nemcsak sokféle, hanem egyuttal sok is, a mi itt nem csekély fontossággal bír, mert tudvalevőleg a medvének, mely egész télen át csak a talpát nyalta, tavasszal nincs jobb étvágya, mint a borszéki vendégnek egy heti itt tartózkodás után.

Szóval, az ember estélyeket nem rendezhet abban a 25 frtért kibérelt szobában; sem a Menu nem áll egy csomó à là, meg à là-ból, hanem kellemesen lakol és jól lakol; hogy nem tehetsz szemrehányást érte még egy guardiánnak sem.

Ez igen fontos dolog a fürdőn, azért emlitem meg.

Hanem azért a sokpénzü inyencz meg ne irtózzék mindezekről. Tessék csak ide jönnie, s ha okvetetlenül itt akarja hagyni pénzét, megteheti könnyen.

Ne tessék, mondom, megijedni, mert hát hogyan lehetne itt inyenczkedni és uraskodni. — Kérhet pókvelőt, vagy osztrigát, teknyős békát tekenyöstől, csigát-bigát szarvastól; denevér-szárnyat, istennyilát, mert Borszék el van látva mindenféle különlegességgel és a mit kérsz, azt találunk részedre; ha már a borju, marha, disznó, szárnyas, meg a vad-pecsenyékkal, éppen nem vagy megelégedve; vagy talán a jó palacsinták, pánkók, tortáták, meg a mi közösleges zöldségeink éppen nincsenek inyedre.

Nálam a gyermekkori szájíz létezik még; megmaradt az a maga gyermekes ártatlanságában, nincs elrontva a sok szulcz és faschirozással; azért a fennebb említett utóbbi ételek által magam igen kielégítve éreztem, és meg vagyok győződve, hogy afféle magam szőrü-bőrü vendég meg is lesz elégedve.

Aztán azt se tessék elhinni, hogy az általam említett áraknál még olcsóbb árakat ne lehetne kieszközölni.

Ismerek egyéneket, a kik ennél még olcsóbban jöttek ki.

Minden ember be fogja ebből látni, hogy az én aggodalmam alaptalan volt; hogy, mert így ütöttek ki a dolgok, hát több fogékonysággal is birtam a természet szépségeivel szemben.

A többi kiadás korlátozása már tőlem függött; mert a 4 forint kurtaksán kívül költöttem, ha akartam, különben nem.

Igaz, van még egy kiadás és ez a tisztesség és karakter szerint szokott fokozódni vagy alábbszállani; ez az ugynevezett fürdői karakter-taxa a cigány részére.

Ha betetted lábadat Borszék áldott földjére, a cigány ovációval fogad; nem azért, mert talán ismer, vagy nagyrabecsül, vagy talán akár apádat vagy anyádat látta volna valaha s a fiut is szeretné megismerni, hanem azért, mert a főadót, a mely itt a cigányt illeti, semmi körülmény között sem akarja relaxálni senkivel szemben.

Azért, a midőn megérkezel, rákövetkező reggel felkeres és meg is kap, ha épen a föld alatt fogadsz szálást, a bandát körbe állítja és ráhúz. Ha nem ismered a szokást, hát bámulsz, hogy itt az emberek már reggelineél kezdik magukat muzsikáltatni. Hanem hát a három nóta után megtudod a valót. A primás elődbe áll és azt mondja: »Az isten éltesse erővel, egészséggel!« s tartja feléd a tányért, a melyhez karaktered szerint járulsz, de akár-mily karakter mellett sem járulhatsz kevesebbel, mint két illoressel. A cigány pakol s aztán többé nem ismer, ha csak be nem állasz reuniókba, hasonló tányéros körülmények közé.

Szinte jól esik aztán, hogy már be vagy kebeleztve a cigány könyvébe; valahogy bátrabban és magasabb fővel jársz, otthon érzed magadat, mert már senki se leskelődik utánad.

Még egy kötelesség, a mit 24 óra lefolyása alatt teljesíteni muszáj.

A fürdő-biztosi szobába mégysz és ott bejegyzed nevedet, állásodat, lakóhelyedet, stb. stb., mindezt azért, nehogy valahogy eltévedj; hogy ha valaki keres, hogy meg ne kapjon; ez a regula és igen helyesen.

Azonban nehogy azt hidd, hogy ez a biztosiiroda, afféle iszonytató német bureau, hogy egy tubákos, pápaszemes német elődbe álljon, végig nézzon s benned mindenekelőtt a gyanus jeleket vizsgálgassa, hogy már mire discursusra kerül a dolog, hát elment minden kedved a földi javaktól; — hanem képzelj abban az irodában egy jó táblabírói alakot, a ki tudja már, hogy megérkeztél és vár, aztán, ha beléptél, azt se tudja, mivel legyen szolgálatodra, úgy, hogy daczára annak, hogy minden ember irtózik az irodákba való járástól, ide mégis gyakran kedved jó betérni egy szóra, egy kis discursusra; vagy megtudni, ez vagy amaz vendég nevét, karakterét, lakóhelyét; szóval ez a biztosi iroda egy olyan iroda, a hová az ember nem irni, de jóízűen eldiscurálni megy be.

Még egyet ajánlok, a mit én az első nap elmulasztottam. Ha ide kerülsz, egy füst alatt menj már a fürdő-orvoshoz is. Fehér Dávid ur igen kellemes ember és bizonyára lesz gondja rá, hogy meg ne bánd azt a néhány perczet, a melyet körében eltöltöttél.

Sok ember irtózik az orvostól, különösen, ha lényegtelen bajokkal bír és irtózhatik is, mert sok orvos agyonijjeszti az embert, hogy aztán kénytelen legyen ijedtében, folytonosan az ő utasításai szerint eljárni, szóval járszalongon tartja a jámbor vendéget, hogy annak csupa kín az élet.

Fehér ur más fogásu ember. Ha előállsz bajoddal, megvizsgál alaposan és 100 esetből 90-szer alapos meggyőződésre jut, a mi, azt hiszem, épen megnyugtató körülmény lehet s biztos adat arra nézve, hogy képzett ember s vaktában nem dolgozik. Aztán mázsára tesz és megmér, bejegyzí a súly-összeget s így vele is végeztél.

Ennek a mérésnek igen nagy fontossága van Bor-széken; a fürdő hatását majdan ez állapítja meg. Ugyanis

ha a te testednek tömege oly terjedelmű, hogyha kisebb volna, könnyebben futkoshatnál, szóval, ha kövér vagy — e fürdőn megapadsz; ha pedig sovány vagy — megizmosulsz, nehezebbé válsz.

E fürdő szóval a nagy hústömeget megapasztja, a gyengének pedig erőt ad.

Ha ezt is elvégezted — tiéd a világ, járhatsz, kelhetsz, mert van hol és van miért.

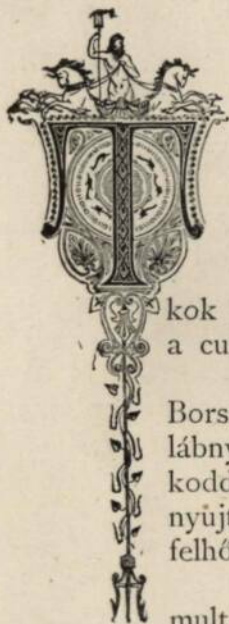
Ez a teendője az első délelőttnek. A végén is nem kellemetlen dolog s utóvégre csak elhelyezi és bevezeti magát az ember, ha már ide jött.

Már most menjünk és járjuk be Borszéket.

III.

MILYEN AZ A BORSZÉK?

udományoskodjam-e?

Nem teszem! Másokra bizom, a kik elég ismerettel birnak hozzá. S azért feleslegesnek tartom megírni, hogy Borszék miféle hosszúsági és miféle szélességi fokok között fekszik; ez különben sem tartozik a curához.

Annyit azonban mégis megírok, hogy Borszék bizony magasan fekszik; háromezer lábnyira a tenger színe felett; a felhőket a markoddal feléred; vagy többször ki se kell értök nyujtanod kezedet, mert benn vagy magában a felhőben.

Ez a fürdő, a melynek olyan zaklatott multja van, a mely épen azért, mert olyan drága kincs, annyi pörnek, annyi hercze-hurczának volt kitéve, Ditró és Szárhegy birtokossága tulajdonához tartozó havasrészen van s nevezett birtokosság tulajdonát képezi; e két község pedig, tudvalevőleg Csikmegyéhez tartozik.

A tulajdonos birtokosság sokat tesz e fürdő tekintélyének emeléseért, a fürdővendégek kényelmeért és el látásaért, úgy, hogy évenként mindig többet elkölt a fenn tartásra, a szépítésre, mint a mennyit az összes fürdő-vendégektől beveszen.

Ez pedig elég nagy pátriotismus a mai kalmárvilágban. És daczára annak, hogy a fürdő fentartása magának a borviz-üzletnek jövedelmeit is nem csekély mértékben veszi igénybe; a közbirtokosság, tekintet nélkül a haszonra, évről-évre építkezik, szépít és javít és igyekszik fürdő-

jét azon magaslatra emelni, a melyen a többi nevesebb fürdők állanak. Való az is, hogy még sok a hiány, sok luxus árticulus hiányzik, de eljő mindennek a maga ideje; a szenvedő emberiség, a fürdő-közönség már is bizonyára hálával tartozik a tulajdonos birtokosságnak, hogy a haszon kilátása nélkül megadja neki az alkalmat az üdülésre.

Ennek az áldozatkésztségnek lehet köszönni, hogy mikor a vendég először megpillantja Borszék látképét, olyan kellemes benyomást tesz kedélyére.

A mint Alsó-Borszék községéből a kaptató tetejére érsz, előtted áll egészen; mintha kultiváltabb volna minden; mintha e havas medenczében valamely nagyobb városnak villáit pillantanád meg.

Mindjárt az út megjavul s alig megy az ember két perczet, a hidhoz ér, honnan egyik út bevezet a főutczába, a másik pedig a borvizes székelyek részére van fentartva s bevisz a borviz-raktár udvarába.

Mi a főuton mentünk befelé; pompás, tágas utca, tiszta, mintha emberek se járnának rajta és doronc-nélküli, mintha csak aszfaltburkolattal volna bevonva. Jobbról is, balról is csinos, jómódu házak, nyári lakok; az útszélen terebélyes nyárfák. Az út csekély emelkedéssel csakhamar a főtérre visz.

Hanem addig minden szem feléd van irányozva; egy szemérmes leányka felemeli tekintetét s önkénytelenül találkoztatja a tieddel; csevegő menyecskék a tornácokból, ablakokból kíváncsi szemekkel szemlélnek: »Uj vendég!« susogják, mintha minden ember téged várna.

Ott áll az ember, hogy leszálljon s rendre mutogassa be magát. Minden szem az ember felé mosolyog; minden sétáló megáll, bekandikál a kocsiba s »nem ismerem!« szóval aztán megnyugtatta magát s tovább áll. Vagy nem csekély meglepetésedre itt is, ott is felkiáltanak: »Ni, ni, Kigyósi úr!« s nem telik bele néhány percz, még le sem szállasz a kocsiról, már az egész fürdő tudja, hogy megérkezél.

Olyan az a fürdői csepuőtelegramm. Szóval ez mind biztató, kellemes körülmény.

Ha az ember a biztos irodát elérte, balra a piacz terület el; jobbra pedig az út a kereskedők fából készült árudái között elvezet az erdő sétányaira; egyenest ha mégysz, elérsz a falu felső részébe, a Loó-gbofűrdő tájékára.

A főtér igen kellemesen lepi meg az embert.

Álljunk a főtér közepén, háttal fordulva a Melik-féle emeletes szállodának s írjuk le e piaczot azzal a korlátolt tehetséggel, a mely nekünk az ily tárgyak leírására megadatott.

A piacz meglehetősen terjedelmes, négyszög alakú, tiszta és jól conservált; szemben velünk kettős kőfal, majd gyepes halom, melyek elválasztanak a kis sétánytól, hol fiatal fenyők, tiszta utak, kényelmes padok annyi szórakozást képesek adni a sétálónak. A kettős kőfal között kényelmes út vezet kétfelől fel a kis sétányra, meg a postahivatalhoz. Szintén szemben velünk a kettős kőfaltól balra, kis mélyedéssel fekszik a főút épülete, — tetején áll a fedett csarnok, a zenészek helye, melyet azonban esős időben maga a sétáló közönség is igénybe vesz. A borszéki főút egyik része az épületben van; itt fogják fel éjjel-nappal csapokon a híres borvizet s innen hordják a dugaszoló házba, majd a raktárba. Az épület mellett a közönség használatára áll nyitott köpűben, vasrácszal körülvéve, egy másik kút; mindkettő azt a híres borvizet tartalmazza, a melynek ma már nem kell reklám, mert vas-tartalmáról már annyira híressé tette magát.

A fentebb említett kettős fal egyik része magasan, aztán derékszögben a főút épülete felé húzódik és a fedett csarnoknak alapját képezi a jobboldalon; a baloldalon szintén két és fél ölnyi magasságban, az előbbivel párhuzamosan, nyúlik el egy harmadik kőfal, melynek grádicsai kétfelől felvezetnek a rendes sétányra.

E sétány közepén van egy rondó, apróbb fenyőfákból; körös-körül erős, izléses vaspadok lombos fák alatt. A közönség itt szokott, hetenként háromszor, összegyűlni; itt rendez gyakran tombolát; itt sétál, gyönyörködve a festői kilátásban, a cigány zenéjében és egymásban leg-

gyakrabban. E sétánytól a felső sétányt szintén körös-körül magas kőfal választja el. A közönség ritkán veszi ezt igénybe, pedig egyike a legszebb panorámákat nyújtó pontoknak.

S mondom, ha a piacz közepén állasz, háttal a Mélik-féle vendéglőnek, balra aztán egy út vezet felfelé, a birtokosság hosszú, terjedelmes épületéhez, melyben a casino, zongora-terem és bál-terem van elhelyezve s melynek alsó részét a borviz-raktár foglalja el. A casino, a zongora-terem és bálterem, két-két helyiséggel rendelkezik s meglehetősen kényelemmel vannak berendezve.

A borviz-raktár udvarán a piacczal tehát földszinti vonalban van az úgynevezett dugaszoló ház, melyben örökös tűz lobog a szurok számára, melylyel a borvizes üvegek kupakját lefoglalják. Az ember idegessé lesz itt a sok üvegtöréstől; otthon összerezzen az ember az ilyen lármára s mintegy önkénytelenül kérdi magában: mi törhetett össze? a tükör, a porcellán, stb? Itt meg nem ütődik senki azon, akárhány eféle zörej hallszik; a darabokat összegyűjtik egy nagy ládába s visszaviszik az üveg-hutába.

A dugaszoló házban nagy a sürgés-forgás. Ennek tetején lakóházak terülnek el. E mellett van a borvizes székelyek állása is; itt rakodnak fel, itt van az iroda is.

Hátad megett áll a Mélik-féle szálloda, egy emelettel; tetején arany-kereszt, mutatván, hogy a tulajdonos igazhitű muzulman vala. Ez az épület megszabja az egész piaczt, bizonyos csint és nagyszerűséget kölcsönöz neki s elzárja a község egész alsó részét a forumtól. Nem olvastam meg szobáinak a számát, de bizonyára az felmehet 40-re; alatt csinos étterem; az épület előtt ponyvával fedett hely a künnétkezők számára. Ide szállnak meg a gazdagabb vendégek.

Jobbról az út le vezet Alsó-Borszékre s felfelé a Lobogóhoz egyenes vonalban; túl házak, s majd két oldalon a kereskedők fa-alkotmányai, melyek között az út felvezet a Kossuth-kúthoz, az erdő sétányaira.

Menjünk fel e sétányokra és járjuk be őket.

Az óra 11 lehet; a nap gyönyörűen süt, vonuljunk be meleg sugarai elől a fenyves árnyába.

A piacról az út kis meredekséggel a Templomtér felé visz és itt, tehát a piactól néhány ölnyi távolságban, már kezdődik a fenyves; az utat két felől nagy fáradsággal ültetett fenyő veszi körül; majd az emberi industria elmarad s kezdődik az a fenyves, a melyet a természet maga ültetett és nevelt fel az emberiség bámulatára.

Hanem mert az út, mondom, kissé meredek, ülünk le az útszéli padra és pihenünk. Nem szabad sietni, kívált új vendégnek, mert megárt s mert elég idő van mindent a legnagyobb kényelemmel szemügyre venni.

Előtted egy kis tisztás terül el, körülötte fenyves; ez a Blaha Luiza tulajdona már, itt akar ő magának nyári lakot emelni, itt akarja ezentul szünidejét eltölteni. Jól cselekszi. Bárha sokan így gondolkoznának s ne költenék el a hazában megszerzett pénzüket a hazán kívül, gazdagítva idegen államot, idegen nemzetet.

Aztán feltámbáskodunk és megyünk tovább felfelé. Itt aztán az út két felé nyílik, az egyik egyenesen felfelé halad, a másik a kerítés mellett vezet az aljban, bármelyik útra lépsz, egy helyre érkezel a Kossuth-kútra. A fenyves mind sűrűbb és sűrűbb, hogy a kút körül már nem igen hat be a sugár.

A fenyveserdőben a Kossuth-kút a czélpont, ide igyekszik az ember mindenünnen. A közönség itt szokott összetalálkozni; hetenkint négyszer zene is szokott lenni, reggel, délután.

Szilárd kis alapon nyugszik egy hosszukás faalkotmány, mint egy óriási tornác, annak oszlop-előcsarnokában van a kút, farácsozattal körülvéve. A felszolgáló leány, néha kettő is, alig győzi meríteni, akkora a fogyasztás.

E csarnokban délutánonként a közönség tánczra kerekedik; vagy sétál, ha eső éri utol; ha pedig jó idő van, a csarnok köralaku térségein mozog, melynek szélein padok vannak elhelyezve; vagy pedig felmegy a felső részbe, a hol szintén ülőhelyekre talál bömennységben.

Minden ember vizet iszik és sétál.

Miután még mind e dolgokra visszatérünk más fe-

jezetek alatt, csendesen haladjunk tovább, mert az idő telik s az ebéd ideje közeleg.

E központból menjünk a hosszú sétányra és hadjuk felre a csarnok melletti keskenyebb tekervényes és homályos utakat.

Ez a hosszú sétány a legkellemesebb, itt látsz legtöbb sétálót. A Kossuth-kúttól keletre megy be a sűrű erdőbe mindenütt a hegygerinczen minden kaptató nélkül, alig észrevehető lejtőn; fenn a fenyő összeölelkezik fejed felett s árnyékot tart; itt-ott a nap rásüt a fenyő derekából kiizzadó szurokra s olyan kellemes illatot áraszt a levegőben, hogy nem győzi az ember szivni.

Jobbról mindjárt elhagyja az ember a medve- és jégbarlangokhoz vezető utat s tart egyenesen mind beljebb és beljebb, elhagyva balról a rondóra levezető sétányt és tart a sűrű felé.

Maga a fenyves alig 50—60 éves; itt-ott láthatni egy-egy anyatörzset, melyet három ember sem tud átölelni, teteje már a felhőben vész, derekán mókus-üregekkel, 25—30 öles; a mohától fehérülő ágakkal. Mennyi vihart állhatott ki e törzs? Mennyi villámot foghatott az fel? Látszik tetején, ha felnéz az ember, a sok letört, csonkán, szárazon ki-kinyuló ág, jeléül annak, hogy a küzdelem erős volt és hogy nagy sebek árán tudott megmenekedni az élethalál tusából.

Ha kitér az ember a sétányról, a fenyő száraz tüleveleiből nagy hangyabolyokra akad, miket ha feltúr, a veres hangyák milliója áll elő, szaporán munkához látva, javítani a megrongált állapoton. Jobbról is balról is kiválóan az ördögborða diszlik bámulatos magasságban; itt-ott egy-egy kis málnás sziget, melytől, ne tarts, mert a medve nem jó hozzá málnászni, mivel a közönség számára fenntartott egész erdő jó móddal be van kerítve.

Láthatni lépten-nyomon ledőlt százados fenyőket; testök rothadásnak ment már, de ez a rothadás új életet is jelent. A rothadó fenyőre rá hull a fenyőmag, kikél és a rothadó testen ott láthatod százát az új nemzedéknek; úgy tűnik fel e kép, mintha szoptató anya emlőjén látnád felnevekedni az új nemzedéket. És a kis fenyő, e rothadó

testen át, beszurja gyökereit a földbe s nem egy helyen látod aztán a már felnőtt 30—40 éves fenyőnek gyökerei között a régi, még egészen el nem enyészett fenyőtörzset, melyet úgy szorít gyökerei között a fiatal suhancz, mint a *Boa constrictor* az áldozatot.

Van itt folyton mit szemlélni, a természet lépten-nyomon foglalkoztat és szórakoztat; ha észlelni, vizsgálódni tudsz, meg nem unhatod magad soha.

Megy az ember egy negyed órát e hosszú sétányon, ha elfárad, leül a fapadokra; de a ki először van itt, az halad tovább és tovább. Így eljut a sétány végére, honnan lekanyarodik az út, hogy aztán egy a felsővel párhuzamosan haladó nyíl-egyenes uton haladjon a rondó felé.

E sétány egyike az erdő legkellemesebb helyeinek; hihetőleg azért nevezték el a szerelmesek útjának. Már a mint leereszkedik az ember a felső sátányról, az aljban van egy gyepl-nyughely, tojásdad alakban, melynek felső részén az ördögborda diszeleg. Nem képzelem, miért lett ez a hely a szerelmesek nyughelye? ha nem azért, hogy a szerelem többnyire házasságra vezet s a házasság által igen gyakran az ember ördögbordához jut. E célzás legalább is goromba!

E nyughelyről a rondóig lehet látni, mely ide körülbelül 800 lépésnyire van.

Itt van a sohajok hidja is, a sétány majdnem kel-
lős közepén; egy kisszerű, közönséges faalkotmány, mely, miután itt szükségessé vált az alatta mélyedő árok miatt, elnevezték sohajok hidjának, hogy összhangzásban legyen e sétány többi nevezetességeivel. Különben itt érzed leginkább a fenyő- és szurok-illatot, ez a legáromásabb hely.

A rondóban, miután labdázó-társaság van együtt, ne állingáljunk sokat, mert igen lehetséges, hogy egy-egy gummi-labda leüti kalapod. E megjegyzésből láthatni, hogy a rondó meglehetősen tágas, körös-körül ülőpadokkal, közepén egy gyönyörű lutz-fenyővel. Ide gyűl reggelenként a gyermekse-
reg s a pompás árnyékban elmulat délig. Délután pedig egy-egy nagyobb társaság foglalja el, a hol ozsonnál vagy játszik.

A rondóból az út mind lefelé vezet s nemsokára

kivezet az erdőből. Kezdődik a két oldalról ültetett fenyővel szegélyezett út, mely elvezet a Lobogóhoz, a másik ut pedig elvisz, a honnan kirándultál, a piacra.

Ennyit az erdőről. Még sétányairól szükségesnek tartom megjegyezni, hogy jókarban tartvák, tiszták, soh'se sárosak; úgy, hogy bármely időben kellemesen járhatni el rajtuk. Ha mind meg akarod járni őket, igen nagy sétát teszel, mert a pihenésekkel együtt két órádba kerül, no de legalább izmaid erősödnek; tüdőd kitágul és étvágyod hatalmasan megjő.

Van ennél egy még kellemesebb sétány is, az, amely az Erdei kuthoz vezet.

Menjünk el oda és ne menjünk azon az uton, a mely Borszék főutcáját képezi s a melyről, mikor megérkezünk, annyi kíváncsi szem pillantott mi felénk; hanem induljunk cda is a főtérrel, azon az uton, a mely a kaszinó, épülethez felvezet.

A kaszinó előtt állunk; lejtőn megyünk; balról elhagyjuk a szerény róm. kath. templomot, orvosi lakot, táv-írdahivatalt; Ditró és Szárhegy birtokosságának emeletes épületét; jobbról az Uj- és O-Sáros fürdők gyönyörű épületeit, egy néhány házacsát s kiérünk nyílt helyre, egy szép mezőre. Miután itt a nap égetően süt, kinyitjuk a napernyőt és úgy haladunk a jól conservált sétányon, mind lefelé egészen az aljig.

Itt aztán egy kis kaptató felé jobbra térünk s alig 2—3 percz alatt elérjük az Arany János halhatatlan épí-cus költőnk nevére elnevezett kutat.

Leülünk és megpihenünk egy kissé. A piros pozsgás vízmerítő székelyleánytól kérünk egy pohár vizet; a ki nagy szolgálat-készségesen fatartójára helyezi a poharat, beleereszti a kutba s szolgál neked. A víz jéghideg s jól esik megizlelése.

Itt kezdődik aztán a fenyő-sétány, mely mind felfelé visz, egész odáig, a hol már az erdő kezdődik; az árnyék mind vastagabbá és vastagabbá lesz a félhomályig. Aztán leereszkedik az ember a mélybe; az út, mintha titkos lények lakása felé vezetne: valami szorongatja szivedet; a sűrű homály, a néma, ünnepélyes csend, az egekig nyúló fenyő

tömkeleg, alant a zugó patak és mélység, egyformán megindítják az embert.

Nemsokára eléred az »Erdei kút« kis kápolnaszerű épületét, mellette farostélyzat között áll a gazdag vastartalmu kút-forrás. A székely leány ott is megkínál egy pohár vízzel, megiszod és pihensz.

A kis faalkotmány ezer, meg ezer nevet visel magán. A vendég, a ki csak szerét tehette, bevágta nevét oldalába, úgy, hogy az egész faépület egy faragvány.

Kellemes hely ez — lenn a mélyben. Ide, habár félóránnyira van a főtértől, mindennap társaság jó ki, ozsonnát, vagy tánczot rendez; mert ez egyike a legkellemesebb kirándulási helyeknek.

Hogy el lehet merengeni itt! Végigfeküdni a padon, szivni azt a levegőt, a mely tisztább a tisztaságnál! Eszedbe jó sok minden; ezer vágyad támad a szivben, ezer gondolatnak ad életet az agyban!

Eh! keljünk fel! Minek is van a sziv s a szivben érzelem? Minek is él az ember, ha minden mulandó?! ha e percz élvezete nem tart örökké!

Befelé menjünk a főuton. Balról elmarad a Lázár-és a zuhany-fürdő épülete; a birtokosság vendégfogadója mintegy 30 szobával; egyes privát nyári lakok, a melyek közül kiválik a Merzáé és a Gáspáré; ezen utczában van a fürdőbiztosi épület is; s imé, ismét a főtéren vagyunk. Hanem most ne térjünk be a piacra, hanem menjünk mind felfelé. Jobbról elmarad a Miklós fogadója, még egy fogadó; több faépület, s alig egy perczig tartó kaptató után eléred a Lobogó épületét, kettős kupoláival, színes ablakaival.

Gyönyörű épület. Mellette mindjárt van a meleg-fürdő hosszú épülete. Itt már a műkertészet nyomai is látszanak. Apró nyírott fenyő-csemetékkal nagy virágos tábla áll bekerítve, a mely az egész helyet nagyban emeli. A Lobogó háta megett egy pár apró ház, tornahely és esz-közök s a fenyves erdő sétányaival.

A ki a Lobogóból kijő, mindjárt az erdőbe érhet, sebes séta által melegedni. Mint a méhkasból a méh nyilsebességgel kirepül, akként a Lobogóban megfürdött ven-

dég sebes vágatással fut neki az erdőnek, dideregve, s ha az idő még oly meleg is, félórai sebes séta után tudja csak visszanyerni teste melegségét.

De mi, miután összejártuk már az erdőt, oda ujólag nem megyünk.

A helyett inkább nézzünk körül. A piaczi sétány felett emelkedik a Bükkhavas százados bükkerdőjével; úgy vágytam a vastag árnyékban pihenni, de mindanyiszor elmaradt; pedig az embert egyre úgy csalogatja e hely.

Körös-körül fenyves, egy-egy tisztás; vagy láthatod a tűzegette területet is, kopacson emelkedik az Erdei-Kút felett; minden fenyő neked ad árnyékot, minden virág neked mosolyog, minden méhecske neked döngicsél, minden madár neked énekel, azért van itt minden, hogy téged gyönyörködtessen.

Maga Borszék mintegy 8—900 munkás székely s részben román lakóssal bir s fekszik a moldovai határszélen, az észak felőli magasabb bükkhavas, és délfelőli törpébb »Kerekszék« között, mely utóbbinak déli aljában vonul el a Tölgyesbe vezető országút; keletről a szintén Borszékhez tartozó erdőség alatt lefolyó Besztercze vize s nyugatról a Remetéhez tartozó »Arkozai bükk« aljában lévő Hanczker, vagy helyesebben »Arkozai pataka« által határolva, majdnem egy medenczeszerű alakban, mintegy a hozzátartozó Kerekszék északi lankás oldalára támaszkodva, közben a Nádas pataktól hasítva; regényességét már az első látásra is meglepően előtűntetvén, s ki az itt gazdagon szétszórt jóízű borvíz források között itt is ott is egy-egy üde édesvíz forrásra pillant, bizonyára az anyatermészet remekléseinek eklatáns bizonyítékait kell, hogy azokban megbámulja.*)

De mert sok még a mondani való, szakítsuk meg leírásunkat, térjünk magunkhoz a bámulatból, melybe Borszék gyönyörű fekvése és természeti szépségei ejtettek; zárjuk be a leírást a felhívással, hogy a kiteheti, menjen Borszékra, mert életet nyer.

*) Borszék története. Puskás Ferencztől.

IV.

EGY REGE A FORRÁSRÓL.

Imondok egy regét a forrásról; figyelj, mert nem lesz unalmas.

Hol hallottam azt? kérddheti valaki. Egy asszonytól, a ki olyan vén volt már, mint az a fenyő, a melynek aljában lakozott. Halljad tehát!

Kezdetben, mikor az isten megteremtett volna mindent; midőn a vizeknek megmutatá a medret és felékesité a földet pázsinttal, virággal és fával; a faágra éneklő madarat röpitett, a sűrű erdőt és mezőt ellátta bővön vadakkal; midőn a föld belsejébe és a tengerek mélyébe elültette volna a drága köveket és gyöngyöket; az égre melegítő napot, ezüst-fényű holdat és apró csillagokat aggatott volna fel, belátta, hogy a munka hiányos, hogy öt napot dolgozott és hiányzik még is valami, a mi nélkül a teremtés munkája csak kép, melynek lelke nincs.

És megalkotá a hatodik napon az embert.

Az első ember a megalkotás után felkelt és mozgott. Megindult és ment, a merre csak a szemeivel látott, csak akkor evett, amikor megéhezett; a természet őt nem gyönyörködtetett; selette az ágon a madarak hiában énekeltek; a patak rá nézve nem volt csevegő; a virág nem volt illatos; az árnyék nem birt rá nézve varázserővel, hogy pihenésre bírja; a hajnalpir és az alkony nem kényszeríté, hogy imára fogja kezeit... elaludt, a mikor a test el-lankadt és erőt vett rajta az álom!

Az isten néhány nap mulva keresni kezdé az embert

s a paradicsom egyik szélében feltalálta volt, mikor be akart ugorni a tengerbe.

Ugy látszik, hogy a paradicsom, mint olyan, minden gyönyöreivel sem tudta vele az életet megkedveltetni.

A férfiú szíve ekkor még nem dobogott. Igen keménynek volt megalkotva és nem birt felmelegedni semmitől.

»Társat adok melléje!« — mondá az ur — és nyomban megalkotá Évát, az asszonyi állatot; szépnek, mint a hajnal; szelidnek, mint a bárány; mélának, mint a holdfénye; dús haja kecses gomolyokban omlott üde, hófehér vállain; szemében ábránd; fekete szempilláin varázs és ajkain csáb.

De hát az első férfiú, amint megállították volna a paradicsom egyik szélében, megfordult és ment ismét, a meddig csak a szemeivel látott, a paradicsom másik széléig; találta útközben Évát, az asszonyi állatot, de azt sem mondotta neki: »félkalap!« — vagy a mit mai napság grátiositása nemes hevében a firtli mond a civisnek: jó nápot! Olyan volt rá nézve e nő, mint a többi állat, nem lepte meg, nem vonta magára figyelmét.

És a teremtmény néhány nap mulva ismét keresi emberét s a paradicsom másik felében feltalálta őt, a fák ágaitól megsebezve, véresen aluva; Éva asszony pedig a paradicsom másik részében legalább is unalmaskodott; merőn tekintett maga eleibe és mind azon gondolkodott, hogy tulajdonképen: miért is van ő megteremtve?!

Hiába! az aszonynak széptevő, szerető szív kell!

»Ime! — mondá magában az Ur! — azt hívé, hogy új alkotmányaimat egymás mellett találandom, gyönyörködve a természet szépségeiben és össze kell őket terelnem a paradicsom minden részeiből, mintha csak egymást kerülnék. Társakká kell tennem őket! Évának, az asszonyi állatnak is részt kell adnom istenségemből, hogy hasonló legyen egymáshoz.« És úgy tőn. Szépen egymás mellé állítá őket, Eva kezeit az első férfiú kezeibe adá és Évára lehelt!

Minő varázs? Egy isteni lehellet és annyi érzeménnyel? Az isten ekkor alkotta meg a női szívet!

A nő, mikor a Teremtő eltűnt volna, szemérmesen voná ki kezét a férfiu kezeiből; az első érzés, a mi a nőnél jelentkezett, az a szemérem volt. Elpirult, lesüté szemeit, nem mert feltekinteni; mintha nem jót cselekedett volna; de érezé, hogy a férfi mellől távozni nem képes, mintha oda volna lánczolva; szive kétszeresen dobogott; és ime, a szemérem után nyomban ott termett a második érzés, a szeretet is, a két legmagasztosabb érzés, a mi egy nőt felékit, felemel és széppé tesz, ami átmelegíti a világot.

Az első férfiu érezé a nő kezeiben a vér lüktetését, mely átnyillalt szivéig; a szemérem és odaadó szeretet dobogásba hozta kebelét; éledni kezdett, mintha egy nagy álomból ébredne fel; vagy mintha egy nagy álomba merülne el s annak varázsképei szemei előtt haladnának el; a női sziv e tulajdonsága egy szép világot varázsolt elő az első férfiu számára; nem úgy látott és nem úgy hallott ma már, mint azelőtt; ő az asszony szivén nézett keresztül, azon át látta már a világot és kedves is volt rá nézve minden fű, fa és virág; feltámadt lelkében az első érzés: uralkodni mindenek felett; hatalmába keríteni mindent; a nő lábai elébe dobni az egész világot; megérdemli, mert ő szeretett; a természet királynéjává emelni a nőt, a ki előtt ő is leborult; igen, mert a nő szive megérdemelte azt.

Mi is a sziv, mely oly érzékeny, mint a harmat? Örül és szenved; melegít és fagyal, felemel és lesújt, életet ad és öl?! Átöleli a világot, felmelegszik tőle minden; Sziberia jege felolvad és a forró földöv vize jéggé lesz; fájdalmat enyhít; könnyeket törül; gyermeket és anyát pótol; istenhez emel, vagy pokolba lök és oly könnyen megszakad, hogy aztán mozgásba nem hozza „oczeánja vérnek.“

A sziv, ez a fészke a melegnek, a hőnek és láznak. Itt vannak millió redőkben a milliónyi érzemények, aluva csendesen s ha felköltesz egyet, felébred kétfelől a szomszéd is, s ha felköltesz kettőt vagy hármat, tiznek is adsz életet, hogy megrabolják szemeidről az álmot; megégetik a vért ereidben és tesznek boldoggá, vagy szerencsétlenné.

Az első férfin aként cselekedett, a mint gondolkodott; fákat tördelt össze; vadakat terített le és a paradicsom legtávolibb részeiből a legizletesebb bogyókat hordotta össze, palotát emelt és bevívé abba a nőt, a hol kiváló eledelekkel óhajtott neki kedveskedni.

Aztán jól is ment volna a dolguk.

A fájdalmat nem ismerték, sem azt nem tudták, mi a szükség!!

Az angyalok irigy szemmel néztek az első emberpárra.

Az első ember királya volt a világnak, minden meghódolt előtte; az asszony pedig királyné volt és uralkodott mind a kettő felett; de hát melyik asszonyt nem kábitotta el a fény, a hatalom!!

És mikor nem tudták volna, mi a fájdalom és mi a szükség és úgy eltelt volna vagy két hónap, az asszonyi állatnak kívánságai keletkeztek. Jelesen, hogy ő már a dátólával jól lakott; hozzon neki férje a világ másik részéből valami különöst! Aztán meg, milyen csunya ruházat vállain a párduczbőr! Hozzon neki férje a tengereken tülről valami olyan ruházatot, a milyent ő még nem látott.

Szegény Ádám! aztán elkezdett bolyongani; ladikot tákolt össze és elment a tengereken tül és hozott asszonyának különböző ételeket; csecsebecséket, csigákat, kagylókat, láma- és tigris-bőröket, melyeknek az asszony szerfelett örvendett. Neki fogott szaporán és ruházatot csinált magának, felöltötte és nem győzte kérdezni Ádámot: „No, hogy áll, szivecském!” Ádám eleget mondotta, hogy „igen szép!” stb., az asszonyt nem elégítette ki; a kagylókat és csigákat magára aggatta és a végén kimerülve leült, mint ha mindez semmi volna. Pedig szegény Ádám, mennyit fáradott, mennyit küzdött miattuk!

Éva aztán ismét hajszoalta Ádámot, hogy lenni kell a földön még különös dolognak, a mi őt gyönyörködtetheti: és Ádám ment, és Ádám a nő lábai elébe hordotta a világ gazdagságát és javát; és mindezeket Éva nem becsülte annyira, mint a kagylót, melynek különös tulajdonságát fedezte fel.

Éva bumulta a kagyló színeit, és ime rajta mozogni lát egy képet, melyet ő nem látott még soha; mutatja Ádámnak, a ki megvizsgálván apróra, azt mondja hites társának, hogy: „az te hozzád hasonló.”

Nem is kellett több. Meg volt ugyan magával elégedve Éva, mert a képet szépnek, — de baj volt a kagylóval, mert azt igen kicsinek találta. Mi volt természetesebb annál, hogy Éva asszony legegésőbb is férjéhez fordult és olyan nagy kagylót követelt tőle, milyen ő egészen, hogy egészen láthassa magát benne.

Ádám ment és Ádám keresett.

Nagy baj volt az akkori időben, hogy csak Ádám volt Adám, és csak Éva volt Éva, s ha az egyik elment, a másik egyedül maradt unalommal, szeszélyeivel, bolondságaival.

Ádám nem talált akkora kagylót, mint a felesége, pedig egy álló hetet bolyongott a tengerparton. Mikor elfáradt volna, leült, s kérte Ádám az Istent, adna neki egy akkora kagylót, mint a felesége. Az Isten adott Ádámnak.

Haza vitte nagy örömmel. Elmondotta Évának, hogy az isten adománya, de hát erre nem sokat figyelt. Az asszony egészen látta magát.

Másnap mégis baj volt; hátha jobban állana a fehér haj és fekete arcz, négy szem és két száj stb., szóval Éva asszony kezdett magán olyan javításokat óhajtani, a minőkben Ádám nem segíthette.

Hanem Ádám, miután a világot összejárta már, mindent összehordott és látta, hogy mind az semmi, s látta, hogy nejjének különböző kívánságai vannak, — mindegyre az istenhez fordult és kérte az asszony kívánságának teljesülését.

Minden megvolt. Aztán Évából lett asztronomus, szerette volna birni a napot; lett geologus, szerette volna ismerni és birni a föld belsejét; lett tengerész, uralkodni óhajtott a tengereken, a végén pedig felkiáltott: „Eh! nem szeretem a függő állapotot! Isten szeretnék lenni!”

Feltámadt szívében a harmadik érzés: a hiuság, nagy-ravágyás stb, a melyek egymásból folynak; ettek a tiltott fa gyümölcseiből és imé megjelennek az angyalok előttük és égő ágakkal kikergetik őket a paradicsomból, kiáltván feljűk: „Halálnak halálával haltok meg!”

Az első fájdalmat a bűn megismerése okozta az emberi szivben; az első bűnnek pedig a női hiuság adott életet.

Szegény Ádám! Kivűl került Éva asszonynyal és az-

óta kívül vagyunk a paradicsomon; a férfiú erejével, a nő szemérmével, szeretetével és hiúságával, élünk és csináljuk a világ és a társadalom történetét.

Az első férfiú azonban nem csüggedett. Fájt neki a lealázó állapot, melybe a nő szeszélye sodorta, fájt neki az is, hogy Évának annyit kell nélkülöznie. Belátta különben, hogy a nagy hatalom lenyomja a nő vállait is; hogy nagyot hibázott, mikor gyenge női kezekre bízta a mindenség kormányzását, s nem volt elég erős a nőt figyelmeztetni hibáira.

Évához fordult és mondá:

„Drága feleség! Elveszett paradicsomunkat vissza küzdöm; erős vagyok, megbirkozom egy világgal, ha te otthon ülsz, engem vársz és szeretsz! Urai leszünk ismét a természetnek s én érzem, hogy e feltétel alatt győzni fogok.“

Éva asszony különben okos asszony volt; belátta, hogy vétkezett. Ádám, az első férfiú, küzdeni kezdett előbbi hatalmáért; a nő pedig otthon ült és ha férje hazatért, karjaiba zárta, szeretetével átölelte.

Ismét palotában laktak; a ház körül minden gyarapodott; volt áldás és megelégedés; Éva többé nem vétkezett; legalább a historia Évának egyéb vétkeiről nem beszél.

Ádám családja szaporodott; fiai és leányai nagyra nőttek s ez a sok idő meghozta Évának arczán az első ránczot, fején pedig az első őszhaját.

Eszébe jutott az angyalok mondása: „Halálnak halálával halsz!“ A míg fiatal, erős volt, nem is jutott eszébe e mondás, most már kérdezősködött fűtől-fától, hogy mi az a halál?

Arról neki nem volt még fogalma, de sejtette, hogy nem lehet jó. Iszonyodott tőle, érezte biztosan, hogy a halál nagy büntetés lehet.

„Mí az a halál?“ kérdezé egyszer Ádámtól, a ki szintén komorrá lett, azzá tette az idő.

Ádám, a ki érezé, hogy erői fogynak, s szintén gyakran gondolkodott a halál mivoltáról, sejdíté, hogy mi az!

„Örök nyugalom, felelé. Nézd a tölgyet, mely szerény házunkat beárnyékolja, leveleket hullat, sárgát, mint a viasz. Ha leszárad az ágról, soha oda vissza nem tér, elpusztul,

semmivé lesz. Ha megütöd a mozgó állatot, hogy nem mozog többé, az állat meghalt, elpusztul megsemmisül és fel nem éleszti többé semmi sem!”

Éva iszonyodni kezdett.

Megsemmisülni!? Nem mozogni többé!

És mikor így tépelődött volna; egyszerre, mintha mentő gondolata támadt volna, előhivatja legügyesebb fiát és azt, a ki utánna következett és mondá nekik: „Menjetelek és hozzatok nekem a halál ellen orvosságot!”

A két fiu elment a világba. Jártak és megvizsgáltak mindeneket. Eljutottak a mi kis országunkba is; itt igen elfáradva, kimerülve, lepihentek egy dűsan bugyogó forrás közelében. Elaluvának. De a kisebbik fiu, hosszú aluvás után sem birt felébredni, „Ime a halál!” gondolá magában a nagyobbik. Mi tevő legyen? Oda vonszolta a forráshoz; megfűrészté benne dermedt tagjait, ajakára pedig becsepegtetett belőle, s ime, a fiu ébredni kezdett, erősebb volt, mint valaha.

„Ez lesz a halál elleni orvosság” — gondolák magukban a gyermekek; megtöltötték edényeiket és hazatértek.

Ádám és Éva e vizzel éltek. Több ráncz az arczon, több őszhajszál a lón nem jelentkezett többé; s egyik is meg se álmodta, hogy meghalljon. Két fiu folyton útban volt, hordták az életitalt.

Egyszer jó későre a Halál a Teremtőhöz megy panasza, hogy az emberek nem akarnak meghalni, hiába kerülgeti őket, hiába veti a cseleket, mert hát mind épek, fiatalok és erősek!

A Teremtő megvizsgáltatta a dolgot s rá jött az emberek ügyességére.

Egyszer csak fekete felhő képződik a forrás felett; alja érte a havas tetejét; irtóztató robaj és dörgés hallszik, — lecsap a villám a forrásba. A forrás eltűnt.

Mikor aztán eljövének Ádám fiai ujólag, felette bámulának, hogy a forrás eltűnt. Keresték, keresték alább, fennebb s a végén ráakadtak egyre ujólag, meritettek s hazatértek.

E vizzel élt Ádám és Éva sokáig, — hanem nagy későre jelentkezett a második ráncz is; jó későre fogyott az erő; rémültek mindketten, nagy bámulatukra.

A forrás elvesztette örök ifjuságot adó tulajdonságát; megtartotta csupán az egészségerőt; megóvta a halandó testet minden nyavalya ellen; edzette azt és kelemessé tette a mozgást.

Szegény Éva! Miért is élt e vizzel? Olyan öregséget ért, hogy nálánál öregebb asszony nem létezett soha; de azért ő volt a legszebb vénaszony is a világon. Egyszer csak elaludt özőkre!

Az utódok Éva halála után nem sokat bajlódtak a forással; megnyugodtak a nagy végzetten, de nem is volt a ki őket unszolja többé!

Ez a borszéki borviz-forrás — egyik regéje.

EGY MÁSIK REGE.

kkor történhetett, a mikor a gletserek elvonultak a Kárpátoktól, ha voltak, tehát nagyon régen; talán anno 1-be, mert már a regére nem emlékszik senki a vidéken.

Azon a havason, mely ma Borszéken az Erdeikut felett kopaszon elterül, az ősidőben egy hatalmas vár állott; a hatalmas várban pedig egy hatalmas ur lakott.

Igen természetes, hatalmasnak kellett lennie, mert a szegény ember története csak a sirig terjed, a sirban pedig betakarják mindenestől; az idő nem tartja fenn emlékét; szél nem hordja messze nevét a sirtól, s madár az ágon nem csiripol az ő dicsőségéről többé.

Az ur, a ki a várban lakozott, dúsgazdag volt; az élet és a vagyon az ő kegyelmétől függött az egész vidéken. Gyűlölte az embereket, de nem bántotta. Várában elzárkozottan élt. A nép irtózott tőle, kerülte a várt s ha csak tehetette, arra felé se nézett.

Ilyen előítélet mellett aztán sokat is beszéltek róla. Mondják, hogy feketén, fekete ruhában éjnek idején, betolakodik a lakók békés házaiba, gyermekeket, leányokat, kincseket rabol. A boldog menyasszony az első éjszakán eltűnik; az anya emlője mellől nem tudni hova lett a csecsemő; s a káros hiába töltötte be jajgatásaival az egész világot, az anya gyermekét, a vőlegény menyasszonyát nem látta többé soha. A nép képzelete tovább működött: látta, mint ontja vérét a sok ártatlanoknak, hogy abban megmosakodják, hogy fiatal, erős legyen. Éjnek idején, a vár

körül járó, hallhatta a gyermekek sirását s a leányok jajgatását.

És mind ez nem volt már többé titok a nép előtt, azért mindenki igyekezett vagyonát és személyét biztosítani. Akkor tájban kezdték azokat a derék vasajtó- és ablakokat használatba venni, erős zárankkal.

Pedig hát a hatalmas ur ki se mozdult várából; — az erős lakatok még is lepattantak az ajtókról s megjelent a fekete ember, mint egy ördög, irtóztató rémületet keltve. Irgalmat nem ismert, könyörgést nem hallott, gyönyörködött az emberek kétségbeesésében.

A család estvénekint a feszület előtt imádkozott, hogy az isten éjszakára oltalmazza meg a fekete embertől és az isten nem oltalmazta meg.

Vitéz legények nem mertek vele szembeszállani.

Pedig hát a vár ura nem volt ilyen iszonytató mindig; volt idő, mikor a nép között naponként megfordult; volt idő, mikor a nép talán szerette is.

Rosz hire a következő történettel kezdődik:

Volt akkor tájban Moldovában egy leány, a kinél szebb nem volt a két országban. A vár fiatal ura híret vette ennek, felnyergeltetett s a havas fenyvesein keresztül egy nap alatt Moldovába ért. Későre érkezett, mert a szép leányt épen akkor vezette a templomba vőlegénye. — A fekete ember, nevezzük el így a vár urát, a mikor látta, hogy a leányt esketőre viszik, csak hogy el nem ájult. Meglátta őt és valóban olyan szépnek találta, a milyent ő nem látott soha.

Egyet gondolt — azt is rosszat. — Elrabolja a nőt, még az éjszakán. És úgy cselekedett. Mikor a dáridónak vége lett volna, hogy a vendégek eloszoltak, a menyasszonyt bevezették a hálószobába, melynek ablakai egy gyönyörű kertre nyitak. S mikor ott hagyták volna s midőn mély gondolatokban elmerülve, talán jövője felől ábrándozott, megnyitak az ablakok, két ember megragadja, száját bekötik, az ablakon kivonszolják, a fekete ember lóra ülteti és elszáguldott vele; mire pitymallani kezdett, a fekete ember már várában volt drága terűhjével.

Ugy bánt vele, mint egy galambbal. Szerette, édesgette, kényeztette; őrizte, mint egyetlen drága kincsét, soha várából el nem távozott többé.

Mi türes-tagadás, az asszony kibékült sorsával, megszerette a vár fiatal, szép urát, a minthogy szerethette is, mert tettei után megérdemelte azt.

Egy szép nyári napon, a rablás utáni 16-ik hónapban, a fekete és ifju szép neje a vár rácsozatára dőlve gyönyörködtek a messze tájakban. Tele volt mindkettő szerelemmel; de hát a boldogságnak boldogtalánság az árnyéka; a hol az első van, ott közel van az utóbbi is. Így történt ez most is.

A midőn így gyönyörködtek volna a természet csodáiban, két felé válik az ég; vakító fény ömlik szét a tájra, egy dörgés megreszketteti a vár alapját — s a szép nő lerogyik. Lesújtotta a villám.

A fekete ember nem hitt szemeinek. A kétségbeesés minden kapkodásaihoz folyamodott, hogy életre élessze szerelmének tárgyát s hogy nem sikerült, ráborult és zokogott, mint a gyermek.

Aztán felvette két karjára a drága halottat, elhelyezte a vár legfényesebb termében pompás ravatalon s ott tartotta három napig, mintha várta volna ébredését; de a szép nő nem ébredett többé fel. És hogy nem birta életre ébreszteni, a negyedik napon, a drága tetemeket két kezével takarította el, a családi sirboltba elhelyezte, selymekkel, drágaságokkal elhalmozta; azután termeibe vonult és egyetlen csecsemő leányának élt, a kit anyjáról Ilonának nevezett el.

Soha több mosolyt nem láttak többé elvonulni a fekete ember ajakán. Soha senki se tudta hova lett az asszony.

A fekete ember minden szem elől eltakarta a tetemeket. Minek gyönyörködjék a szolganép az ő bánatában? miért zúgja fülébe valaki: „Ime a bűn büntetése!“ A bánat különben is egyedül az övé volt, s az bár mázsás kő gyanánt nehezedett szívére, egy szemernyit sem adott volna abból másnak a világ kincseért.

Ilona e történet idejében öntudatlan csecsemő volt. Az apa leányának élt; ő gondozta, a gyöngéd jó anya nem tehetett volna többet érte, mint a fekete ember.

Az udvar csak akkor vett tudomást Ilona létezéséről, midőn járt és csevegett.

Így aztán nőtt s napról-napra szebb és szebb lett s ügyességében gyönyörködött mind az, a ki csak látta.

A mikor tulajdonképeni történetünk tárgya folyt, Ilona már 18 éves volt. A képzelet szebb alakot nem alkothattott Ilonánál; a fakadó bimbó nem volt üdébb, mint ő; az anyatej nem volt édesebb, mint az ő tekintete; fekete szeménél és hajánál nem volt feketébb az éjszaka; s természet emlékeztetett a vénusi szobrokra; mosolya malaszt; tettei áldás, soha senki sem látott oly szép és oly jó leányt, mint a milyen Ilona volt.

A nép úgy gondolkodott: Ime! angyal és ördög egymás mellett; templom a pokol mélyében, átok és áldás egy kézben.

Ilona az imádásig szerette atyját, kit is szeretett volna ő? A leány nagy volt már, az ő világa még is csak annyi volt, a mennyit a meredek hegycsúcsról szemeivel ellátott. Onnan azonban sokat, messze láthatott.

Naponta nem egyszer járta be Máriával, cselédjével, a vár körüli fenyvest, elbódorgott messze-messze. A fekete ember hiába rémitette, hogy a medve megtámadja, a farkas felfalja, a leány nem hitt: ő úgy okoskodott, hogy hiszen ő senkit se bánt, hát őtet miért bántaná valaki. És nagyon helyesen okoskodott. Leültek aztán egy-egy tisztáson és Mária meséket mondott Ilonának tündérekéről, szép királyfiokról; nagyon szeretett volna vagy egy szép királyfiut látni. Megszállta a vágy az ő lelkét, elmenni oda, a hol azok a szép királyfiak élnek s aztán elgondolkozott sokáig, sokáig.

Nagy baj az, mikor a leány szívében felébred az első vágy: mert azt el nem seprí onnan aztán az orkán; nem mossa el a tenger; el nem hallgattatja az anyai csók; nem fojtja el a kinpad s meg nem öli az imádság.

Ha a leány-szívben az első vágy feltámad, mintha százfejű sárkány nyert volna életet, minden nap ujnak ad életet; mindannyian a szívben mozognak, kényelmetlenkednek, egymást üzik, zaklatják; felkorbácsolják a szív csergő patkját, a vért; kirepül, ha egyik teljesül, de a maradék nem szűnnek sorvasztani a képlet, azon táplálkoznak, mint csecsemő az anya emlőjén.

Ilona szívében is életet nyert az első vágy: messze, de messze elmenni deli férfiakat látni.

Ez a vágy igen természetes volt. Mert hiszen a női szív ilyen van megteremtve.

Sötét éjszaka volt. Sűrű fekete felhők érintik a vár tornyait. Nehéz idő volt készülöben; a tompa moraj már hallatszott is. Ilyen idő s a fekete ember tudata! Nagyobb a borzalom, a félelem, ha még a természet is közbevegyül és elborul.

Ilona már aludt. Éjfél lehetett, a midőn a kert felől édes zenehangok zavarták meg a csendet. Szép hárfahangok voltak azok, a melyek a szivben vágyat és szerelmet ébresztenek, paradicsomi álmokat festenek az alvó szemei elébe, a bánatot enyhítik s oly édes érzelemmel töltik be a szivet.

Ilona édesen álmodott, miről? Ki tudná megmondani?! Midőn felébredett, mintha az ébrenlét az álom folytatása lett volna; a hárfahangokat hallá; soha se hallott ő ilyen szép zenét. Honnan jöttek e hangok? Ki idézi elő azokat? Talán a viharnek kedves szüleménye? talán a harmat cseng hullása közben, virág kelyheken?

Mint a tolvaj, ki ágyából lopni indul, a legnagyobb ovatossággal indult el Ilona az ablak felé; reszketett minden tagjában, mint az osztriga. A midőn félretolá a függönyt, semmit sem látott, mert az éj sötétebb volt a körömnél. Egyszerre csak világos lesz, mint nappal, egy nagy dörgés megreszketteti a várt alapjából s Ilona lerogyott. A dörgés-e, avagy az a látomány, vagy mindkettő összevéve idézte elő a leányka összehullását, tudni nem lehet. Annyi tény, hogy a villám fényénél egy deli ifju alakját pillantotta meg a kertben.

Eszmélet nélkül hevert Ilona a földön. Szive nem dobogott, vérkeringése megállott; arcza haloványabb volt a lesziúrt viasznál. Hátha a villám, mely e leánykát öszterezzen, testvére volt annak, a mely anyját lesujtá?

Aztán a vihar elmúlt, a hárfahangok elhallgattak, künn és benn ismét csendes volt minden. Három óra éjfél után s Ilona még nem ébredett fel. Négy óra felé már virradott s az első napsugár, mely a szobába behatolt, Ilonára sütött s az mintha lelkét felmelegítette volna, keze megmozdult, egyenesen szive felé nyult, mintha mutatni akarná, hogy ott a baj. Szive meleg volt, dobogni kezdett; aztán lassan-lassan magához tért; felébredt, felkelt és ágyába visszaült, körülnézett a szobában s gondolkozni kezdett.

Mindennel tisztába jött; megtudta azt is, hogy akkor roskadt össze, a midőn a villám fényénél egy ifju alakját pillantotta meg. Azután mi történt vele, nem tudja, nem álmodott többé! Lelkében azonban a villám oda véste a hár-fás ifju alakját; ott maradt az, mint a gyilkos képe a meggyilkolt szemében, mintha csak az ő szíve lett volna üveg-lap gyanánt letéve a fényképész kamera obskurájában.

Ugy érezte, hogy szívében a terűh nem nehéz, nem kínos, hogy van annak egy különös édessége, a milyent ő addig nem élvezett soha!

De hát ki lehet ő? Honnan jött, hová ment, miért jött? S vajjon eljövend-e még? Ekkor érezte, hogy annak az édességnek, keserüsége is van, — ha nem jönne el többé?!

Az első szerelem első fellobbbanása, a legédesebb ti-tok, a mivel csak birhat egy nő. Rá nem bizza sem aty-jára, sem anyjára. Rendesen kész művel állanak elő, a midőn már minden tisztázva van s mintkettő tudja, hogy szerettetik.

Ilona sem állott elő atyjának történetével; de azért érezte, hogy jó volna, ha valakivel megosztaná szíve bánatát.

Máriára gondolt, Máriának be is vallott mindent. Mária ki is czirkalmazta a dolgot s rájött, hogy urnője szerelmes.

— S te ne lettél volna szerelmes soha?! — kérde Ilona.

— De igen — felelé Mária — úgy szerettem egy fér-fiut, mint az imádságot.

S itt köny lopódzott Mária szemébe.

— Egy péntek napon megölték... Oh, most is látom a ketté hasított szép főt; ő volt a legszebb legény a fa-luban, sirtam egy esztendeig és egy napig, a míg kisirtam minden könnyemet, igaz hitem szerint gyászoltam őt.... mert nincs olyan legény több a világon, a milyen Gli-gor volt.

Ilona nem akarta kérdésével tovább faggatni a szép leányt, — elhallgatott. Ő is szenvedett. Hanem azért tőle sok mindent megtudott, a miket tudni okvetlenül szüksé-ges volt. A vár kisasszonya e perctől fogva Máriával még jobban rokonszenvezett, nem érezte jól magát, ha ő nem volt körülötte. Tehát volt legalább egy bizalmas lelke, a

kiben bizott, a kiről tudta, hogy el nem árulja. Gyakran ültek együtt e percztől fogva még estvéként is, beszéltek arról, a kit ő látott.

Elmult néhány nap, de az ifju nem jelentkezett. Ilona aggódott.

— Ne gyötörd magad kisasszony, — vigasztalá Mária — ha ifjad szeret, akkor ismét felkeres és még boldog lehetsz vele, ha pedig nem szeret, úgy se lennél boldog vele.

— „Ha nem szeret!?” — suttogá Ilona, s ha rágondolt erre, csakhogy a szive meg nem szakadt. A muló napok nem enyhítették fájdalmát, de súlyosabbá tették, mert minden elmuló nap azt bizonyítá, hogy az ifju Ilonát nem szereti.

Mária hiában vigasztalta aztán többé Ilonát, már nem fogott rajta semmi.

Szeptemberi éj volt.

A várban mindenki aludt csak Ilona és Mária valának ébren. Mária kis külön czellában lakott, ott virrasztott ő most saját és urnője bánatától üzetve.

Éjfél felé járhatott az idő. Mária annyira el volt merülve gondolataiba, hogy meg se hallotta a czella nehéz ajtajának nyikorgását. Egy ifju állott előtte. A leány megremült és sikoltani akart.

— Mária — szólt az ifju — én nem vagyok ellenség, életedre sem török, eredj, mond meg urnődnek, hogy életemben utoljára látni akarom őt színről-szinre. Az ifju e szavak után felsóhajtott.

— És ki vagy te, a ki előtt a várnak zárai nem képeznek akadályt? hogy jöttél ide? kérdezé Mária rémülten.

— Szeretem urnődet! a ki szeret, az nem ismer akadályt, ne faggass tovább, eredj s tedd a mire kértelek.

Mária gondolkodni kezdett; azután folytatá: Jól van uram! Ül ide le! — ezzel egy széket törölt kötényével — várj engem itt, s ezzel nagy óvatossággal kinyitá a czella ajtaját s a folyosóra ért. Egész határozottsággal, mint a ki tisztában van tervével, haladt végig folyosóról-folyosóra, aztán egy ajtóhoz ért, mely egy komor terembe nyillott; a teremben olyan setét volt, hogy még az ujját se látta; nem is volt reá szüksége, mert igen jól ismerte a szoba minden zege-zugát. Az egyik falon tapogatózkodott, a támadt

kulcszöreje elárulta tervét. Kulcsra volt szüksége, levette a kulcs-csomagot s azzal oly zajtalanul, mint a hogy jött, a kert felé tartott. Kinyitotta a kert ajtaját s egyenesen az Ilona ablaka felé tartott. Az ablak még világos volt.

A kertből a lajtorját oda támasztá az ablak alá, felmászott s kopogtatott csendesen.

Ilona, a ki virrasztott s ébren épen ifjáról álmodott, meghallá a kopogtatást, az ablak felé nézett s ott meglátta a sötét alakot. „Hátha ő“ — gondolá — „ki is lehetne más?“ — s bizonyos félelemmel közeledett az ablak felé, midőn az ablakhoz ért Mária megnevezte magát.

A szellő lengése nem volt halkabb a beszédnél, melyet a két nő folytatott. Ilona mindent megtudott, s ezzel Mária helyretette a lajtorját, bezárta maga után a kert ajtaját és a hosszú folyóson a nagy terem felé tartott, honnan a kulcsokat elvevé; aztán, hogy mindent rendbehozott, újra a folyósóra lépett, a hol már Ilona nagy lelki gyötrelmek között reá várakozott.

Mária elvezette Ilonát egy nagy szobába, közel czellájához, nyilván azért, nehogy valaki szobája előtt hallgatózzék s elárulja urnőjét.

— Várj itt reám! — mondá s azzal eltávozott. Ilona egész testében remegett. Körül tapogatózva egy székre akadt; nem birták többé lábai, ledőlt. Az a három percz, egy örökkévalóság volt Félelem, vád, szemrehányás egymást válták fel lelkében; mintha csak a vádlottak padján ült volna. Ha sokáig kellett volna várnia, megszökött volna saját lelkiismerete elől.

Végre kinyillott a nagy ajtó s egy halvány mécs világa kezdett a szobában derengeni. — Mária elől jött, takaragatva a mécsest, nehogy áruló legyen, aztán reátette az asztalra s menni akart.

— Mária! itt ne hagyj! — susogá Ilona.

— Ne félj! melletted leszek, — felelé Mária reszkető hangon, mind a ki tudja, hogy nagy felelősség nyomja vállait.

— Ilona! — szólalt meg végtére az ifju — nem azért jöttem, hogy bántsalak. Szivem vezetett ide, melyben gonosz indulat nincs. A mióta láttalak, nincs álmom! az ételt nem szivelhetem, irtózom a víztől, nem ad örömet a ter-

mészet, a levegő fojt, mintha átkozott lennék; neküled élni nem tudok. Itt az ifju elhallgatott.

Ilona nem tudta, mit feleljen, de egyáltalában nem volt tisztában azzal sem, hogy vajjon neki erre kell-e valamit felelnie. Annyit érzett, hogy az ifju szavai szépek, jól estek neki s fájt neki, miért hallgatott el, miért nem beszél tovább.

— Hogy hívnak? — kérdé kíváncsian Mária — s miért nem mégysz a vár ura eleibe, kérnéd meg kezét tőle Ilonának, ha szereted őt.

Ilona azt gondolta magában: Ejnye, de okos leány ez a Mária.

Az ifju aztán megmondá nevét. Ivánnak hívják, hazája Moldova; beszélt viszonyairól tovább is, s ha a két nő közül egyik vagy másik ismerős lett volna a körülményekkel, megtudták volna, hogy Iván legkisebbik testvére annak a férfinak, a kit feleségétől a fekete ember megfosztott volt.

— Atyádat ismerem! — fejezé be Iván, — ő gyűlöl engem.

Ilonát e nyilatkozat elrémité.

— De kiengesztelem! Most Ilona, szólj, akarsz-e feleségemmé lenni?

Ilona nem kapott szavakat. Végre: „Akarok,” — mondá, nagy határozottsággal. — Nőd leszek vagy meghalok. E szavak után, mintha megkönnyebbült volna lelke egy nagy terütről, a mely azt nyomta.

— Itt a vásár tökéletesen meg van kötve — gondolá magában Mária.

Az ifju pedig köszönete fejében megcsókolta Ilona homlokát, és Ilona nem tudta megmagyarázni magának, hogy mi az, a mi égető, mint a parázs, veressé teszi az arcot, s a szivben nyilallást okoz.

A mécsvilág már fuldokolni kezdett. — Menjünk már urnóm! — mondá Mária — máskor majd többet.

S megegyeztek abban, hogy a legközelebbi éjszakán eligazítsanak mindent, megállapítják az utakat és módokat is, a melyek által az öreget megengesztelhetik.

Kettős kopogás az Ilona ablakán volt megállapítva közös jelül.

Az ifju másodszor is meg csókolá Ilona homlokát és távozott.

A két nő meredten állottak helyeiken, nem tudtak megmozdulni. Aztán először Mária elkísérte Ilonát a szoba ajtajáig, azután visszatért.

Ki hogy alhatott ily lelki állapottal? nem kísérlem leírni. Felvirradt, Ilona lelke tele boldogsággal; hogyné, mikor ő már beszélt azzal, a kit szeretett. A ki szerelmes volt valaha, az tudni fogja, milyen az az első felébredés, azután a nap után, melyen nekünk elmondották élő szóval, szemtől-szembe, hogy szeretnek.

Egész nap csak Iván szavait latolgatta és ezzel elmult a nap s eljött az est. Ennél hosszabb, de boldogabb napja nem volt Ilonának.

A fekete ember leányánál időzött az estve, majd visszavonult termeibe. De Ilona nem feküdt le; Mária minden estve Ilonánál volt, szolgált, vagy meséket mondott neki, s ez a fekete ember előtt nem volt feltűnő.

Most is együtt volt a két nő; Mária, hogy elüsse-vétse az időt, mesézett. De nem volt ennek a mesének semmi foganatja; mindkettő mindegyre az ablak felé nézett. Az idő már éjfél felé járt. Ilona ablakán egyszer csak gyöngé kopogtatás hallszik.

— Nézz ki Mária! — szólt Ilona remengve, felegyenesedve ülőhelyéről.

Mária az ablak felé tartott, kinyitá halkan az egyik szárnyat s kinézett; de abban a pillanatban, mintha meny-kő ütötte volna, sikoltva visszahanyatlott.

Sokáig ápolta Ilona Máriát, a mig magához tért.

— Mit láttál! — kérde Ilona Máriát.

— A fekete embert! — felelé nagy rémülettel a nő s betakarta keszkenőjével arcát, mintha még mind előtte állana az iszonytató kép.

Aztán, hogy Mária jobban magához tért, mind többet és többet mondott s elbeszélte, hogy látta, mint ragadta meg a fekete ember Ivánt, s mint rántotta le magával a mélységbe.

Nem lehet leírni azt az érzelem-zavart, mely Ilona szívében támadt. Hideg verejték gyöngyözött homlokán és nem tudott beszélni.

Künn minden csendes volt, még az ág se mozdult, még az eb sem ugatott, még a kuvik bagoly sem szólt a vár tornyain.

Igen természetes, hogy Ivánt már hiában várták, nem jött el az többé.

Elmult aztán nap nap után. Az ifju többé nem jelentkezett.

Ilona bánata nagy volt, összejárta a fenyvest, ha el-fáradt, leült egy-egy tisztáson sirt és sirt nagy keservesen; de a kit ő keresett, azt fel nem találta sehol.

Aztán elmult négy nap, elmult egy hét s a hetedik napon, azt mondá Mária Ilonának:

— Én tudom, hol van a te ifjad.

Ilona összereszt, halovány orcája elpirult és kiáltott:

— Hol van ő?!

— Sötét üregben!

Aztán Mária elbeszélte az egész historiát, a mit ő látott. Látta, jelesen éjnek idején a fekete embert, a mint a folyosó egyik végén megnyomva egy kőlapot, eltűnt, kezében lámpa világolt. Oda sietett, sötét üreg előtt állott. Megborzadt tőle, s visszafordult. Másnap estve a fekete embert ismét látta eltűnni. Bizonyosan oda vonszolta áldozatát.

Ilona és Mária megegyeztek abban, hogy felkeresik Ivánt. Meglesték, mikor a vár ura a délutáni álmát alusza, s aláereszkedtek a mélységbe.

Minő mélység volt ez? Hosszu folyosó, melyhez 30 grádics vezetett lefelé; két oldalról szűk vasrácsos czellák, mintha terjedelmes börtön állana előttünk.

Az egyik czellában megtalálták Ivánt, bezárva. A férfi, a mikor megpillantotta a két nőt; csakhogy meg nem repedt a szive a nagy örömtől.

Aztán Iván rámutatott a helyre a hová a fekete ember a kulcsokat elhelyezi. A két nő kinyitá a czellát.

— Menekülj! — mondá Ilona. — De Iván nem mozdult addig, a míg a nők el nem hagyják a börtön-helyiséget. És Iván még azután sem mozdult kifelé a helyről. Egy gondolata támadt. Mit ér neki az élet, ha meg is szabadul e helytől, hogyha Ilona nem lehet az övé. Neki számadása van, először azt kell eligazítania.

Eltelt egy pár óra. Iván egy erős vas rudat szakított ki a rácsozatból, leült és várt. Oda lopódzott a grádicsok aljára.

Éjfél még nem volt, mikor kopogtatnak Ilona ajtaján.

A két leány együtt ült. Abból a bátorságból, a mélyel a kopogtatás történt, azt a következtetés vont a két nő, hogy az apa óhajt belépni. Minő nagy volt a meglepetés, midőn a szobába Iván lépett be. A két nő megrémült. De ezen rémületet fokozta Iván további elbeszélése. A fekete ember lezuhant és összetörve magát, meghalt. A fekete ember nem él többé.

Ilona nagyon örvendett e felfedezésnek; szegény, ő nem tudta még, hogy az a fekete ember az ő atyja.

S hogy ezt megtudta, kirohant, mint egy őrült; siralmától zengett a folyosó, felkereste atyja tetemeit, ráborult és újra zokogott.

Ilona nagyon szerette atyját, ez elfelejteté vele a rémületet, a melyet érzett megelőzőleg a fekete ember miatt. És a miután nagy pompával eltemette volna, azt mondá Ivánnak: — Jer egy esztendő múlva, de addig ne lássalak.

A nő határozott volt s nem türt ellenmondást.

A lefolyt esztendő a bánaté volt; meggyászolta atyját, a hogy egy szerető leányhoz illett. Összejárta a fenyvest s fű, fa, virág és madár csak az ő fájdalmáról hallott.

Aztán elmúlt az év, eljött Iván és egymáséi lettek s maig is boldogok volnának, hogyha élnének.

* * *

Azt mondják, hogy Ilona könnyeiből, mikor először kedvesét, azután atyját siratta, egy-egy forrás bugyogott ki a földből.

Tele telt a hely forrásokkal.

A nép előtt ezek a források nagy becsben is állottak azért. A beteg csak azokhoz folyamodott, mert egészséget adott; a ki kedvét elvesztette, a forrás vize annak kedvet adott, az volt a patika minden ellen.

Mi igaz lehet e regéből, nem tudom, de hogy a borszéki források különös isteni adománynyal vannak felruházva, azt ország-világ hirdeti.

VI.

AZ A LOBOGÓ!

em kortes-lobogóról van szó, hanem arról a Lobogóról, a melyért az ember ide jött messzeföldekről.

A Lobogó nem más, mint egy pompás fürdő-épület, férfiak és nők számára, több vízmedenczével.

Ez az épület már kívülről impozáns; kettős üveges kupolája a kelet kioszkjaira emlékeztet, kényelmes, diszes épület felesszámu vetkező szobákkal; környezete diszes, a műkertészet egész Borszéken itt mutatja vívmányait leginkább.

Ha belépsz ezen épületbe, önként jó, hogy levedd a kalapod és salutáld.

Bámulod a kristálytisza vizet; azt a kiapadhatatlan forrást, mely mind felfelé tör, s úgy forrik, mintha alulról pokoli lángok melegitenék. Magához csal és édesget. A napsugár fenn a színes ablaktáblákon megtörik és a vízcseppeknek annyira változatos színt ad, mint a cameleon, mindegyre változik.

A csalogatás mind édesebb és édesebb; ki nem állhatod tovább, megkivánod és belelépsz; szíved elszorul; minden vér az agyadat támadja meg; és minden harapó-fogó a te testedbe fogódzik, vagy minden rák a te husodba csimpajkodott, — az rettenetes, a mit érezesz; nem élvezetet, de metszőt valamit, a mi még sem fájdalom, s még is ha ott ülnél félórát, megölne halálnak halálával. Valami ott maraszt és valami mégis kikerget. Testeden ott tűndökölnék a buborékok milliárdjai; fél perc és a

vért a husod felületére szivják ki, — veres leszesz, hogy a fött rák a te testedhez képest csak fehér szín.

Aztán megzsibbad minden izmod; s mintha agyadat nyomná valami suly, nem vagy képes gondolkodni; ha helyt állasz, nem érzesz már semmit, de ha mozogsz, mintha épen csontjaiddal dobálódnál.

A víz 8° hideg; ez csak hideg aztán! Még csak néhány kellene, hogy megfagyj, hogy kocsonya légy; így is, ha sokáig benn marad a fürdő-vendég, hát minden kis meleget kihúz testéből, hogy aztán fel nem melegíti többé még a végitélet trombitája sem.

Én felvittem dolgomat egy perczig! Tetszik tudni mi az az egy percz a Lobogóban? Nem is egy óra, nem is egy nap, nem is egy év, nem is egy század, hanem egy örökkévalóság! Tessék csak megpróbálni! Én is voltam vitéz legény, még párbajom is volt, s a pisztoly kalibere előtt nem tudtam reszketni! De a Lobogóban?! A ki talán mosolyra vonja ajkait, szánja el magát s lépítsen be csak abba a vízbe!

De hát mire e nagy hetvenkedés? — kérdheti valaki. — Miért kellett 8°-os vízben valakinek megfürödni; a mikor jó meleg vízben is megfürödhetik? De az a valaki bizonyára nem fogja tudni, hogy ez a hideg víz a test idegeit megacézolja; kitartóvá teszi.

Ilyen foku hideg víz tudtommal az összes erdélyi fürdőkön nincs.

A Lobogó igazságos, az igazság eszméjét képviseli kisirta szemeit, hogy ne sirjon többé, keblében megszűnt az irgalom és nem tud könnyőreutes lenni.

A kinek egy világ tömjénez, hizeleg: nagy, avagy kicsiny, fiatal vagy öreg, hatalmas, vagy gyöngé, neki az mindegy, ha egyszer rászorult, avval elbánik az örök igazság törvényei szerint, megszólaltatja, bármely nyelven beszéljen is.

De csitt, ott jó egy komoly ember, a kinek soha se jó mosoly ajkára, a ki csak akkor beszél, ha kérdezik; ime, épen most teszi be a lábát kellő méltósággal; de a mily méltósággal tette meg a tempót, épen azon méltóságtalansággal rántja ki onnan, mintha csak valami alvilági rákok kapaszkodtak volna lábába és csiklandoztatnák szörnyüképen.

A comicum fejlesztése és tovább cultiválása szempontjából igen óhajtandó volna, hogy a nemzeti színház ide küldje elsőrendű comicusát, hogy lásson comicus alakokat.

Az egyik úgy didereg minden ízében, miként az osztriga, ha czitromot facsarnak reá; az ujbegy elvesziti tapintó tehetségét, hogy a gombokat, ha kalamárisok volnának, még akkor se tudja megragadni.

A másik már, mintha templomban volna, olyan ájtos képet csinál, hogy az embernek kedve kerekedik leterdepelni és vele együtt imádkozni a meghaltak lelki-üdveért?

A harmadik már tánczol, pedig nincs farsang; úgy aprítja a csárdást, mintha Salamon nótája lelkesitené, aztán kifut, mint a nyíl és az erdő sétányai nem elégségesek az ő lábainak röpülésére.

A negyedik már szórakozott, felveszi a kabátot, aztán arra az inget akarja ráerőszakolni és nagyon csodálkozik azon, hogy az neki egyáltalában nem sikerül. Aztán előlről kezdi az öltözködést; felveszi a mellényt, azután a kabátot és azon bámul, hogy vajjon miféle szórakozott ember hagyta ott azt az inget; beszólitja a szolgát, hogy azt depositum gyanánt adja át a fürdőbiztos urnak; és mint a ki dolgát nagyon jól intézte el, kimegy sétálni.

Láttam ennél egy furcsább esetet is. Egy román ur fürdik az egyik medenczében; egy magyar ur nézi, nézi. Egyszer, hogy igen sokáig fürdött a román ur, azt mondja neki oláhnyelven: „Domnule! pre multu siedi!” — (Uram! igen sokat ülsz!) A román ur pedig azt feleli vissza magyarul: „Nem tudom magyarul!”

Ime! Tehát elfelejti az ember saját anyanyelvét s idegen nyelveken kezd conversálni, mint jó hajdanában az apostolok.

Ez a Lobogó hatalma!

De mi zaj riad a szomszédban? Miféle női sikoltás, miféle zshivaj, mely betölti a fürdőt és segítségnyújtásra készíti a férfiut? Csekélység az egész! Egy nő, a ki folytonos bókokhoz szokott, a kit meg nem sértett még senki, csak a rózsaszár, — először érzi a Lobogóban az igazságszolgáltatás kérlelhetetlenségét!

Igazán kegyetlenség! Egy nőt, a ki gyenge, mint a

harmat, annyira megijeszteni: egy nőt, a ki bántatlan kell hogy legyen, úgy megsérteni; egy nőt, a ki nem tudja, mi a sikoltás, megadni neki azt a különös tehetséget, hogy sikoltson!

Am úgy kell neki, — miért megy oda, a hol háboru van; és miért olyan merész, hogy gyöngesége daczára szembe óhajt állani egy hatalmassággal, a melyet még senki sem győzött le, a melyet le nem igéz a női szem, mint Cleopatra a hatalmas rómain.

Én Istenem! Mit nem képes kivívni egy igéző nőiszem! — Egy tekintet, mely elbájol, mindent kivív és parancsol, kormányoz világokat, de tessék csak akármilyen igéző két szemmel hunyorítani annak a Lobogónak; tessék csak neki akármilyen, szerelemtől dagadó leveleket írni, pedig ezek az egész világon a legkedvesebb dolgok, nem hiszem, hogy még válaszra is méltassa, pedig az ilyen leveleket válasz nélkül hagyni annyi, mint megölni egy szívet.

Sikoltásra kényszeríteni! pedig a világon az a legnagyobb bűn, ha egy nő ajkaira sikoltást idézel elő; mert minden nősikoltás felhallszik az égbe. A nő százszor inkább érez és százszor inkább szenved, mint minden halandó; hány nő sikoltott és összeesett, mintha az a sikoltás menykő lett volna, mely nyomban öl!

És mindezen szép dolgok daczára a dolog mégis így van! A Lobogó igazságos; és jól is van ez így.

Senki a világon és semmi a világon nincs inkább anynyira es annyi megcsalattatásnak kitéve, mint a nő. Nincs nő, a ki nek naponként legalább, keveset mondok, tizszer ne hazudtak volna. Először hazudik a cseléd, azután fillent a férj és a széptevő és végül a környezet; ilyen nagy apparatus és tiz fillentés naponként még kevés.

A nő itt ez oldalról tökéletesen biztosítva van, a Lobogó vize megadja neki az igazságot.

A ki ezek után sem tudná, ki és mi az a Lobogó, annak már nem tudok aztán egyebet mondani, csak azt, tessék elmenni, megnézni és vele szembeszállani!

A Lobogó három medenczén kívül, még épen öt fürdő áll a közönség rendelkezésére, még pedig:

a) a Lázár, b) az O-Sáros, c) az Uj-Sáros; ezen kívül a zuhany- és a meleg-fürdő.

A három első pompás épületekben vannak elhelyezve; egészen modern, izlésről tanuskodó stylban. A belső berendezés kényelmes, megfelelő a közönség igényeinek.

Különösen kellemes fürdő az Uj-Sáros; felül nyitott, a napsugár közvetlen süt be s kellemessé teszi az ott tartózkodást.

A fürdők hőmérséke 8—10 fokok között van. Vegyelemzésükkel nem untatom a hallgatót, mind borviz-forrás, bő vastartalommal.

A közönség leginkább a Lobogót szereti; de azért a Lázár- meg a Sáros-fürdő is tömve van.

Az eljárás itt ez, és ez doctori recept után van aztán mondva. Először is a vendég vegyen egy pár meleg fürdőt; aztán kezdjen fürödni az Uj-Sárosban, majd a Lázárban, a végén a Lobogóban, mert igen sok bátorság, lelkierő és isteni félelem kell ahoz, hogy aztán a Lobogót kiállja. És különös az is, hogy a ki egyszer megizelte a Lobogót, nem vágyik az többé másfelé.

VII.

EGY EST BORSZÉKEN.

incs toll, mely leírja; nincs ecset, mely lefesse, nincs ajk, mely elbeszélje!

Ébren álmodol! A beteg felugrik ágyából s nem tud meghalni; az aludni akarót kerüli az álom, — kikivánczik és kimegy.

Ennyi szépség, ennyi élvezet!! Az ember lelke megtisztul földi salakjától; átrepül messze régiókba, a hová a képzelet el se jár és érez egy pillanatban mindent; a vágy és ábránd, az öröm és bánat, egyszerre járja át; mintha könnyezni akarnál és nem tudsz; mintha mosoly akarna ülni ajkadon és nem képes; úgy érzed, hogy szived gyorsabban ver, mint máskor, s mintha mégis valami szurna ott... látod, mily szép az élet s érzed, hogy milyen rövid az.

Kaczag az idő: Világos van, mintha hajnalodna, de nem hallod a kakasok hangját; fenn a félhold merengő fényt vet a tájra; e félynél belátod a messze havasokat, mint valami óriásokat; ezeken a csucsok, mind megannyi hajszálak. Ez a láthatár utolsó képe; ez veszi köröskörül a helyet, hová üdülni jöttél.

Aztán a kép mind határozottabb és határozottabb alakot ölt; ott a holdvilág bevilágít egy sziklát, melyen az idők melege fekete kormot vont; meglátod a hosszú faszorokat; egy-egy viskó igénytelen képét, mely a pásztori életet juttatja eszedbe; egy-egy forrás környezetét; a sétányok hosszú vonalát, két oldalon a százados fenyőktől övezve; érzed az esti szellő legyintését és hallod a fenyves tején a méla zugást, mintha álmodni készülne ez erdő s nem jönne álom szemeire.

Önkénytelenül megtelnek a sétányok alakokkal.

Ha kedélyed álmodozásra hajló, itt ábrándozhatól.

Ott látod menni a herczegkisasszonyt, üdébb, mint a harmat, a holdvilág nem vet utána árnyékot, mintha egészen fény volna; szellem, melynek árnyéka nincs.

Ablakában ül a nemzet csalogánya, — mintha kalitban ülne, mert nem szól: de megadja mégis az estének a hangulatot, mely elbájol.

Kinyitott földszinti ablakon át ott látsz gondolkodni egy leánykát, minőnél szebbet nem látsz még álmodban sem. A holdvilág sugára félve lépi át a küszöböt, rátapad értelmes homlokára, bevilágítja a termet és előnkbe tárja a legremekebb ködfátyol-képet; tündérlátomány, a mi nem engedi, hogy tovább menj, hanem csak állj és nézd.

Látsz egy-egy padon egy-egy álmodót, kinek lelkén erőt vett az est bája és eszébe jut sok minden, a mi álmodásra bírja; majd csengő hangokat hallasz, széptevő gavallérok és ártatlan leánykák a mamákkal egymás mellett és egymás után, mindenütt kedély, mindenütt meleg hangulat.

Az egyik korcsmában a leghiresébb cigány czimbalmos bandája kíséri a mulató ifjak legszebb dalait; oh, azok a dalok! tele szenvedéssel, szemrehányással; vádolják a sorsot, hogy mindezt véges dolognak rendezte be. Mily szép volna így élni örökké!

Én pedig ledőlök a pázsintos nyugágyra és az én lelkem messze tévelyeg, otthon jár az enyéme knél, kiket anyyira szeretek s kikre rágondolni olyan élvezet.

Látom a gyermeket ágyában, ajka mosolyog, álmodik, talán atyjáról, miként ez ő róla; látom az asszonyt tépelődni, gondolkodni a következő napról; megnézi még egyszer gyermekét megcsókolja és nyugodni készül; úgy vágy-ná az én lelkem ide varázsolni őket, hogy ne legyen ez est élvezete csupán az enyém.

Aztán járni mégysz; és nem tudsz megállapodni, mint-ha hivnának; mintha tündéri alakok intenének és csalogat-nának tovább és tovább. Eljársz órákat és nem fáradsz el; lábadban az izmokat erősödni érzed; tüdőd kitágul és nem bir jól lakni a levegővel.

Tizenegyre jár az óra; az ablakokat itt-ott beteszik, leeresztik a redőnyöket s lelked minden esetrél azt susog-

ja; „Még ne!“ Ilyen időben aludni! Ilyen időben hazamenni, négy fal közé összeszorulni, mikor az ember lelkének egy világ sem elég! mikor az ember szeme messze akar látni, de messzire; mikor a kar egy világot szeretne átölelni; mikor a képzelet egész világokat barangol be.

Aztán elcsendesül minden; csak én nem tudok megválni e képtől, csak én nem tudok jól lakni vele, a ki először látom e helyet s kérdés, ha látni fogom-e még.

A holdvilág is lemenőben, de oly lassan, mintha sajnálná megválni a hegytől; ott szeretne ő is az égbolton lenni, világítva a táj felett, melynek mását neki keresnie kell messze földeken.

Egy est élvezete feléri a világ patikáját s a világ orvosát. Ezt nem lehet recipébe írni és orvosságba beadni, — ezt nem lehet megkapni sehol, csak Borszéken.

Ha lelkedet bánat emészti: meguntad a világot; vagy megutáltad az embert, mert megcsókolt és megcsalt — jer ide és megszereted az embert.

Ha csalódtál s féreg rág sziveden, mely örültté tehet — jer, szívj e levegőből; jer, lásd e képeket és a te lelked meggyógyul és megbocsát.

Ha kedélyed nincs s több ok közrehatása által elvesztéd életkedvedet; vagy a munkát meguntad, mert megviselt, jer és szívj e levegőből s visszanyersz mindent, de mindent, a mi rád nézve elveszett.

A világnak csak egy helye van, a hol nem curálnak és meggyógyulsz, de meggyógyulsz egészen. Itt vágynám élni örökké.

VIII.

BLAHA LUIZA.

ángba borította M.-Vásárhely városát s mikor a város égett, menekült.

Épen akkor érkeztem e városba, mikor hozzáfogtak az oltáshoz — másnap. A színház zsufolva, soha annyi közönséget nem látott azon alkotmány. A melegség 35 fokra hágott, hogy perzselt; nehéz cseppekben hullott alá a verejték; a zsebkendőket tizszer facsarták ki s haza küldöttek lepedőkért, de a közönség még se tágitott.

Ez volt aztán az összetartás. A közönség két tűz közé volt szorítva — nem bánta; a szinpadon a művésznő, alant a hő, — s mindezt kiállotta. Nem volt levegő. — S mikor vége volt az előadásnak, mint a kit a kigyó megbűvölt, nem tudott mozdulni. Oltani kezdék a lámpákat s csak akkor kezdett szünni a lelkesedés.

Előadás után volt egy társas-estély a művésznő tiszteletére. Kedves egy társaság volt ez. Egy toászt kitünő hatást csinált. Közbeszéd mondja: hogy az anyaországnak Erdély adta a forradalmárokat; és ime most az anyaország küldött egy forradalmárt, hogy gyujtson — és gyujtott, és ég most is minden sziv stb., ez volt a toaszt eszentiája.

Egy szó, mint száz, a székely főváros talpon volt; a vidék betolult s a világhírű művésznőt megbecsülte érdeme szerint, a mi M.-Vásárhelynek nagy becsületére válik.

Befogatott és elment s nem érhettem utol csak Bor-széken.

Tudod-e te türelmes olvasóm, mi az a pech?

Ha megérkezel, lélekszakadva futva, egy indóházba és a vonat épen akkor robog tova; az elnököd első helyen kandidál s kinevezik az utolsót; vagy feleséged épen akkor néz be az ablakon, mikor térdelve állasz egy más nő lábainál; ha sokat és addig ábrándozol a leányka előtt, hogy az a hátad mögött másnak nyujtja a kezét, az is mind csak közönséges pech; de megismerkedni egy nemzet által bálványozott művésznővel, és már a második szónál úgy berekedni, mint a bunda, az más nem közönséges, hanem az már pech brutális, vagy grandiosa!

Nekem ilyen pechem volt, mikor Blaha Luizával megismerkedtem.

— Hogyan, ön ilyen fiatalon gégesorvadásban lenne? sajnálkozott felettem.

— Ne tessék azt hinni, — felelém, vagy inkább gondolám, mert gestus ugyan volt, de hang ugyan kevés; nekem a hideg víz mindjárt megárt; s e szavak után mindjárt is érzém, mintha a Lobogó hidegvize futna végig a hátgerinczemen. Szóval a pech irtóztató nagysága rendkívül alterált.

— Önnek nem jó sokat beszélni, ön hallgasson! válaszolt, a mit én minden lelki furdalás nélkül megtehettem volna és ha azt parancsolja, hogy én beszéljek, hát én mégis csak nem beszéltem volna.

A mint nagy verejtékesen megmenekedhettem a társaságtól, a fürdőorvoshoz futottam. Fejér Dávid ur kicsi ember ugyan és sok ugyan a diplomáinak a száma s mindez ugyan meg se látszik rajta: hanem aztán, ha a kezébe kerülsz, vagy meggyógyít — vagy meggyógyít! Szóval kitűnő ember!

Annyi az instrumentuma, hogy feláll a hajad szála s úgy tud velők bánni, mint én a bicskossal; megismeri a betegséget egyszerre. Valami port fujt a torkomba s megszólaltam; mint a néma gyermek a Mária-Pócsi kép előtt.

Nagy örömmel kerestem fel újra a társaságot, de csak másnap; mind ezt pedig azért irtam így meg, hogy a szóhoz jutás történetét megérthessék és hogy az alábbi történetet előadhassam.

Történt pedig a dolog így.

Gyönyörű délutáni idő volt; úgy öt óra lehetett, mikor már a lombnak árnyéka van, s mikor a szunyog abban dunnyogni kezd.

Elhatároztuk br. Splényi Ödön huszárszázados urral s neje ő nagyságával, hogy megnézzük Alsó-Borszéken az üveghutát és a méheskertet.

A ki ismeri a helyhezetét, miként azt a táblabírák mondják, tudni fogja, hogy az egész kirándulás csekélység. Egy negyedórai út szekeren.

Elállott a fogat két pompás szürkével, a kocsis kö-zéjük csap, s menni kezd, mint a villám.

Megérkeztünk a méheskert elébe. A lovak megállanak, mi pedig tisztességesen leszállunk.

De már ekkor megnyílt az ajtó, s egy ijedt képű asz-szony szól:

— Az istenért vigyék el innen a lovakat!

— Ugyan miért? — volt a válasz.

— Megcsipi a méh s elhullanak! — szólt mintegy megrémülve.

A művésznő önkénytelenül fátyolához kap, s be akar-ja takarni arcát, de a fátyolt bármiként huzogatta is, az nem engedett, rövid lévén. — Elhull a ló?! Hiszen az bor-zasztó! Angyalaim, menjünk innen!

Az esemény annál borzasztóbb és rémületesebb ala-kot kezdett ölteni, mert már egy-egy méhecske zsongott is fejünk körül; és a mi a veszélyt éppen elháríthatlanná tette, az volt, hogy benn a kertben látszott a sok kas és azok körül a méhek milliója.

Rémületes dolog. Ha egy lovat megölnék — egy ember akkor mi?! Denique, mint a kiket szurornszegezve ker-getnek, úgy hátraltunk mi is a méheskerttől, a lovakat el-vitték onnan, s mikor a méhrőptávolon kívül estünk, — kezdtünk nyugodtabban beszélni a dolgokról.

Mi férfiak eleget virtusoskodtunk, hogy „de nincs ve-szély! de így, de úgy!” a művésznő takarodót fuvott, s mi úgy retiráltunk — mint a Háromcsörű kacsában; vagy mi-ként az Ibolyafalóban a tót káplár szakasza.

Megtudtuk aztán a valót. A báró szives volt meg-magyarázni, hogy a méh megérzi a lovon az izzadtságot s ezrivel támadja meg, a mi természetesen bajt okoz a ló-nak; hanem szivarozva most is, estve felé pláné biztosan meg lehet az egész telepet nézni. De hiába való volt. Én magam is gondolám magamban, mire való ez a nagy vir-

tuosítás? Mire menni oda, a hol háboru van? Elég bajom volt a torkommal, még csak a kellene most, hogy a két drágalátos orczámat oda dobjam eshetőségnek, martalékul a méheknek: dagadjon meg mint egy cseber; aztán ugyan pompás időtöltésem volna Borszéken. Denique ketten voltunk egy párton, győztünk és megkezdődött a visszavonulás teljes renddel és fedezettel; egyuttal elhatároztuk, hogy a méheskertet ugyan megnézzük, de csak a saison vége felé, hogy ha a méh meg is csipne, hát haza vihessük a bajt.

Ebből mi a tanulság! Ha Greguss lennék, mindjárt egy mesét írnék e titulus alatt: „A művésznő és a méh!“ És kihoznám belőle a tanuságot, hogy minden nagyságnak respectálnia kell a kicsinységet is.

Aztán, hogy jó messze voltunk, megnéztük az üveg-hutát is Alsó-Borszéken.

A művésznő apróra megnézte a zuzdát, az irtóztató tüzes kemenczéket, stb. és a mint ott nézegettünk volna, csak egyszer azon vesszük észre magunkat, hogy üvegben vagyunk, körülöttünk üveg a kerítés.

A művésznő nem tudta, hogy ez mit jelent; de én már mielőtt ide jöttem, megtudtam a tordai alispántól, hogy ez az adóztatásnak egy bizonyos neme, fizetni kell!

Adóztunk illendően és aztán szekérre ültünk.

* * *

De beszéljünk még a művésznőről.

Egy club alakult, mely magát „mulató“-nak nevezte el, melyről később bővebben is szólok, feladata volt a közhangulatot itt, mely annyira nyomott volt, felvillanyozni. A tagok száma tizenhárom; elnöke pedig e sorok írója. Blaha Luiza a tagokat jelvényekkel diszította fel; e kiváló kitüntetés igen lekötelező volt.

A club felkérte Blaha Luizát, egy rendezendő concerten közreműködésre. A művésznő igen szívesen fogadta a kérelmet és ígérete folytán augusztus 9-én a concert megtartása elhatároztatott. A jegyek már előre elkelték, a kíváncsiság általános volt s egyáltalában e napokban csak arról folyt szó: van-e jegy, avagy nincs.

Elérkezett az emlékezetes este. A közönség már fél 8 órakor tódulni kezdett a bálterem felé; csorgott az eső, de ez nem volt akadály. Rövid idő alatt a terem zsufolva volt, annyira, hogy az ember nem mozoghatott. Nyolcz óra után Salamon zenekarának egyik nyitányával megkezdődik az estély. Utánna Lengyel Kristófné játszott el zongorán, kitűnő szabatossággal, Bethoventől egy classikus darabot; a tapsok alig hallgattak el, megjelent a club elnökének karján a művésznő egyszerű ruházatban; fején fenyőlevelekből volt összealkotva az ék; maga volt az egyszerűség, mely azonban kiváló izlést árult el. A mi most következett, azt nem lehet leírni. A taps tombolássá fajult, s a művésznő nem tudott dalhoz jutni. Omlott a virág és a koszoru. Emlékezetes perczek. Mikor aztán a közönség magához tért, elénekelt zenekar kíséret mellett a „Szeretni, szeretni“ czimű dalt Szentirmay Elemértől, majd utána ugyanazon szerzőtől a „De fáin, de fáin“ kezdetűt; e két dal furroret csinált; oly szépek is e dalok, de oly szépen is énekelt el, hogy a közönség roppant tapsa rákényszeríté a művésznőt, hogy tovább énekeljen. Aztán elénekelt „Lehullott a rezgő nyárfa“ czimű dalt. A közönség 8-szor hívta ki a művésznőt és e közben virágokkal és koszorúkkal halmozta el.

Kuthy Albert felolvasása után Nicolisch Sándor hegedűjátéka következett; négy cigány kísérte népdalait; a mükedvelő ur kész művész, kifogástalanul kezeli nyirettyűjét; a közönség nagyon is kifejezte meglegedését, mert kétszer újrázta meg játékát. Jónás Ferenczné ő nsga zongorán eljátszta a bukaresti Carnevalt; játékát a közönség zajosan megtapsolta; mükedvelő nő annyi precisitással játszott, hogy a közönség tetszését megérdemelte.

Ismét Blaha Luiza következett. Ismét zajos taps. Elénekelt a „Hullámzó Balatont“ és a „Nincsen annyi tenger csillag“ czimű dalokat. A közönség tetszése határtalan, a művésznőt többször kihivta, hogy ez már belefáradt. Ezzel vége volt a hangversenynek, s a mint a közönség indult, mindenki dúdolta már „de fáin, de fáin“; másnap szintén mindenki énekelt, szóval, a hatás napokig tartott.

A művésznőt koszorúval tisztelte meg ez est alkalmából a fürdőigazgatóság; szép virágcsokrot adott át Kraftné és Merzáné; továbbá Kiss Sándorné vadvirágból egy bouquett-ot, Kuthy Albert-pár szintén.

De az est fényét és sikerét nagyban emelte egy jelenet, a mely a legjobb benyomást tette minden irányban s a művésznőt igen kellemes helyzetbe juttatta. Cantacuzen Sándor román herczeg az első dal eléneklése után — a kihívás alkalmával — kiválik a közönség közül s egy gyönyörű nemzeti színű szalaggal, finom csipkéekkel feldíszített virágbokrétát nyújtott át, a mit a művésznő köszönettel fogadott. Ezt a bokrétát Marie herczegkisasszony készítette általa szedett vadvirágokból, s mert csipkéhez másképen nem juthatott, ruháiról szaggatta le a legfinomabbakat és kívánt kedveskedni a magyar művésznőnek.

Concert után bál volt; zsúfolt bál; a művésznő két órát időzött Ugron Lázárné ő mlga társaságában; aztán eltávozott. A jókedv tartott éjféli utáni négy óráig.

Másnap este banquetet rendezett a clubb a Melik-hotelben; 80 személy vett részt, benne a szép női nem kiválóan volt képviselve. A férje karján és Splényi Margit és Árpád kíséretében megjelenő művésznőt a közönség megéljenezte; a művésznő jobbán Ugron Lázárné, balján Kuthy Albertné ült. A banquet fényes kiállításnak lehet nevezni. Salamon zenekara a legszebb nótákat huzta. Szép és gyönyörű társaság volt ez. A toasztoknak hosszávége nem volt.

Másnap, 11-én fáklyászene. A menet 9 órakor kezdődött a Lázár-fürdő előtt. 40 fáklya lobogott s Salamon zenekara indulót játszott. Egész Borszék künn volt. Az est különben is kedves, csillagos. A főtér tele volt néppel. A főkút és a sétányok falai tele voltak aggatva mécsesekkel; egy transparent „Éljen Blaha Luiza“ felirással tündéri fényt árasztott szét. Borszék fénylett. A menet megkerülte a főtér s a Melik-hotel előtt megállott. A művésznő férjével az ablakon volt. Jónás Ferencz velős rövidséggel üdvözölte a művésznőt, kinek férje forró köszönetet mondott a kiváló kitüntetésért. Salamon zenekara erre három gyönyörű népdalt játszott el; kezdődött aztán a tűzijáték; majd a fáklyákat gúla alakjában összerakták és a fény bevilágította a tért. A közönség zajos eljenzésekkel távozott el a helyszínről.

Negyedik nap volt a szomorú elválás. Szombaton mintegy 12 kocsi várakozott a főtéren. Megéljenezték a kocsiba szálló művésznőt és elkísértük a Közrez aljáig. Itt a clubb elnöke

intézett pár érzékeny szót a művésznőhöz, a ki sirásra fakadt. Majd ez elbúcsuzott egyenkint mindenkitől — s aztán tova rohogott. Aztán intettünk a zsebkendőinkkel, a míg csak eltűnt a sűrű fenyves közé.

És itt lehetetlen meg nem emlékezni kiváló elismeréssel a fürdőigazgatóságról, hogy a művésznőért lehető mindent megtett, — sőt még ingyen telket is ígért, a melyet a művésznő köszönettel el is fogadott. —

Soknak adott és hagyott hátra a művésznő arczképeket, így a herczeg-kisasszonynak is.

Ezzel vége volt az ünnepélyeknek.

Én pedig felírtam a művésznő legyezőjére a következőket:

Birna Borszék százszor annyit,
Mint a mit bir összevéve,
Mert bálványa vagy egy népnek,
Te vagy ma legdrágább gyöngye!

És most nem maradt egyéb hátra, mint a visszaemlékezés; visszagondolunk — a mikor ő köztünk volt, a kik annyira szerettük őt, a kit olyan hamar elvesztettünk.

A művésznő borszéki tartózkodásáról még a következőket jegyzem ide:

A Blaha-ünnepélyeknek 200 frt tiszta jövedelme volt, mely összeg iránt a művésznő a következő rendelkezést tette: „Alapítólevél. Örökös hálával vagyok lekötelezve Borszék fürdője iránt az 1882. évi fürdőidény alatt nyújtott enyhületért.

„Ezen hála egy csekély jelét óhajtottam kifejezni Borszék iránt, a midőn folyó évi aug. 9-ikén részt vettem a borszéki községi iskola részére rendezett hangversenyen; egyúttal kifejezést óhajtottam adni azon kiváló jóindulatomnak, mellyel a népnevelés iránt mindenkor viseltettem.

„Az ünnepélyek tiszta jövedelmét, 200 frtot, a nmlgu m. kir. vallás és közoktatási kormányhoz juttatván, óhajtom, hogy azon összeg „Blaha Luiza-alapítvány“ czimen államilag kezeltessek; évi kamatja egyenlően felosztva — évenként az alsó-borszéki iskolába járó, borszéki illetőségű, két szegény, de jó tanuló-gyermek fölsegélésére fordittassék, vallás- és nemzetiségkülönbség nélkül.

„A midőn ezen alapítványom kezelésére a nmltgu m. kir. vallás- és közoktatási miniszter urat tisztelettel felkérem, egyúttal azon ünnepélyes ígéretet is teszem, hogy fürdőn tartózkodásom alatt ezen alapot tőlem kitelhető módon évről-évre gyarapítani fogom.

Kelt Budapesten, 1882. évi szeptember 30-ik napján.

Báró Splényi Ödönné,

Blaha Luiza.”

* * *

A művésznő Borszékeñ kiválóan jól találta magát, annyira, hogy fogadást tett, miszerint egy nyarat sem fog elmulasztani, hogy Borszéket meg ne látogassa.

A fürdőtulajdonos birtokossága a művésznőt még azon szívésségben is részesítette, hogy a Templom-tér előtt ingyen helyet ajándékozott, a melyen építkezék; s Blaha Luizának komoly szándéka van nyári lak építésére.

Eltávozásakor a vendégkönyvbe e sorokat jegyezte be: Sajnálom, hogy ily későn ismertelek meg, szép Borszék! A viszontlátásig! Br. Splényiné. 1882. ¹²/₈.

A közönség részéről a művésznő kiváló tiszteletben részesült; a kivel csak szemben találkozott, az bizonyára megfordult egyszer, s még egyszer megnézte a dalkirálynét.

IX.

KI MOLDOVÁBA!

ugusztus 1-je volt. A regg gyönyörű, felséges. A magasban mosolyog a nap s itt-ott egy-egy báránfelhő csipkézi az égboltozatot.

Ha valaki valahová készült, az tudni fogja, mi a szép reggel. Az ember lelke kaczag az időnek s szeretné megcsókolni.

Mára határoztuk a Moldovába való bevonulást.

Tizenhárman voltunk személyek. Ominosus szám, a mely br. Splényiné Blaha Luizát aggodalomba ejtette. Komor felhő ült homlokán, mint a hadvezérnek, ki a csata előtt lebukik a lóról. És én ezen aggodalmat kellő mértékben méltányoltam is.

— Félek, nagyon félek! — mondá — s mi nem tudtuk eléggé vigasztalni.

A kocsik előállottak, számra nézve három. Az első kocsit elfoglalta Blaha Luiza, br. Szentkereszty Pál és szives vezetőnk Puskás Lajos üzletvezető; a másodikat Dr. Engel Imréné, Kuthy Albertné és férje, meg a Kis Kigyósi ur; a harmadikat br. Splényi Ödön, Szilveszter Domokos és én.

Pompás uton, pompás lovakkal menni élvezet. Csakhamar elhagytuk Alsó-Borszéket s bekanyarodtunk a Borpataka völgyébe; — sima uton haladtunk hegy nélkül. Balról elhagytuk a jég- és medve-barlangokat; jobbról a mértőföldre terjedő erdőterületet, melyen talán 1877-ben a tűz iszonyu pusztításokat tett, s most is kopáron hagyta a helyet; a százados fenyőkből csak a törzsek maradtak meg ölnyi magasságban; az egész terület egy óriási temetőt mutat, a hová az emberiség századok óta összehordja halottjait. Szomoru kép, szomoru látvány.

A patak mellett a martilapu diszlik, mint a meleg égőv alatt a pálmák, dúsan. A fűrészmalmok hangot adnak a tájnak; zajossá teszik a helyet.

Holló községnél beveződik az égett erdő-terület s szebb látvány kezdődik; megnyitódik Bélbor völgye, melyen Besztercze vize beszalad, magához ragadja Borpatakát s ketten tova sietnek Tölgyesnek. Kétfelől gyönyörű fenyves, melyből ki-kiszökik egy-egy hatalmas szikla, mint egy felkiáltó jel; mint egy helyjelző; aztán látsz nyomorult törökbuzásokat, a csó most hajtja a bojtot; a szár még pipaszárnak sem volna elég hosszú. Hanem a pipacs gyönyörűen diszlik; kétszer oly magas, mint a kukorica s a változatos szín virágoskert színezetet nyújt a helynek.

Balról elhagytuk a Csalhó és a Vereskő szikláit, melyek óriásokként emelkednek ki a havasból kopaczon, veresen; ugyan ekkor elértük már Tölgyest, alig hétnegyed órai út után.

Ez a Tölgyes Moldova határszélén fekszik, városnak készülő község, mely derékszögben terjeszkedik a Putna és a Besztercze völgyén. Sokat hasonlít e község Topánfalvához. Putna vize itt egyesül a Beszterczével s igen alkalmas eszközt nyújt a tutajozásra. A sok fűrészmalom összes industriáját ez a víz támogatja, számtalan deszkatutajt viszen odább Moldovába.

Tölgyes tele van finánczczal, zsandárral és zsidóval; szép épületekkel, melyek közül kiválnak az államiak.

Épen 12 órakor érkeztünk meg, s hirül vettük, hogy délután 3 óráig várunk kell, mert a passusunk alapján csak hivatalos órában adhatnak engedélyt a Moldovába való bevonulásra.

Hanem br. Szentkereszty nem azért volt katona, hogy egy ilyen kicsiny dolgot el ne igazítson. Összeszedve a passusokat és a hivatalnál csakugyan a legnagyobb előzenységgel találkozáva, 24 órai Moldovában való tartózkodásra engedélyt eszközölt ki. Azonban még is elhatároztuk, hogy ebédünket Tölgyesen költjük el, a míg az elkészült, a vendéglő kertjében mindnyájan leheveredtünk. Kedélyes társalgás folyt és szürcsöltük a tölgyesi „löttyöt“; jóízűen ebédeltünk s ebéd után szekérre ülve, tovább indultunk a tölgyesi szoroson.

Gyönyörűséges helyek ezek. A szem nem tud eléggé gyönyörködni bennök. Alig egy negyedórai utazás után elértük a katonai erődítményeket, melyeket nem annyira az ellenség, mint inkább az idő vasfoga miserábilis állapotba helyezett; összesen négy katonából áll a figyelő hadtest, négy puskával. Tovább menve, elértük azon házat, a mely előtt két finánczot láttam. Szegényes kép ez az utolsó kép.

Megállottunk. — A fináncz megnézte a passust s át-bocsátott a sorompón. Moldovát hazánktól egy hid választja el.

Szivem összeszoszorult e hidon. Nem tudom, hogy más-nál milyen érzést idézett elő a határ átlépése, de engem alterált. Mintha valaki sugta volna: „ne menj el, maradj itt!” Pedig az egész kirándulás egy tréfa volt s tudtam, hogy néhány percz múlva visszatérünk; de valami lekötött a földgöröngyhöz, hogy megcsókoljam azt, mielőtt átlépek rajta. Tul a határon úgy díszlik a fenyő, mint nálunk, a völgy nyiltabbá lesz, a kőszikla ép oly fekete, mint itt, de mégis nem olyan az, mint a miénk; az ember szive átmelegszik, ha a miénkre néz, s bizonyos sejtelmekkel tekint a másikra — idegen az mégis.

Egyik kocsit úgy elfogta ez a hazafias aggodalom, hogy mintsem Moldovába menjen, inkább összetört a hidon. Az utasok kiszálltak belőle s úgy a hogy, összetákolták.

Átléptük a határt; egészen más aer ütötte meg ér-zekeinket. Jobbról egy darabantz őrház; előtte egy darabantz járt alá és fel ingben és bocskorban, vállain Martini fegyver, de meglátszott rajta, hogy bizonyos büszkeséggel hordozza azt; jobbról tiszti lak, iroda román feliratokkal és színekkel. A tisztek elég előzékenységgel fogadtak, de az őrházba még se bocsátottak be; felvilágosítással szívesen szolgáltak; megtudtuk így, hogy 60 emberből álló darabantz katonaság van itt elhelyezve, ezek őrzik végig a határt. Tovább egy hosszukás ház rongyos képe mutatkozott, előtte egy 6—7 tagból álló zsidó család; henyélt; minden tagon meglátszott az éhség és a nyomor éhja! itt a zsidó kicsi szent. Félve felelt egyik-másik kérdésünkre s remegve néztek a tisztek felé, hogy vajjon nem mondtak olyant, a mi nem szabad! Egy szó mint száz, a zsidó keze ott meg van kötve.

A román katonaságot büszkének, önérzetesnek talál-
tam; fitymálva beszél rólunk és előtte nem ember az em-
ber, ha nem benszülött és nem román. Nagyon is éreztük,
hogy idegen területen vagyunk. Csak románul beszél s ide-
gen nyelvhez ritkán folyamodik.

Azt kérdeztem egyik őrmestertől, hogy milyen lábon
állanak a mi határőreinkkel? „Se jóban, se rosszban, nem
bajlódunk egymással!” — volt a válasz.

Br. Splényiné sem érezte jól magát az idegen földön;
okvetetlen indulni akart vissza. Ugy látszott, jobban érzi
magát, ha saját hazája földét érzi a lába alatt. Alig egy
negyed órai ott időzés után vissza is indultunk.

Nagyot lélekzett az ember és nagyban szivta a hazai
levegőt; vigabbak voltunk. És vigabb alakokkal is találkoztunk;
egy csomó vidám tekintetű zsidó, a kiken látszik a
jólét és a szabad kéz hatása.

Br. Splényiné egy csomó orda, sajt stb. bevásárlása
után nagyon szeretett volna egy oláh-tánczot megnézni.

Épen ünnep volt, s Hollóközségében táncz volt. A
kocsi megállott; a művésznő leszáll, közéje elegyedik a tán-
czoló társaságnak, mondván;

— Sanetate buna! — megjegygettik, hogy a mű-
vésznő több román szót profitirozott erdélyi útjában.

— Se dee dumnezeu! — volt a válasz, — s a ro-
mánység útát csinált a művésznőnek. A táncz azonban tovább
folyt, s nem csekély gyönyörűséget csinált a nézőközön-
ségnek a nemzeties festői öltözet; az eredeti férfias táncz
és a sok szép női alak szemlélése.

Este hat óra előtt visszaérkeztünk Borszékra, s álta-
lánban minden ember meg volt elégedve a kirándulással.

KIRÁNDULÁS A MEDVE- ÉS JÉGBARLANGOKHOZ.

ki Borszéken van, soha se teszi, hogy e két speciálitást meg ne nézze; mert annyi volna, mint Rómában járni s nem látni a pápát.

Mi is feltettük magunkba, hogy megnézzük e nevezetességeket.

Szép társaság gyüle egybe: Dr. Cseh Károly volt a vezér, br. Splényi Ödön honvédszázados, Turóczy Adolf budapesti fővámhivatali főnök, Pokorny és Nagy műegyetemi tanárok, Kuty Béla ügyvéd és szerkesztő és én.

Asszonyokat nem vittünk ki, hogy sirás ne legyen és a fogak csikorgatása elmaradjon.

Mindenekelőtt a medve-barlangot néztük meg.

Az út, mely ide vezet, a borszéki fürdő jól cultivált sétányán kezdődik, mely a Kossuth-kuttól kivezet a kerítésen. Innen a medve-barlang két percznyi távolságban van. A hegy neve „Kerekszék.”

Odáig az út semmi érdekest sem nyújt; puha pázstón halad az útas; meg-megüti lábát egy-egy kőbe, hangyabolyba; átugrik egy kis patakon, majd fel, majd lefelé tart s pár percz alatt eléri a barlangokat.

Mikor ott vagy, nem látsz semmit, csak mikor benne vagy kezd a hideg végigfutni a hátadon, nem a kéjélvezettől, hanem a félelemtől; ha véletlenül fenn valami ártatlan báránka megmozgatná a követ, hogy az a felled lágyára hulljon alá, akkora meglepetés volna, melyből fel se ocsudnál soha.

De hogy az embernek fogalma legyen e barlangokról, hasonlattal fogok élni.

Képzeld magadnak kedves és igen türelmes olvasóm egy akkora alapu kőhegyet, mint a borszéki piac. Ezen hegy kövületét majdnem tiszta mészkő alkotja, vízszintes borviz lerakódás, masszív kő, mely építésre kiválóan alkalmas.

Már most, ha ezen hegyet csupaszon, fehérén magad elébe elővarázsoltad, képzelj egy más lehetetlen dolgot is hozzá, egy akkora óriást, mint egy templomtorony, kezében egy kardot, hosszut, mint egy 180 esztendő fenyőfa. És aztán hozd mozgásba a kardot az óriás kezében, mint ha azt a hegyet öt—hat darabban szelné fel, úgy 20 ölnyi mélységben lefelé s néha szurna is bele, hogy helyet adjon a víznek, a levegőnek, a zivatarnak, hogy legyen annak, a mit elporlasszon.

Igy néz ki a hely, a hol azon medve-barlangok vannak.

Bementünk a vágások közé. Sziklafalak, 15—20 ölnyi magasságban; itt-ott egy-egy kiállóbb sziklarésszel, vagy nagyobb száju üregekkel, mintha az óriás tátottszájjal bámulná azt a festői képet, mely eleibe tárul. Akadsz keskeny sikátorokra, melyek felett a sziklák összeölelkeznek, hogy nem látsz a napot s eszedbe jut: „én istenkém! hát csakugyan bolond vagyok én, hogy ide jöttem!“ E sikátorokból egyes üregek bevezetnek a sziklába; ezek a szurások; a víz s a levegő kitágította, kiporlasztotta őket, hogy most igen alkalmas nyughelyet nyujtanak egy-egy borjunak, a mint a legelőről a nap forró sugarai elől elmenekül. Jó hüvös is van ott, az ember megfázik a hidegtől, meg attól is, hogy ha csak egy kilós kőnek is eszébe jutna lekiváncozni abba a sikátorba, melyben az ember elhalad.

Van mit eljárni itt egy jó óráig, ha már az ember minden zúgot meg akar ismerni.

A két legfőbb szikla-homlok Széchényi és Teleki-kőnek neveztetik; oda vannak írva e nevek jó magasan, vastag betűkkel. Minden vágásnak, mely sáncznak vagy utcának nevezhető, neve van. A sarokköveken ott a név. A Kőszáncz, Pokoltorka, Bástya-kő, Zárkő, I. II. Medve barlang, mind meg annyi elnevezések, melyeket a nép ragasztott rájuk.

Itt az embernek nincs sok kedve körülnézni s bámul-

ni a tájt. Hanem ha kijött az alkalmatlan kőhalmazok közül s széttekint, nagyszerű kép tárul újólág. Alant halod Borpataka mormogását; látod a Moldovába vezető tölgyesi pompás utat; felfelé fenyves, irtás, Alsó-Borszék elszórt házai és Riegel hatalmas méhtelege, — hogy az ember rajtuk felejtí tekintetét, mint az anya gyermekére.

Ritkás fenyők között tovább haladtunk. Szétgázolod a havas flcráját; a czintoria, kutya-kapor, eper és kakasvirág meghajlik lábad alatt, a fehér örömmel megdörzsölöd kezedet, szagolod s mégysz tovább. Fel-fel tursz egy-egy hangyabolyt, s dolgot adsz a szegény állatkáknak, mintha azoknak úgy se volna elég. Elérsz egy temetőformát; nagy tisztáson sirszerű kőhalmazok, főnél egy-egy fenyővel, mintha emlékül lettek volna oda plántálva.

Látsz többféle borzafajt piros gyümölcscsel, s elérsz egy medenczéhez, jó mély, tiszta kősziklában, mintha az óriások vennének benne lábvizet, midőn náthájuk van; aztán felérsz egy oroszlán-fejhez, ez is tiszta kő és mégis tele virággal; erre állva, nagyszerű kilátást nyerhetsz. Látod a felhőt magad felé közeledni, nagy hatalommal, mintha le akarna ütni lábadról; s mikor utolér, nem érzed ütését még sem. Bizonyos homály lepi el csupán a tájt, aztán ismét felsüt a nap, s ismét kaczag a természet. Ha lősz pisztolylyal innen, az ellenkező havas ördöge visszaadja a hangot, de úgy, mintha minden fenyőfa mozgásba jönne, s tetejükön vigig simitna valaki egy seprével.

Aztán ismét tovább mégysz. Egy pár gyikot kikerülsz; s minden fáradság nélkül eléred a Jégbarlangot. Ez kívülről semmit sem mutat. Egy üreg, melynek mintegy három ölnyi szikla-kapuzata van. Csak az előszobába mentem be — nagyon hidegnek találtam, féltettem bőrömet, pedig a báró kabátját magamra vettem.

Legbátrabb volt köztünk a báró, a ki nem hiában katona. Bement és hozott nekünk jeget, keményet, mint a kő, papírba tette s hazavitte a feleségének; a jég eltartott 10 órán át; megjegyzendő, hogy e jég igen kemény természetű. A barlang elég hosszú, széles és magas, úgy, hogy több ember kényelmesen elfér egymás mellett; természetes, gyertyavilág nélkül benne sokat látni nem lehet.

Kinyugodtuk magunkat s féltizenkettőre haza érkeztünk.

Utunkat a Tündér-kerten keresztül vettük, melyet azért hívnak eképen, mert ez az a hely, a melyben absolute semmisépséget nem lehet lelni. Ez alkalommal tündér helyett egy pásztort láttam végig nyujtózkodni a gyepen; a mi ahelynek bizonyos idilli vonást kölcsönzött.

Egy szó mint száz, akár öngyilkossági, akár más szándékkal, jókedvében, vagy bosszuságában nézze meg az ember e helyeket.

Ilyeneket látsz ugyan még, de mert Borszéken vagy és kirándulási helyekre szükséged van, miután másfél órádba kerül az egész, eredj és láss. Mindenesetre ezek is emelik Borszék nagyszerűségét és hatalmas voltát.

A medve-barlangok nem közelítik meg a Torda-hasadék, úgy a jégbarlang Scarisora világgraszoló nagyszerűségét, de ki csinyben fogalmat nyujthatnak mindkettőről.

A VENDEGKÖNYV.

mi a matrónak a rakpart, az a fürdő-kö-zönségnek a kaszinó zöld asztalára elhelye-zett vendégekönyv.

Ha voltál valaha Nicolában búcsun, egy csomó mankót láttál a falra felaggatva; örök emlékül ott hagyták azok, a kikkel csoda történt a búcsun.

Igen érdekes könyv ez. A ki meg akar győ-ződni Borszékfürdő hatásáról, pillantson be e könyvbe és olvashat ki aztán belőle sok mindent.

Különben, hogy rendszert tartsak és e könyvet bizonyos öntudatossággal ismertessem — több faj-ra kell, hogy osztályozzam a bejegyzéseket.

Legtöbb bejegyzés csak épen a névnek beírására szo-ritkozik; a mely beírás szintén két természetű: manupro-priás, vagy csak szinpla név.

Az elsők közül egy pár különös gondot fordít a ma-nupropriára s azon igyekszik, hogy olyan eredeti egyse le-gyen; hogy az bizonyos elvitázhatlan tulajdonsággal birjon, a mi megkülönböztesse azt a férfiut, a ki a nevét oda a lap-ra leírni kegyeskedett, minden másoktól. Van ebben a fel-lépésben bizonyos méltóság, a mi a gazda ismeretlen fejét bizonyos dicsfénnel veszi körül; a mi tartani is fog, a míg csak az a vendégekönyv szét nem foszlik.

A simpla vagy manupropria nélküli nevek nem érde-kesek, azokon hamar tul ad az ember; a mi mostanában szinpla, az nem hódít.

Következnek a szerelmesek. Ezek ép szívvvel és ép észszel

jöttek ide s ime a legszánandóbb lelkiállapottal térnek vissza. Szivük ég, fejüket pedig egészen elvesztették, hogy oltani nem tudták. Összes tudományuk egy vers-szakasz, a mit oda lehelnek a könyv lapjára, a mi olyan türelmes. Azt hiszik, hogy e sorok szivük vérével irták; hogy azok okvetetlen szépek, hogy azokat, ha elolvasná az a bizonyos, a kihez intézvék, hát okvetetlenül tüzet fognának, pedig hát minden csupán képzelődés és egy beteg agynak a látománya, a min még a Kossuth-kut forrása sem segít.

Az egyik például M. H.-nak így énekel:

Szép világ az álom és remény világa,
Benne nyílik az üdv s boldogság virága!

A másik pedig így:

Ide jöttem, de mit ér,
Búm ide is elkísér;
Kinek szive olyan beteg,
Borszék sem gyógyítja meg.

Ugyan sántító dolgok, a miket egy későbbi vendég comicussá tesz az által, hogy a „búm“ szót „nóm“ szóval cseréli ki.

Egy harmadik I. M.-hez intéz. sorokat, a melyekben a mamának is kijut egy bók, p. o.:

Egyszer láttam, megszerettem,
Ő is hevül én érettem,
De a mama kétélű bárd,
Ide is üt, tova is vág!

Milyen anyós lehetett volna-e mamából; mintha lát-nók, hogy megtánczoltatja a vőm uramat, mikor már a házasságnak a következtében e sorok első része totaliter eleváporált, miként a szénsav a borvizből.

A negyedik „Borszék legszebbjét“ figyelmezteti, hogy:

Arczodon az üde harmat,
Gyermekséged jele;
Óvd magad; az érzelem heve
Felszárítja e harmatot.

Versnek elég próza, de mit tehetett róla szegény, hogy a poesist nem tanulta.

Aztán némelyik egy szökéhez fordul s a „Lobogó“ fürdőnek véli kedvese szemeit, mert azt mondja:

Szemeidnek kék tükrében
Naponként elmerülök;
De félek, e merülésben
Írántad is kihülök.

Mondom, hogy a Lobogót érti a költő, a mi, köztudomás szerint, nagy kihűtési természettel van megáldva.

Van, olyan is, a kiben absolute hiányzik a poezis tüze, hanem jó kortes lévén, toasztal pótolja ki csonkaságát, mondván:

„E fürdő egyik kedves virága sokáig éljen!“

Mintha az ember hallaná a hallgatóság riadalmát:
„Éljen!“

Jönek a melancholikusok, — egy sohaj az egész beírás:

„De szép itt az élet!“

Majd a bölcsek a közmondásokkal: *Accidit in puncto, quod non sperabatur in anno!* — vagy: „Minden és semmi az ember!“ stb.

Jönnek aztán a véleményezők. Két lapon át adnak tanácsot a fürdő-igazgatóságnak; de ezen tanácsok már affélékre vonatkoznak, a mik már megcselekedtettek.

Vannak olyanok is, a kik nevüket egy saison alatt tizszer is beírják; mintha mondanák: itt vagyok! no de itt vagyok! no de mégis itt vagyok! vakulj meg, hát nem látod, hogy itt vagyok! Aztán, mert még se vették észre; még egyszer beírja a nevét, mintha mondaná: „Bizony isten itt vagyok!“ E faj csak így szerezhethvén magának hallhatatlanságot, e módját meg is ragadja, az öröklétnék.

Következnek a reclam-csinálók; a kik még e könyv utján is hirdetik magukat s megcsalják a finánczot, hogy kibúnak általa a 30 kr. hirdetési díj alól, p. o.

„N. N. N. bécsi okleveles fog- és száj-orvos, gyógyszerész és vegytudor; lakása jelenleg N. város x. x. utca saját házában, rendel akármikor.“

Egy csomó román, francia, olasz és német beírás érdekesebbnél érdekesebb.

Végül jönek a revisorok, a kik egész flegmával átlapozzák e könyvet s megjegyzésekkel kísérik a beírásokat.

Ezek a revisorok igen okos emberek lehettek s úgy látszik, igen csekélyre becsülték a beírókat, mert az egész kritika csak ez: „Szamárság!“ „Bolondság.“ „Inkább köhögtél volna, mikor e sorokat írtad!“ „No ugyan nagy dolgot írtál!“ „Ugyan okos vagy!“ stb. A hol pedig több személy egymás után írta a nevét, utánnuk írták: „Szamarak.“ Mekkora szellemdússág, mekkora bölcsesség! Ehez legalább a negyedik normális osztálynak absolutoriuma szükséges.

Ezek a revisorok azonban mégis szerfelett gyáva legények valának, mert nevüket a megjegyzések alá oda nem tették, s bizonyára akkor üzték mesterségüket, a mikor egyedül voltak — tolvajmódra. Felfogásuk pedig az agybántalom elvitázhatatlan jeleit viseli magán, mert egy diszes fürdőközönség bejegyzési könyvét szemétdombnak nézik, a melyhez olyan mocskos kézzel nyultak, a mit még a Lobogó vize sem fog tisztára moshatni. Ezek is oda aggatják mankójukat a templom falára, saját örökös gyalázatukra.

AZ ERDŐ LEÁNYA.

z ember nem tud szobában ülni, ki vágyik a szabad természetbe; át óhajtja ölelni a mindenséget; megy és el nem fárad.

Egy szép délután megindultam én is, minden cél nélkül. „Megyek! — gondolám — lássak, gyönyörködjek!” Egyesegyedül indultam el azon az úton, a mely a Kossuth-kuttól a jégbarlangokhoz vezet. Aztán a havas-gerinczen Holló község felé vettem utamat, pompás fiatal fenyők között.

Nem messze Hollótól egy viskóhoz értem.

A viskó előtt egy nagyon öreg ember guggolt, otthon hagyták ház-örizni, mert munkára képtelen.

Gyermekségemtől fogva kiválóan szerettem a falusi embereket; mennyi mindent tudnak ezek; mennyi mindent el nem beszélnek?

Visszavarázsoltam a régi boldog éveket. Leültem az öreg ember mellé; beszélgetésbe elegyedtem vele.

Kifejeztem előtte kiváló előszeretetemet a mesék iránt.

Az öreg ember arcza felvidult. Szerfelett örvendett, hogy akadt emberi lény a vadregényes tájon, a kivel ő beszélhet, is; hiszen napokon át csak a házörző komondorral társalgott. Nagy becsben áll itt az emberi szó.

— Mondok én neked, uram, szólt az öreg ember, nem mesét, de való történetet.

Ha egy jót hallok, kárpótolva lesz úti fáradságom, gondolám.

— Nézd! — folytatá — száz lépésnyire az a kőhal-maz, sziklakövek mind egymásra dobálva.

Arra felé néztem s láttam egy csomó követ rakásban, mintha az arra menők dobálták volna halomra.

— Te nem dobtál követ a halomra? kérdezé. S mert nemet feleltem, hibáztatott. — Ott fekszik a kőhalom alatt, az Erdő leánya, oda temették el, kívül a községen. Nézd tova az oldalon, a viskót, mondják, hogy ott lakott.

Csupa egy fül voltam; a kíváncsiság hangyái már izgatták idegeimet.

Megkértem, mondja el nekem annak az Erdőleánynak a történetét. S hogy fantasiája annál kiválóbban működék, kivettem egy jó száraz brittanica szivart, levágtam a végét, s meggyújtva a szájába adtam.

— Hiszen ez, uram, málna!

Aztán elkezdte beszélni az erdő-leány történetét.

* * *

Régen történt nagyon. Toma alig volt 6 éves, Julia pedig 4. E tíz év szebb teremtményeket nem hozhatott napvilágra, mint a minők ők voltak; szépek, mint a rózsza; élénkek, mint a galamb.

Toma árva volt.

Julia anyja a legjobb anya volt a világon. Atyját egy nagyon súlyos betegség lepte meg s meghalt. A kis leány soha sem sirt oly keservesen, mint atyja koporsójánál. Az anya sokáig volt szomorú. Egy napon valahonnan házához hozta Tomát s mondá:

Testvért hoztam neked, drága leányom, szeressétek egymást, úgy, mint testvérek, mint két árva gerle szereti egymást.

Az anya keblére szorítá gyermekeit; azután szemeit Tomára veté, lelkéből sóhajtott s szemei megteltek könnyel.

A két gyermek átölelé egymást s tele volt lelkük örömmel, hogy már ketten vannak.

Anyjuk regényes völgyben lakott a hol a fű zöld, a z árnyék hüvös; körös-körül erdő s egekig nyuló bérczek — ott nil!

A gyermekek naponta felmásztak a dombra, mely házuk mellett emelkedett s onnan hallgatták a pásztorok fu-

ruláját. Majd felkeresték őket, s játszottak velük; lepkéket üldöztek, virágot szaggattak s így teltek el a napok.

Elkalandoztak a faluig. Anyjuk pénzt adott nekik, hogy játszanak. A gyermek szereti a pénzt, mert fényes, kép van rajta s ügyes tárgy.

— Hol a pénz? — kérde tőlük egy napon anyjuk. A gyermekek elpirultak s „elvesztettük“ mondták. Ez volt az első hazugság a gyermekek ajakán.

A pénznek más története volt.

A gyermekek egy napon a faluban bámészkodtak. Egy cigánynő, öreg, mint az országút, s csúl, mint az éjszaka, a gyermekeknek meséket mondott, beszélt nekik arany-pilangókról, ezüst-madarokról, melyeknek lakhelyét csak ő ismeri. Mondott regéket tündérekéről, fényes királyfiakról, aranyhajú leányokról s a gyermekek a cigánynőt oly figyelmesen hallgatták.

Majd jövendőlt a cigánynő a gyermekek jövőjéről. Toma oly erős lesz, hogy öklével a medvéket földhöz teríti, testét a golyó bántani nem fogja s meg fog halni a csatában, hősi halállal. Julia pedig szép lesz, mint a hajnal, királynő lesz fényes öltözékekkel, fehér selyemből, mint a hattyu — aztán elvevé tőlük a pénzt ujólag.

Az anya ezekről mit sem tudott, mert a cigánynő szerint, ha a dolgot megtudná, több mesét nem mondana nekik.

Harmadnap a gyermekek két-két pénzt kaptak. Négy pénz több fáradságot érdemel; a cigánynő, hogy a gyermekek bizalmát magának teljesen biztosítsa, bűvészeti tudományát elővette.

Kendőjét göcsre köté s az a banya markában egy érintésre magától kioldódott; miután két pénzt az egyik, s kettőt a másik kezében szorított, hadart ide-oda, s a pénz eltűnt a cigánynő markából, mintha ott sem lett volna. Végre kiveszi ócska, piszkos kártyáit, elhelyezi, keresztet vet felettük s aztán a gyermekeknek ismét jövendőlt.

S a gyermekek úgy hittek neki.

Álmodoztak ébren; éltek a túlvilág régiói közt s ábrándoztak, mert a paraszt is tud ábrándozni.

Az erdők árnyában keresték a tündéreket s úgy tetszett nekik, mintha a patakok habjaiban a királyleányokat türdeni látnák. Képzelték.

S a mint ily álmodozások közt nap nap után telt volna el, Toma úgy vette észre, hogy Julia a legszebb leány a földön, szebb, mint a minőkről a cigánynő beszélt; Julia pedig Tomában a legdelibb tündért ismerte fel.

Oly édesen beszéltek egymással, oly előzékenyek voltak egymáshoz s úgy nem sértették meg egymást sohasem. S oly nyugtalanok voltak, midőn egymást nélkülözniök kellett, ilyenkor szenvedtek. Patak, virág, lomb nem gyönyörködtették, fájt nekik minden.

Ugy tapasztalták, hogy csak egymás mellett boldogok s akkor valóban azok is voltak. Julia fejét Toma ölébe hajtá s gyönyörködött annak fekete szemeiben. Toma pedig játszadozott Julia dús fürtjeivel.

Nagyok voltak már; Toma betöltötte a 19-ik évét, Julia a 17-ik tavaszt olvasá.

Anyjuk szerette őket. Csak egy kincse volt; a két gyermek. Egy kincsnek tekintette őket, mert az övé volt mindakettő, s ha egyiket a másikért el kellett volna veszítenie, megszakadt volna a szíve.

Egy napon az anya beteg lesz s a betegágyához hivatá Tomát.

— Gyermekeim, mondá, Julia szivemről szakadt, mint te, egy anyátok van s az én vagyok. Ennek titkát siromba viszem. Ti nem ismeritek a világot. A természet parancsolja ugyan, hogy testvér a testvért szeresse; de ez a ti szeretetetek, nem természetszerinti. Megátkozlak már halálos ágyamon, ha tovább is úgy szereted Juliát. Ezzel az anyát fájdalmai nem engedték, hogy tovább beszéljen. Jajgatott.

Toma kövülten állott egy ideig anyja ágyánál, mint-ha villám sújtotta volna. Hideg futotta át egész testét s nem tudta mit feleljen.

Mit is felelt volna? Anyja fájdalmai érzéketlenül hagyták, mert fájdalma előtt nagyobb fájdalmat nem ismert. Szemei kápráztak s nem kapta az ajtó kilincsét. Midőn a szabadba ért, a friss lég jótékonyan hatott idegeire.

Az éj sötéten ereszkedett le a tájra, midőn Toma magához tért.

Ágyán találta magát, s az a fekhely, melyet egykor

puhábbnak gondolt a bölcső vánkosságánál, most oly kemény volt, mintha kövekkel lett volna kirakva, tövissel beterítve.

Nem hitte volna ezt soha.

Nem tudta, hogy testvér, mint szokta szeretni a testvérét; de azt érezte, hogy Julia iránti szeretete nem testvéri.

S ő úgy Juliát nem szerethette. Az anyai átok borzasztó; úgy hallotta a cigánynő meséiből, hogy az elátkozottak testén kígyók táplálkoznak, hogy azok égető tűzben haltak el és vízben lelték sirjokat, vagy eltűntek, elvitte őket a rossz szellem, mert rossz szellemek is vannak.

Késő éj volt s Toma még nem aludt, tépelődött. Ha Juliát nem szeretheti aként, mint a hogy szereti, mit ér reá nézve az élet? Avagy volna-e reá nézve Julia nélkül élet?

S bármint igyekezett komolyan gondolkodni e tárgy felett, gondolkozásának eredménye az volt, hogy nincs.

Egyszer, mintha a levegő halottak lelkeivel telnék meg, suhogás hallszik. Az éj tizenkettődik órájában a halottak elhagyják hideg lakhelyüket s megjelennek az élők meleg házaiban.

Az ablaknál egy alakot lát, fehérét, mint a hattyu, arca soványabb volt az elszáradt levegőnél. Tomára nézett s kérdé:

— Alszol-e Toma?

— Nem alszom! mert a fájdalmaimnak nincsen álma.

— S mi az, mi megzavarta álmodat?

— Szeretek, a természet törvénye ellenére. Átok fog reám nehezülni, ha bűnömben tovább élek, s a bűntől irtózom.

— A szerelemnek s átoknak orvossága nincs, csak a halál. Toma, mintha álmából ébredett volna fel. Törölte szemeit, nézett az ablak felé — az alak eltűnt.

Mint a nyíl, mely elpattan az ivről, aként ugrott fel Toma ágyáról s kirohant. Sehol senki, csak a vastag setétség. Toma kimereszté szemeit a nagy setétségben s képzeletében újra megjelenik az alak, mintha megvilágítaná előtte a tért, mintha hívná s ő ment utánna. Megkettőzteté lépteit, de a tűnemény gyorsabb a zergénél; futott, de a tűneménynek mintha szárnyai lettek volna. A sziklák között bolyongtak s a legmagasabb szikla tetejéről a tűnemény eltűnt Tomával együtt.

Harmadnap Julia anyját eltemették. Csodálni kell, hogy szive nem szakadt meg a fájdalom alatt.

Kettős fájdalom, s mind a kettő súlyos; s csak egy sziv s az is olyan gyenge.

Toma eltűnt, a jó anya elhalt s Julia egyes-egyedül maradt a házban — kettős fájdalmával szívében. Csuda, hogy meg nem örült.

Három napig sirt anyja sirjánál; azután elindult megkeresni Tomát.

Egy hétig hereste, de nem találta sehol. A hetedik napon eszébe jutott a vén cigányné. Ő ismerte a tündérek lakhelyét; birta a természet titkait, a vén cigányné mindent tudott. Hogy ne tudná, Toma hová lett?

Hozzá ment.

A vén cigányné viskója a falun kívül feküdt egy erdőalján. Az egész viskó három törpe föld-falból állott, minden ablak nélkül; a negyedik falat a sövény ajtó képezte. A viskó fedele tövis, szalma és nádgyűjtemény, minden kémény nélkül, a füst a legnagyobb szabadságot élvezhette.

A cigánynő odúja előtt ült, piszkálja a tüzet a lábos alá, melyben véres tüdő rotyogott. Körülötte mindenféle plánta és gyökér, még zölden és elszáradva; farkasfogak s kötél-darabok, akasztott emberek köteleiből. A bűvészet kő-alapja, sima oldalán bevéssett kereszttel.

A cigánynő tekintély volt a vidéken, a nép annyira hitt neki. Hogyne, midőn a garbonczás diákoknak csak ő tudott ellenállani; eső csak az ő imájára hullott a kiaszott földre, s a jégverés csak az ő bűvészezte folytán lett hástalan.

Juliát a cigánynő nem vette észre, vagy tettette magát, hogy köszönését nem hallja.

A leány újra köszönt. A vén cigánynő fel se állott, fogadta Julia jó kívánatait s ülással kínálta. A leány leült a földre melléje s elbeszélte neki miért jött, miként tűnt el Toma, hogy halt meg az anyja, mennyit siratta mindkettőt, s mily nagy a fájdalom, melyet érez, a kettőnek elvesztése fölött.

S miután Julia kibeszélte magát, drága gyöngyeit nyakából leoldotta; selyem-kendőjének göcsre kötött végét

kioldotta s pénzt vett elő, fehérét, mint a tej, és fényeset, mint a napsugár, ezeket szépen a cigányné lábaihoz dobta s mondá:

— Adj balzsamat fájdalmaimra! Mondd meg, hol találhatom fel Tomát?!

A vén cigányné egykedvűen nézte a lábaihoz rakott pénzt.

— Kivánságod nagy, s jutalmam csekély Julia: kívánj kevesebbet, hogy pénzzel arányban legyen, mondá a cigánynő, a ki a leány kétségbeesését felismerte.

Ekkor Julia letépte drága kendőjét, melyet édes anyja a leghiresebb vásáron ötven pénzen vásárolt, mely több színre játszott s szálai finomabbak voltak a selyemnél; levette fülbevalóját, mely négy aranyat nyomott, s melyen a munka volt a legdrágább:

— Vedd — mondá izgatottan, mintha a cigánynőt ezzel sem tudná kielégíteni — s teljesítsd kivánságomat.

A cigánynő meg sem indult e beszéden; fel se nézett Juliára.

— Ez mind kevés — mondá — kívánj kevesebbet, kívánj egyebet s én teljesitem ezekért kivánságodat.

Julia az utolsó reményétől látta magát megfosztva. A cigánynőben volt minden bizodalma. S ez utolsó hajszálat is a reménynek elszakadni látta.

Zokogni kezdett; letérdelt a cigánynő előtt, annak gebbedt lábait átölelte, kért, esdekelt, könyörgött, úgy, mint egy kétségbeesett tud könyörögni. A vén cigánynő piskálta tovább a tüzet a lábas alá.

— Ehetném — mondá — sok időm nincs veled beszélgetni; vidd el holmidat, vagy kívánj egyebet, mert a te kivánságodnak nagyobb ára van.

S ezzel tüdősét elvevé a tüztől, bevitte viskójába, bezárta maga után az ajtót s falatozni kezdett.

A hiéna nem olyan kegyetlen áldozatával szemben, mint e cigánynő; az ördög nem olyan gonosz, mint ő.

Julia, midőn a cigánynő felkelt, utána kelt fel s midőn látta, hogy viskójába megy s azt bezárja, kövülten állott az ajtó előtt.

Mit kívánhat kevesebbet? Midőn rá nézve az a legkevesebb, a mit kívánhatott. Más vágya nem volt lelkének! Mit adhatna többet a cigánynőnek?

Gondolkozott.

Eszébe jutott, hogy van neki egy drágább kincse, azon selyem kendő, melyben pénzét tartogatta, s melynek négy végén arany szálakból szent képek voltak kiszőve vastagon; közepén pedig a „Mária képe“ szintén aranyból, egyedül megért 6 aranyat, ebből lehet következtetni, hogy a kendő mily drága volt.

Derekáról legombolyítja sebesen, az ajtóhoz siet s zörgetni kezdé.

— Ki az? kérdik belül.

— Én vagyok. Julia.

— Ketten elvégeztük, felelt a cigánynő, mit kívánsz ujjalag?

— Kincset hoztam neked, utolsó kincsemet. Nyisd ki ajtódát s nézd!

A cigánynő kinyitá ajtaját, s Julia kezében látta a drága kendőt, mely előbb szurta volt szemeit, s melynek birtokát óhajtotta.

— Itt van utolsó kincsem — mondá Julia — a kendőt atyám ajándékozta anyámnak, mielőtt oltárhoz vezette volna. Igen drága, szegény anyám mindig mondotta, hogy harmincz arany volt az ára. Atyám messze járt érte, Moldovába, vedd és fedezd fel Toma lakhelyét.

A cigánynő merevsége engedett. Ajkai mosolyra nyíltak, oly mosolyra, mely az ördögöket is elűzi. Arczán a ránczok tágultak, s egyszóval Juliának ugy tetszett, mintha kedve szerint cselekedett volna.

S Julia nem csalatkozott.

— Nem a nekem adott jószágaidért, — mondá a cigányné — hanem mert szenvedni látlak, kívánságodat teljesíteni fogom. Az embernek embertársán segitenie kell, s kedves leányom én rajtad segiteni fogok. Mit ér rád nézve mind e kincs, ha nem bírod Tomát? rád nézve egy kincs van s az e férfit.

Julia keble melegedni kezdett, mint mikor megmelegszik a fagyott föld a napvilágtól. Ugy érezte, hogy nagy kő esett le szívéről, mely azt az öldöklésig nyomta. Jobban tudott lélekzeni, otthoniasban érezte magát a cigánynő körében is, sajnálja, hogy a cigánynéról rosszat tételezett fel.

— Jöjj — mondá a cigánynő — és figyelj.

Julia melléje ült a földre.

Ezzel a cigánynő elővette a bűvöskövet, melynek sima lapján kereszt látható, letette a földre, piszkos, ócska kártyáit egyszer és kétszer összekeverte s a kőre a kereszt alakjában kirakta.

Julia remegve nézte a munkát.

A cigánynő azután a bűvöskövet körül fonta az akasztott ember kötelével s végül a kő négy végére négy farkas-fogat tett.

S miután ezt is elvégezte volna, egy szurkos lábosban különbféle avas dolgokat rakott össze, égő tüzet tett közéjük s az avas anyagok perzselődni kezdettek. Kiállhatatlan bűzt terjesztett. Julia kénytelen volt befogni az orrát.

E főzettel megfüstölte a bűvöskövet s azután a kártyákat egymásután felemelé.

A cigánynő midőn a hetediket felemelé, megcsóválta a fejét.

Julia látta ezt s remegni kezdett.

— Figyelj arra a mit mondok, — mondá végre a cigánynő.

Julia csupa figyelem volt.

— Toma erős helyen van. De előkeritheted s boldog lehetsz — folytatá. — Szakítsd meg közepén kétfelé keszkenődet, bontsd ki gazdag hajfonadékokat s ölts magadra fehér ruhát, mint a hó, hogy olyan légy, mint a tenger hatytyuja. Aztán járj körül hét völgyet és hét határt, minden határban ölts más ruhát, minden dombtetőn fésüld meg hajadat, igyál minden forrásból s fürödjél meg minden folyóban; és midőn egyszer megkerülted a hét völgyet és hét határt, kilencz liget legszebb virágaiból fonj magadnak koszorút, kösd meg azt saját hajszáladdal, s dugd el azt a legnehezebb kőszikla alá, hogy emberi szem meg ne lássa, s emberi kéz meg ne találja. S midőn így kilencz koszorút összefontál, szakítsd ketté ruháidat derékig, s kerüld meg még négyszer a hét határt. Midőn az égen új holdat fogsz látni, hajadnak felét helyezd melledre, másik felét pedig hátadra, hogy szép légy s bűvös tekintetű, mint az angyal. Kilencz éven át ne szólj senkivel, csupán férjhezadó leánnyokkal. A midőn így eltelnék kilencz év, ki-

lencz hó és kilencz nap, a kilenczedik nap kilenczedik óráján megjelenik előtted Toma, melléd fog ülni, szólni fog hozzád és megcsókolja arcodat. Tégy így Julia s Tomát megtalálod.

Julia végig hallgatá a cigánynő beszédét.

Egészen másvilágban képzelé magát. Mintha csak a tündérek társaságában volna.

Ugy fog csinálni, a mint a cigánynő mondá, mert a cigánynő hatalmas, s a tündérekkel szövetségben áll.

Hogyne hinne a cigánynénak. S úgy csinált. Ketté hasítá fejről a keszkenőt, fehér ruhát öltött magára, mint a hó, kibontá dús hajfonadékát, s ő szép volt, mint a tenger hatytyúja. Aztán megkerült hét völgyet és hét határt, haját minden dombon megfésülte, minden forrásból ivott s minden patakban megfürödött. Kilencz liget legszebb virágaiból koszorut font, megkötözte azt saját hajszálaival s aztán eldugta a legnehezebb kőszikla alá, hogy emberi szem meg ne lássa s emberi kéz meg ne találja.

A pásztorok a hegycsucsokon, a leányok a ligetekben összegyülekeztek s beszéltek Julia szépségéről, szép öltözkéről, mely fehér volt, mint a hó; arczáról, mely szebb volt a völgy liliománál.

Egyik azt mondja, hogy tündér, a másik, hogy az erdő-leánya, de senki sem tudta, ki ő, honnan jött és hol lakik. Tündér lesz, mert menekül az emberi lény elől, s nem beszél senkihez; ő nem szeret, ő nem tudja, mi a vágy, mint más leány tudja.

Julia szép is volt, mint a tünemény, melyet a természet csodának teremtett a költők számára.

Julíanak már kilencz koszorúja volt. Ekkor szétszakítá öltözkét derékig, hajának felét keblére, másikat hátára helyezé, midőn új hold volt az egen; világánál ujólag megfésülte s fölékesíté a völgy legszebb virágaival.

Megkezdé utját ujólag, S a leány álmodozott is. A cigánynő mondá, hogy Toma megcsókolja őt. Soha se érezte a csók hatását, de érezte, hogy Toma csókja a legédesebb lehet a világon. Erről álmodozott.

A faluban azonban rossz hírek terjedtek.

Előtűnt az erdő-leánya és bolyong erdőn és völgyön; fürdik a patakban s a forrásoknál egész éjszakán át énekel.

Öltözéke fehér, mint a hó. Nem csuda, mert édes tejben fürösztö, azért veszett el az emlősök teje.

Sűrű esőfelhők tornyosulnak körös-körül, de megjeleNIK az erdő-leánya derékig szaggatott öltözékben s a felhők eltűnnek s nem esik sokáig.

A határ kiaszott. A patakok kiszáradnak, nincs víz. Éhség vár a falura.

A falu népe megijed. Mit csináljanak vele.

Összejöttek a falu banyái, a kik bűvölni tudtak, meszkedtek mindenféle plántával, füvel, gyökérrel, és szentelt tömjénnel az ének tizenkettődik órájában kereszt-utakon, de nem értek célra.

A vén banyák közt volt egy, a legvénebb, a ki tudta, mint kell az erdő-leányát elűzni.

S ez a vén cigánynő volt.

A falu deli ifjai, virágzó leányai, öregei kört képeztek a cigánynő körül, a ki állítja, hogy e nép között ő a legvénebb s ő tud legtöbbet.

A falu hallgatta, mintha isten szólna hozzája.

— Valamely nagy ünnep előtti éjjelen gyűljünk össze mindnyájan, menjünk eleibe, mondá a cigánynő, eláljuk utját s elkergetjük határainkról s ő elmegy, mert fél a vénék bűvölésétől.

Ugy csináltak. De az erdő-leánya nem jelentkezett sehol, mert a lány egyuttal táltos is, tudja ha róla beszélnek s kerüli a bajt.

Ekkor a vén cigánynő más tanácsot adott.

Vasárnap reggel összegyűltek a falu fehérnepei, öregek és ifjak, leányok és menyecskék s babot vetettek. Tegyenek úgy, mint a babok mutatni fogják.

Azután a fiatal menyecskék felmentek a halomra, melyről mondták, hogy azon az erdő-leánya haját fésüli reggel és estve. A menyecskék fehér lepelt vittek magukkal, s kis párnákat czifra virágokkal kivarva. Puha ágyat készítettek neki a hűvös árnyban, a hol a patak csörgedez s a rigó énekel; mert e helyeken van ágya a leánynak. Midőn az ágyat megvetették volna, a fehér leplekkel be-

takarták! s megkerülték kilencszer, mert így parancsolták a vénék.

Ezután a fekhelyet a vénék megbúvölték. Ugy hitték, hogy az erdő-leánya megjelenik, lefekszik az ágyba s fel nem kél többé soha.

Azután a vénék szentelt tömjént dugtak a keblükbe s elrejtőztek a közelbe a sűrű árnyban.

S a vénék jól búvöltek.

Késő éjjel megjelenik az erdő-leánya a halmon, félve, óvatosan körülnézve, mintha érezne valamit. Midőn körül nézett volna egyszer, bátran tartott előre, egyenesen a patakhoz s az ágyhoz. Leült az ágy szélére, szétbontotta haját keblére helyezé s befoná; aztán merőn nézett az égre: majd virág-koszoruját, mely derekát körülövezé, szétbontá s játszott a virágokkal sokáig.

Késő éj volt, midőn a leány felemelte az ágyról a lepelt, lefeküdt s ujólag betakarta magát azzal.

A vénék, midőn gondolták, hogy a leány elaludt, előjöttek búvóhelyükről s körülvették az ágyat.

De már akkor a leány eltűnt, látták, a mint fut, mint a zerge szitról-szirtre, messze-messze.

A banyák a völgyekről és hegyszakadékokról öszsze gyűjtöttek kilenczvenkilencz féle növényt; és megégették azokat bodzafa tüzen, a hamut fokhagyma lével leöntötték. Aztán a határ négy szegletén tüzet csináltak s e hamut a tűzbe vetették, hogy a vad leány megérezze a szagot s meneküljen.

De a vad-leány nem érezte meg.

Majd elindultak a falu népei, elől szentelt zászlókkal s papokkal, tömjén-füsttel s szent énekekkel ajkaikon a kántorok, s körmenetet tartottak hétszer fekhelye körül; a vad-leány egy dombtetőről nézte a szent dolgokat térdelve, imádkozva és az emberek nem mertek feléje menni.

Ez sem használt. Az eső nem eredt, a patak nem dagadt, az emlősök több tejet nem adtak. Az éhség közeledett.

— Mily bolondok vagytok ti, mondá a vén cigánynő a falu vénasszonyai felé fordulva, boszorkányságok között vénültetek meg, s nem tudjátok elűzni a vad-leányt. A vad-leány szintén boszorkány, addig nem hal meg, a mig meg

nem fogják, meg nem kötik s meg nem égetik a határok között. Az erdő-leány boszorka, kerüli az embert, nem szólhat senki hozzá, mert felriad s mint a zerge tovább áll.

Az erdőleányhoz nem lehet közeledni, meg kell fogni s tövisen meg kell égetni a határok között.

Ezt tartotta a falu legokosabb beszédnek. A vénasszonyok igazat adtak a vén cigánynénak.

Ugy kell tenni.

De ki fogja meg?

— A legszebb husz legényt a faluból gyűjtsük össze, fegyverezzük fel vasvillákkal, pisztolyokkal s küldjük őket elfogására — szólt a cigánynő.

Husz legény, mint husz fenyő oly sugár, elindult.

Alig mentek el, midőn a vén cigánynő felkiáltott, hogy az ügy nem jól van elintézve, mert a fiatalok nem visznek keblükön szentelt tömjént és három szál fokhagymát.

A vén asszonyok várták az ifjakat a falu végén. Az ifjak estvétől reggelig voltak oda s hajnalban megérkeztek álmosan, látszott, hogy egész éjjel nem aludtak.

— Átkozott gyáva legények, — szólt hozzájuk a vén cigánynő, hol jártatok, mit láttatok, hol van a leány?

— Láttuk a leányt, mondá az egyik, aztán elhallgatott.

S aztán?

— A szikla tetején ült s nézett az ég felé, mi körülvevők a sziklát s észrevétlenül feljutottunk a tetőre, közeledtünk feléje s eljutottunk közvetlen közelébe. S az ifju újlag elhallgatott.

— Oh átkozottak, hol van tehát? rikoltá a vén cigánynő.

— Ő nem vad-leány, ő nem erdő-leánya, — folytatá az ifju — ő szép, mint a völgy lilioma és jó, mint az áldás. Ő nem boszorkány, mert sir, mint a gyermek, s mosolyg, mint egy angyal. Ő tündér, valóságos király-leány s ne fogjátok meg, mert megver az isten.

A vén cigánynő tapsolt kinjában.

— Ezek meg vannak bűvölve, meg vannak rontva.

A bátrabb nők közeledtek az ifjak felé s szemök közé néztek s úgy találták, hogy szemök világa bágyadt, hogy meg vannak bűvölve, meg vannak rontva.

— S miért nem fogtatók meg, — kiálták többen?

— Körülvettük — folytatá az ifju — láttuk szemtől-szemben, s ő oly szeliden nézett mi reánk, mint egy testvér. Minő szép volt. Tüszönből érett almát adtunk neki, mint az arany, sárgát, kis kezével elvette tőlünk, s megköszönte fejének bolintásával. Kezemet ölébe fektetém s ő megfogta ezt kezével, mely fehérebb volt a hónál és lágyabb a selyemnél; kérőleg szemembe nézett s elmozdítá kezemet öléből, hogy ne tegyünk vele semmi rosszat. S megmondottuk neki, hogy a határok között akarják megégetni s ő mosolygott, de nem szólt semmit. Asszonyok ne öljétek meg őt.

Az asszonyok tisztában voltak azzal, hogy az ifjak meg vannak bűvölve. Elhatározták a vén leányok, hogy megfogják őket.

A tömjént hét pap által megszentelték, keblükbe tették s három száll fokhagymával elindultak. A vén cigánynő elől ment.

Julia virágot szedett az erdőben, koszorúba fonta s dalolt.

A banyák körülvették. Nem menekülhetett. Tudta, hogy ezek rosszat akarnak neki csinálni, s sirni kezdett, mint a gyermek.

A vén cigányné volt első, ki rátette kezét, megfogták.

A leány betakarta arcát fehér leplével s ment zokogva. A banyák pedig kaczagtak utánna. Hirnök ment a faluba, hogy a boszorkányt hozzák.

A papok felöltötték legszebb templomi ruháikat, elől a templomi zászlókkal, szentelt tömjénnel és szent énekekkel haladt a sokaság.

Julia a sokaság láttára szemeit kezeibe rejté, fejét lehajtá, mint a virág s zokogott.

Annyi szép ifju nézte sováron.

Egyenesen a templomba vitték, kényszeríteni akarták, hogy keresztet vessen, hogy megérintse a papnak szentelt öltözkét, hogy eltűrje a tömjént, mert akkor elvesztendi boszorkány hatalmát.

Julia, midőn a templomba lépett, előre önmagától vetett magára keresztet, megcsókolta a Mária sz. képét, tédet hajtott az oltár előtt s szájához voná a pap köntösét s mind ez jól esett neki.

A nép csodálkozott, de a vén cigányné mondá: „nem kell hinni neki, megcsal bennünket.“

S a nép hitt a vén cigánynénak.

A pap ekkor Julia fejére tette szentelt ruhájának végét s olvasott felette. Aztán megfüstölte tömjénnel.

A templomot zsufolásig megtöltötte a bámuló közönség; a melegség nagy volt, a levegő rekedt. Julia kebelét szaggatta a félelem, fájdalom és szégyen.

Midőn a pap még egyszer füstölni kezdé, a leányka összerogyott, elájult. A földön hevert megdermedve. A nép bizonyos félelemmel nézett testére és senki sem mert hozzá nyulni. A boszorkányt nem is szabad érinteni; segítségére lenni, bűn; engedni kell, hogy meghalljon minden segítség nélkül.

— Látjátok bolondok, — szól a vén cigánynő — hogy a boszorkány a szentelt tömjén füstjét nem bírta kiállani.

A vén asszonyok, s a nép beismerte, hogy a cigánynénak igaza van.

És a gondviselés nem engedte meg Juliának, hogy meghaljon. Felébredt, körülnézett s mind idegen arcokat látott. S az arcokon a kifejezés, mily kegyetlen volt.

Felkelt. A vénasszonyok azonban nem azért fogták meg, hogy kiereszszék körmeik közül, hogy ujólag megbüvölje a falu ifjait s megrontsa a termést, megfogták, erős kötelekkel megkötötték s elvezették a falu házához. Bezárták annak egyik szobájába, fegyveres őrköt állítván az ajtóhoz és ablakhoz s a hiúban a kémény mellé, mert a boszorkány a kéményen is menekülni tud.

Két éjjel és két nappal volt fogoly Julia. Már nem is szenvedett többé, szive elfásult. Legszebb reményeitől magát megfosztva látta.

Toma előtte csak álmokép volt; ideál, melyet utól nem ér az ember soha.

A két nap alatt a falu vénei elhatározták Julia megégettetését a határok között; megkésztették a helyet, úgy, mint a vén asszonyok diktálták, szalmát és törzset raktak a faalkotmány körül, s három vasvillát támasztottak hozzá.

Minden készen volt.

A két nap alatt a falu leányai kíváncsiságtól vezet-

ve, körülvették a falu házát s az ablakon át kandikálva bámulták Julia szépségét, úgy találták, hogy köztük olyan szép leányt nem ismernek, nem csuda tehát, ha a falu ifjait megbűvölte. Jó, hogy elfogták, gondolák magukban; jó, hogy megégetik s megmenekszenek tőle.

A falu ifjai pedig sajnálták a nőt, melynél szebbet képzeletük sem tudott alkotni. De a vén asszonyok s különösen a falu ellen kezdeni nem mertek. Mert a falu háztározata szent és sérthetetlen.

Harmadnap kivették Juliát. Azzal a pompával vitték ki, a melylyel behozták.

A leány már nem sirt. Egykedvűen nézte a sokaságot, s ment elől. Halálát várta és várta epedve. Ugy hitte, hogy az hozza meg számára a legnagyobb boldogságot. Szegény gyermek, úgy hitte, hogy Tomával egy jobb világban találkozni fog.

Elérték a vesztőhelyet. A templomi zászlókat a máglya körül állították, a máglya négy szegletén egy-egy tag énekelt, a kántorok füstöltek szentelt tömjénnel.

Julia bátran lépett a máglyára; nem kellett erőszakolni.

A máglyát aztán telerakták szalmával és tövissel; templomi énekek közt a vén cigányné tüzet adott neki.

A láng hamar terjedt s Julia ajkairól csak egy szó volt hallható s ez a Toma neve volt.

A hamvakat aztán összeszedték s eltemették a temetőn kívül, oda ni — szentelt földben nem nyugodhattak.

Ezután egy hétre gazdag eső esett, mely megtermékenyíté a határt. A patakok dagadni kezdtek s a tutajt emelni kezdék hátukon. Az éhség nem következett be. A nép hálát adott az istennek, hogy megmenekedett a bozorkányoktól.

A ki Julia sirja mellett megy el, követ dobál reá.

A cigányné sirjánál haladó pedig áldja hamvait, hogy megmentette a falut a legnagyobb csapástól.

A vén ember itt elhallgatott. „Ez a története, ama kőhalomnak“, szólt végre, ugyebár szomorú!

— Valóban az! Mekkora lehetett akkor a babona hatalma!

A TÜNDÉRKERT.

ztán Tódor bá a szivar végére ért. Ő is ur volt egyszer életében — gondolá. — Jó az Isten! Őtet vénségére mégis hozzá segitette egy brittanika szivarvéghez.

Egy másodikkal kínáltam meg. Elvette, de eloltotta; azért mert jobbnak találta az elsőnek a végét; össze fogdosta a pipába begyurt s arra gyujtott.

— Hanem — mondá — mert egy második szivarral is megkínáltál, hogy ne add hiába, elmondok én uram neked, még egy történetet.

Épen én is azt akartam mondani.

És aztán elkezdé.

Abban az időben történt, mikor az izom keményebb volt s a szív erősebben tudott szeretni, mint ma, mikor a férfi daliásabb s a nő az volt, a minek született.

Minő szép világ volt az!

A szerelmes oroszánokkal küzdött meg egy tekintetért; átuszta a tengert s boldoggá tette egy mosoly; esztendőket várt és kárpótolta egy köszöntés; óriásokkal viaskodott és várakat vívott meg s megjutalmazta egy ölelés.

Akkor elsorvadott a megcsalt női szív, ma el sem ájul az; az ifju bujdosó lett, hogy hírét senki se hallotta többé, ma már az felesleges fáradság; akkor küzdött a férfi a nőért; ma, ha meg nem kapja kezét imádjának, legfennebb golyót bocsát agyába, mert küzdésre képtelen.

Fonák világ!

Akkor a szemnek esztendőig volt teendője a szerelmi viszony aranyhálójának megkötésénél, ma a csókon kezdődik az; akkor a kéz éveken át tudott remegni, valahányszor megérintette az imádott kezeit; ma a kéz csak ölelni tud; akkor e szó „szeretlek“ menyországot nyitott a szerelmes előtt, ma el se mondják azt, mert egészen felesleges.

Ma mincs küzdés, nincs értéke a mosolynak; ma adják és veszik azt csengő érczen és itatós papíron.

Haladott a világ és a haladásban elveszté a legértékesebbet, a költői zománczot.

Ma gőz az, a mi hajdan költői zománcz volt; — oh, hajdanában ábrándozás és merengés pótolta a szerelmes távollétét; ma az alatt mástól fogadunk és másnak tesszünk szépet, hogy magunkat meg ne unhassuk. — Hiában, akkor más volt; akkor a szerelem esküvel köttetett, ma contractussal csinálják és egyeztetik össze néha prókátorok; akkor a szerelem szerelem volt, ma az egész csupa érzélgés.

Régen is volt az. Az emlékezet nem tud visszamenni odáig. Várat kell hogy megalkosson magának a képelet sziklatetőkön; virágos kerteket, csuszamló hegyoldalokon és gazdag kalászu szántóföldeket ott, a hol ma kecskenyájak legelik a rügyet.

Ezer év is kellett ezen átalakuláshoz. Őserdők pusztultak ki és helyükön a humust elmosta az ár; ma kopasz sziklatömeg az egész. Virágzó várakból nem maradt csak a hir, a monda szájról-sájra, mintha szél seperte volna el a kőalkotmányt, melyet az emberi kéz akkorában erősen összealkotott, hogy megvédelmezve legyen a lakó minden ellen.

— Te jól tudod uram, hol a Bükkhavas, mert Borszéken időzöl. A Bükk-havas tetején akkor egy vár állott. Alatt a Kerekszék tetején pedig szintén erős kastély nyugodott, mintha egymás boszantására készültek volna; az egyik a tetőn, a másik az aljban.

Az alsó vár sziklacsúcson nyugodt, melynek tetején szabályos köralakban elegendő sima lapály terült el, a melynek alapját irtóztató mélységben akkor a Borpataka mosta. A szikla többi oldalait termő földön virágos kertek és szabályozott erdők borították köröskörül. A vár

maga vastag, magas falakkal volt körülvéve, tágas udvarokkal; kényelmes lakó termekkel s a cselédség és házi állatok számára szükséges épületekkel. A vár négy tornya nagyszerű kilátást nyújtott a moldovai havasokra.

Sok ellenség ostromolta e várat, de mindig kudarczsal vonult el falai alól; a nép bevehetetlennek tartotta. Az is volt.

A Bükk-tetőn a várat őserdő vette körül árnyékos útakkal; ma már helyén legelő nyulik el. E vár hatalmasabb volt az aljban levőnél; területe nagyobb, fala magasabb és vastagabb; tornya nyolcz.

A két várat keskeny völgy és két oldalon leereszkedő erdő borított; meredekség választotta el, egyikből a másikba belátni lehetetlenség volt.

A két vár körül elterülő roppant erdőségekben egy-egy paraszt gunyhó emelkedik kormosan; a szarvasok és bölények olyan merészek, hogy néha-néha bebekandikálnak a gunyhók nyílásain; senki se bántogatja őket.

A felső vár ura Thurda, 30 évbe forduló ős szittya vér. Magas termettel, öles vállal; szemei élesek, mint a sasé; mellen nyugvó szakállal, arcza kellemes, barna, azon férfiak közé tartozott, a kik hajdanában buzogánynyal a várak érczkapuit döngették.

Thurda mit gondolt, mit nem, egy reggel paripájára ült, magához vevé egyetlen két éves fiát, Atalát, és elszárguldott, hogy többé a vár lakossága mit sem hallott felőle.

A lakosság sokáig elmélkedett ura sorsa felett, kutatva a távozás okát esztendőig, aztán megunt a gondolkozást s abban hagyta az egészet. Elmult öt—tíz esztendő, várták mindennap és minden éjjel; a tornyok őrei már dőltek ki az álmatlanság miatt, aztán tíz éven tul nem is várták többé; nem gondolt vele senki, bizton vették, hogy Thurda elpusztult.

És mikor minden ember a várban hitte, hogy Thurda őseihez tért; mikor már a lakosság csak képzelődés után, nehezen tudta ura vonásait maga előtt elővarázsolni és a várban egy egész uj nemzedék fejlődött; mikor Thurda tényei már a mondák sorát járta a nép között, akkor előállott a vár legöregebb embere Bölöm, a ki már a 110 esztendőt betöltötte, s haja szebben fénylett az ezüstnél;

a ki fiatal korában bölényeket terített a földre és a vár urainak mindig meghitt embere volt; maga körül gyűjté a vár lakosságát annak piaczn és mondá nekik:

Husz éve távozott el urunk e várból. Ma már én is hiszem, hogy többé ide visszatérni nem fog. Sokat és sokszor találgattatok eltávozásának okát, — csak én birtam a titkot. Maholnap sirba visztek, elmondom nektek a valót.

Husz év előtt halt el az alsó vár ura; — gyönyörű özvegyet hagyott maga után; ismeritek jól Numát, az alsó várban maig is él és uralkodik; haja már neki is őszbevegyül, s szemei nem oly igézők, mint akkor voltak.

S mikor meghalt volna az alsó vár ura, azután egy hétre mondá nekem az én uram:

— Eredj, Bölöm! kérdezd meg az alsó vár asszonyától, a kit te illendőképen tisztelj: elfogad-e egy pillanatra; mond meg, hogy bánatában osztozom, s vigasztalódjék a veszteség felett!

Elmentem. Mondám a kapusnak:

— Uramtól hozok üzenetet?

Leeresztik a hidat, s bementem a várba. A várban még mindenki szenvedett, mindenütt bánatos arcokat láttam s egy-egy terem viszhangot adott a fehér cselédek zokogásától.

Elővezettek az urasszony eleibe. Egy pamlagon ült és zokogott, mint egy csecsemő. De a mint eleibe álltam és mondám: „Uramtól jövök!“ letörölte szemeiről a könnyet, felállott és — erős hangon kérdezé:

— Mit akar a te urad én velem?

— Szólni akar te veled asszonyom, ha te azt neki megengeded, egy pillanatra.

Az asszony kissé gondolkozott, azután mondá:

— Eredj vissza, mond meg a te uradnak, hogy várom. De ha husz pillanatnál tovább akar lenni váramban, mond meg neki, hogy ne jöjjön, mert megsért.

Azzal az asszony parancsolta, hogy távozzam és én eljöttem.

Ugyan mondjátok meg, láttatok-e ti szépet valamit? Numa szebb volt mindennél. Ugy éreztem, hogy megigéztek. Öreg ember voltam akkor is, de a vér arczomba szökött, szívem kétszerte jobban lüktetett ez asszony látásától.

Megmondám uramnak az ízenetet.

— Vezesd elő legjobb lovamat, Bölöm, számodra a másikat.

Teljesítém a parancsot. Nem telt bele ötven szempilantás és mi Numa vára előtt voltunk.

Leereszték a hidat, lovaink nyerítve, tánczolva haladtak a vár piacza felé.

Aztán leszálltunk. Uram biztos léptekkel haladott a főépület hosszú folyosóján, én utánna.

Bementünk egy tágas terembe; itt egy szolga várakozott reánk, a ki mondá, hogy a vár asszonya a teremben jelenik meg.

Néma csendben, szótlantul töltöttünk el néhány pillanatot.

Mikor az asszony belépett, láttam, uram összerezett.

Mintha hideg kigyó futott volna le végig hátgerinczén.

— Asszonyom! Veszteséged kipótolhatatlan, sajnálalak? Nem tudlak vigasztalni, mert nagyon szeretlek!

— Uram! Vigaszt nyujtani csak az ég tud; vigasztalásodra Numa nem szorult. Szerelmednél mély gyászom első hetében, nagyobb bánatom nem érhetett. Menj, és váram kapuit utánad örökre bezárom. A nő arcza e szavakra meggyult, s ezzel eltűnt.

Uram mint egy kőbálvány állott egy helyen, aztán rám támaszkodva, kivezettem. Felültünk lovainkra s kivágtattunk. Mikor utánunk felhúzták a hidat, uram mágállt, még egyszer visszanézett.

Hazaértünk.

— „Bölöm! mondá uram, e várban te leszel az ur, ha 20 év után se jövök meg, a vár a tied, tégy vele tetszésed szerint.

Másnap hajnalban fölkölté apró gyermekét, nyeregbe tévé és elszárgult.

Husz éve annak épen. Az ur nem jöve el, a vár az enyém. Mincs szükségem reá. — Két arasz föld belőle elég lesz siromnak.

Sokan vagytok itt, fiatalok és délczegek, szépek és erősek. Nehogy vádolhasson keblemben a bíró, kérdelek: kik vállalkoztok felkeresni őt?

Huszan kiváltak a tömegeből, ifjak, erősek és mondák:

— Mi felkeressük őt!

Az öreg Bölöm arcza felvidult, — s örömkönyeket csalt ki szemeiben.

— Jól van, mondá. — Husz lovat adok alátok, olyant, minőket a solyom sem tudna utolérni; aztán vegyetek magatokhoz kincset, és menjeteك husz táj felé, ne legyen előttetek semmi akadály, keressetek fel minden zugot, s három év előtt a ki visszatér, ha csak vele nem, megátkozom s kikergetem családotól a várból.

És ugy történt minden, a mint Bölöm akarta.

A husz ifju elment a világ husz tája felé megkeresni a vár urát.

* * *

Az alsó várban minden zaj nélkül folyt az élet.

Az özvegy sokáig siratta urát, azután a köny kiapadt, de megmaradt bánata örökké.

A mi öröme volt Numának az életben, azt egyetlen leánya, Hedvig okozta.

Félesztendő volt, mikor atyját elveszté. Az anya lelke rebdesett örömében, ha csak reá tekintett.

Szép is volt Hedvig.

Történetünk idejében már 18-ik évét járta; ez azon idő, midőn a nő rendeltetéséről komolyan gondolkodni képes. De neki nem volt ideje sokat gondolkodni. Anyja szeretete kipótolt mindent; az anyja csókja megédesített mindent, anyján csüngött egész valójával.

A vár körül elterülő virágos kerteket ápolta a leány, s anyja megmagyarázta neki a virágok sajátságait. E kertekben tölté idejének nagy részét, s dolgozott.

Néha-néha azon bátorságot is vevé magának a leány, hogy lement a vár forrásához, mely már a rengeteg erdőségben karnyi vastagságban buzogott ki, hogy vize mindjárt patakot képezett.

El-el tévedezett néha-néha egy-egy hű cseléddel az erdőben is; leste a bugó gerlét, gyönyörködött a félénken elsimuló szarvasokban, szedett virágot, s vitte haza anyjához.

Aztán ilyenkor órákig elmesélte anyjának, hogy mi ket látott. A természet annyi gyönyört nyújtott az ártat-

lan kedélynek, hogy nem is jutott eszébe a szív, mely ha dobogni kezd, öl vagy megáld.

Szép juliusi nap volt. A nagy hőségen erőt vett az esti szellő, a nap már lenyugodni készült.

Ilyenkor oly szép a természet; a lélek ellenállhatatlanul ki a szabadba vágyik.

A leány se tudott ellenállani, kijött a várból, szivni a hús levegőt és gyönyörködni a patak futó habjaiban.

Olyan szép volt ő akkor. A drága fehér lepel, melyet vállán felhajtva viselt, annyira emelte szépségét. Az erdő lakói tündérnek hívták.

A vár lejtőjén sebesen haladott lefelé s nemsokára elérte a forrást. Leült alatta nyugodni; sebesen jött, pihenésre volt szüksége. Nézte a futó habokat, a melyek tisztábbak voltak a kristálnál s csengőbbek az ércznél, s mikor jól elnézte, megérinté kezeivel azokat s játszadozni kezdett bennök.

— Te vagy az Hedvig! szól erre reszketően egy hang, mely a gyermek leányt meglepte, hogy felsikoltott bele.

A leány körülnézett s maga előtt látott egy ifjút, minőt ő soha életében nem látott. Nem futott el. Az ifju látása kellemes hatást gyakorolt reá, mintha bizton tudta volna, hogy ez nem lehet rossz.

— És ki vagy te? — szólta a leány magához térve — ki nevemen szólítsz s még sem ismerek arcodra!

— Nevem nincs, — felelé az ifju — az erdő az én hazám, szarvashus az eledelem, a mit nyilammal szerzek meg, nyugvó helyem pedig az erdő árnya.

— Hogyan? neked nincs anyád, a ki ha szenvedsz, keblére öleljen s megcsókolva törölje le könnyedet, nincs-e hajlékod és mécsed, hogy abban annál meséljete.

— Engem az erdő szült, a vadak neveltek fel, engem soha senki se vigasztalt és nem szeretett senki.

A lány megszánta az ifjút, ott állt, hogy megcsókolja őt, nemes szive kárpótolni akart egy szerencsétlent az elmaradt javakért. De mintha sugta volna valami, hogy: „ez nem anyám.”

A vár felől erre egy hang hallatszott, mely a lány nevét kiáltotta. Mire Hedvig hátrafelé nézett, az ifju eltűnt a sűrűségben, hogy a leányka szemeivel hiában kereste többé.

Ki lehet e férfin, a ki oly derék, szava oly édes, tekintete oly szelid? Mind azon tépelődött a lány visszatérő útjában. Alig haladt száz lépésre, egy hű szolgát talált, kit a vár urnője küldött utánna.

— Asszonyom aggódott miattad, utánnad küldé, kövess engemet!

És a leányka szótlanul haladt felfelé; majd szólt:

— Jó öreg! mond meg én nekem, kik lakják e rengeteg erdőséget, te jól tudhatod...

— Drága kisasszony — felelt az öreg — e rengeteg lakói a vadsertések, szarvasok és bölények, medvék, meg farkasok, itt-ott egy-egy nyomorult viskóban lakik a szegénység.

— De hát — folytatá kíváncsian a leányka — a viskók lakói milyenek, olyanok-e, mint mi, a kik a várban lakunk?

A viskók lakói nyomorultak, szólt az öreg komoran, feketék, mint az éjszaka. Eledelük vadhus, öltözetük medvebőr, imádságuk káromkodás, — nyughelyük a kemény föld.

Hedvig összevetette az ifju alakját e leirt alakokkal, s azon meggyőződésre jött, hogy ez ifju nem a viskók lakója.

— És — fürkészte tovább a leány — nincs-e körülöttünk e vidéken valahol vár, a melynek lakói szebbek volnának, mint ti, ruházatjuk csinosabb, mint a mienk.

— Egy vár van — folytatá az öreg — itt felettünk, melynek lakói épen olyanok, mint mi; ruházatjuk is durva, mint ez; parasztos, urak pedig ma már nem laknak benne.

— Hogy-hogy?

— A vár ura ezelőtt husz évvel bujdosott el belőle, hogy azóta hírét senki sem hallotta.

E szavaknál a kapus leereszté a függő-hidat, s a leány mély gondolatokkal belépett a várba, anyját kereste fel.

A vár asszonya — ép azon teremben font, melyből 20 év előtt Thurdát kiutasította.

Hedvig anyjához szökött és megcsókolta annak homlokát.

— Aztán többé kedves leányom — mondá az anya egyedül a várból ki ne menj, aggodalmat csinálj jó anyádnak.

— Nem is megyek többé jó anyám, szólt olyan jelentős hangon, mintha neki nagy oka volna többéegyedül meg nem tenni a sétát.

Az anya merően nézett leányára, lesütött szemekkel állott előtte, mint egy kis bűnös.

— Talán valami baj ért leányom? kérde az anya szigorúan.

— Baj nem... de hát...

S itt elbeszélte aztán a kalandot, leirta az ifjut, élénk képzelete ragyogó színével s minél tovább beszélt róla, annál lelkesebben dicsérte, hogy milyen volt az. Elmondotta a párbeszédet, mely köztük lefolyt; aztán az öreg kísértő felvilágosításairól emlékezett meg, s mikor mindezeket elmondotta volna, látszat a leánykán, hogy fáj neki az elbeszélés kefejezése, szeretett volna sokat, de sokat beszélni még.

Az anya elkomorult... a leány észrevette, hogy Numának nem tetszik a kaland; mindkettő hallgatott.

— Látod — szólt az anya, megszakitva a néma csendet — már most, ha az a csuf férfiu elvitt volna tégedet, most anyád gyermek nélkül állna itt, mekkora bánatot okoztál volna ő neki.

— Hiszen még ő futott el, felelt a leány, mintha menteni akarná őt; és itt felvillant a leány agyában az eshetőség, hogy „ha elvitt volna magával“, s úgy találta, hogy az tulajdonképen nem is lett volna rossz dolog. De jobban megfontolta a dolgot, s belátta, hogy anyjának rettentő fájdalmat okozott volna s irtózott előbbi bűnös gondolatától.

Numa mind azon tépelődött, hogy ki lehet azon ifju? Szép, fiatal, ur... a környéken nincs. A felső vár urai husz év előtt pusztultak el.

Nem fogta többé a dolog, szemrehányásokat tett magának, hogy leányát egyedül bolyongani engedte s feltette magában, hogy ezentul ő fogja elkísérni mindenüvé.

S úgy is tett, a mint meggondolta.

Numa mindig oldala mellett tartotta leányát. Ezentul ketten járták be a kerteket; a vár forrásához ketten járnak, de az ifjut többé nem látta senki sem.

Hedvig a forrásnál találta magát legjobban; miért miért nem, itt hosszasan szeretett időzni. Be-benézett a

sűrű erdőbe, mintha keresne valakit: kereste ma, kereste holnap, minden héten, minden hónapban, látszott, hogy a sovárgás arcza rózsáit fonyasztani kezdi, de nem szólt senkinek.

Gyakran gondolta magában, ha most eljönne, ha most itt volna, ha most meglátnám; s nem tudta, miért kívánja ezeket.

Aztán, hogy nem látta két hónapig se, kissé komor lett; azon tépelődött, miért nem jó? Talán felszaggatták a farkasok, leesett meredek kőszikláról, vagy megölte a nyomor?! Egymás után jöttek e gondolatok s e folytonos toglalkozásért vele, meg-megrezzent, ha a szellő megmozgatja a fák ágait, vagy felette röppent el a rigó.

A végén még fájdalmas érzést támasztott a gondolat is, ha őt meg nem látná többé.

Anyjának mit sem szólt belső forradalmáról lelkének; miért okozzon bánatot neki is! — Aztán nem is tudná, mit mondjon neki.

Igy folyt el két hónap. Az anyának feltűnt ugyan a leány komorsága, de egyébnek magyarázta azt. Biztos volt benne, ha a leány szenvedett volna, elmondotta volna az okot, mely azt előidézte.

De az anya csalódott.

* * *

A felső várban semmi változás nem történt. A husz ifju elment.

A várbeliek mind arról beszéltek már, hogy az ifjak közül ki merre jár; beszéltek kalandokról, sárkányokról, a melyekkel majdan az ifjak megküzdenek, összehordtak toronyát-boronyát.

A többi ifjak irigyelték az elmentek sorsát. A várban mindenki dicsőítette őket, hogy azok ám a legények!

Az öreg Bölöm volt az, a ki a szenvedélyeket lecsilapítja s nem engedé, hogy a keserűség a várban megfészkelje magát.

Pedig sok ok is volt a keserűségre. Egyik apa azt állítja, hogy a vár urát az ő fia találndja fel; a másik aszszony dicsérte saját fiát; a harmadik pedig azt állítja, hogy

olyan, mint az ő fia nincs; hogy az már a farkasokkal és a medvékkel is megküzdött, még pedig hogy? Az öklével verte agyon a farkast, s a medvét oda kapcsolta a fához, a mint az a fát megölelte volna.

Aztán czivódás állott be, s az öreg Bölöm nem győzte a sok göcsöt kioldani.

Egy hónap mulva csend állott be a várban.

A várőrök jobban örködtek, mint bármikor. Minden pillanatban, éjjel is vártak valakit, azok közül, a kik elmentek felkeresni a vár urát.

Szép holdvilágos este volt. Minden nyugodott, még a szellő se mozgatta a falevelet a lombon, az is valamely bokorba tért megpihenni az éjszakán.

A Bükk oldalán lódobogás hallatszott. Egy utas tartott felfelé vágatva, mintha árnyékától akart volna megszabadulni, melyet a holdvilág utánna kiterített.

Felérve a tetőre, megállott, körül nézett. A várat kereste s annak kapuját. Nem telt be tíz percz, s lova a vár kapuja előtt nyerített.

A ló nagy szolgálatot tett a lovasnak, mert legalább nem kellett a vár kapuján döngetni.

Az örök mindjárt talpon voltak.

— Ki vagy? kiáltá az egyik, a ki éjszaka jársz, mint a bagoly s nem félsz a fenevadaktól?

— Jó ember vagyok! nyisd ki szaporán!

— Mi járatban vagy, s mi a neved? — kérdi a másik ör.

A lovas boszankodni kezdte.

— Nyisd ki a kaput, mert istenemre mondom, meg-lakolsz érette!

E parancsoló hang hatott az örökre, a kik nagyon féltek, nehogy valami ármányos ellenséget ereszszenek be a várba.

— Bölömhez jövök — folytatá az ilju, — fontos izenettel.

A Bölöm név említése elég volt. A lovasnak ismerősnek kell lenni a várban, mert különben, honnan ismerné a vár parancsnokát.

A lovas pár percz mulva benn volt a várban.

Az örök találgatták a jövevény kilétét; egyik egyet, másik mást gondolt.

Az utas Bölöm elébe vezetteté magát, a ki éppen mécs előtt ült; az öreg kor elvevé álmát is.

Mikor az örök az utassal beléptek?

— Ki az? mi az? — kiáltá az öreg, remegett a gondolattól, ha ura érkezett volna meg.

Idegen vagyok, Bölöm! beesteledtem ez erdőségben, adj nekem nyugalmat ez éjszakán.

— Szivesen! — szólt, magához térve az öreg, — csaldtam, folytatá. — De honnan tudod nevemet?

— Egy kunyhó lakója — felelt az utas, adott nekem utbaigazitást, az nevezte meg nevedet is. És reggel tovább haladok, de ma adj lakást.

Bölöm az öröknek megparancsolá a távozást. Az örök kiléptek, s elhelyezték az utas lovát, mely künn egy oszlophoz volt kötve.

Az öreg várparancsnok aztán intett az utasnak, hogy üljön le melléje, beszélgessenek kissé.

— Ugy is — szólt az öreg, e mellékszobát bocsátom rendelkezésedre; ülj le ide mellém, s beszélj nekem egyet-mást; szeretem hallgatni azokat, a kik messziről jönnek a nagy világból.

Az ifju Bölömmel szemben foglalt helyet, egy tágas karosszékbén és mondá:

— Bölöm! én te hozzád jöttem, én nem utazom el többé innen, én itt maradok!

— Szólj ifju, mit akarsz — unszoló az öreg kíváncsian.

Az ifju, ki alig lehetett 22—24 éves, mintha gondolatainak összeszedésével lett volna elfoglalva, szólt:

— Atyámtól jövök!

— S ki a te atyád? — kérdé az öreg, felkelve ülőszékéről, mintha valami nagy feleletet várna.

— Atyám neve Thurda...

E szóra az öreg visszaesett székére a meglepetéstől s az örömtől...

— Uram él... ő él! — ordított fel az öreg, mintha az örülés környékezte volna.

— Igen — válaszoló az ifju, atyám Thurda él. Az én nevem Atala,...

Az öreg felvevé a mécset és az ifju arczához téve, kezdi vizsgálni annak vonásait...

— Te Atala vagy! — kiáltott fel az öreg — kit én térdemen ringattam, s kit elvivének innen husz esztendő előtt! De hol van az én uram! Miért nincs ő itt, szólj gyermekem, hol van a te atyád, az én drága jó uram?

Aztán az ifju elkezdett mesélni. Elmondotta, hogy mit mesélt neki apja Thurda váráról, mint szeretett egy nőt, s mint utasította vissza e nő szerelmét...

— Ugy van fiam! ott voltam én is, és láttam, hogy uramat e dolog megöli.

— Egy nap azt monda nekem édes apám, „fiam, én szeretném még egyszer a váramat meglátni.“ Rögtön vállalkoztam, hogy elkísérem őt. Egy hónapi ut, folytatá apám, az egész, mi volna az nekünk, ha gyors paripáinkra ülénk. De nem megyek. Egy nő kiutasított várából, a kit én szeretek; azért hagytam el váramat, hogy ne lássam e szomszédos várat mindennap és minden pillanatban. Ha nem van azon nőnek egy leánya, akkor csecsemő volt, ma már husz éves nagy leány lehet...

— Igen, — szólt az öreg, — ma már husz éves nagy leány.

— Eredj, — folytatá az ifju, — nyerd meg a szivét; nagy ember vagy, lánczold magadhoz feleségül, vidd be váradba és békítsd ki a szülőket, s én meg látogatlak téged, veletek lakom.

Az öreg Bölöm könnyezett az örömtől s a fájdalomtól.

— Azután leírta nekem a tájakat, a merre mennem kellett, leírta a helyet, hol a vár feküdt, s mert őszülő atyámat könnyezni láttam, s láttam azt is, miszerint egyetlen vágya meglátni egyszer ősi várát, annak szomszédaszonyát és láttam azt, hogy a gondolat, e nő leányával együtt látni, mily véghetetlen boldoggá tette őt, azt mondtam atyámnak: „Atyám nyergeltem, mert én e pillanatban indulok.“

Elbucsuztam atyámtól s 15 nap előtt elindultam. Harmincz napos utat fél idő alatt tettem meg, lásd ma már itt vagyok.

Az öreg Bölöm mogcsókolta Atala homlokát és monda:

— Isten hozott gyermekem!

A vár lakosságának kilétemről tudnia nem szabad — folytatá az ifju — a titok kettőnké; ha megnyerem a leány

szívét és kezét, akkor ide hozom őt, ha nem sikerül terem, ne tudjon senki kudarczomról.

— Jól van gyermekem! Mit óhajtasz most?

— Épen semmit még. Addig fogom lesni a leányt, a mig egyszer négy szemközt beszélhetek vele... azután meglátom, mit teszek; látnom kell, milyen ő, ha szép és jó, úgy érzem, hogy megnyerem, ha csuf és idétlen, leugrom egy kőszikláról a mélységbe, hogy atyám eleibe soha ne kerüljek.

Aztán az öreg Bölöm vigasztalta Atalát. Beszért a leányról, hogy az egész vidék tündérnek tartja; oly szépség hetedhétországban nincs, hogy épen olyan, mint az édes anyja.

— Én reggel eltávozom innen. Pompás nyár van, valamely faodu befogad néhány napra. Meglesem őt a nap minden perczében. Nyilam majd megszerzi eledelem. Ha megláttam őt, visszajövök és tanácsodat kérem.

Azután az öreg kérdezősködött uráról, megőszült-e? nem érte baj? s mely táj felé bujdosott?

Az ifju aztán részletesen előadta a dolgot. Megmutatta a tájt, mely felé Thurda 20 év előtt megindult. — Negyven napig bujdosott, a mig egy sziklatetőn meg nem állapodott. Elhagyott vár állt előtte. Bement. Az ellenség dúlhatott e vidéken, mert emberek láthatók nem voltak. E várat atyám megszerette, abban lakik maig is. Soha senki se jött tulajdonát visszakövetelni. Aztán lakossága egyre kezdett szaporodni, s ma már sokan laknak benne és körülötte.

A mécses kialudni készült, az idő éjféltre járt.

Az ifju bement szobájába nyugodni s mélyen aludt; az öreg ébren virrasztott reggelig, az örömtől s a meglepetéstől.

* * *

Másnap a várban mindenki az útasról beszért; kevesen látták szemtől-szemben; kérdezősködött egymástól a jövetel céljáról.

Csakhogy másnap az ifju a várból eltűnt, észrevétlenül osant ki, senki se tudta merre és hová?

Atala az alsó vár körül ólálkodott egész nap. Nem

látott és nem hallott semmit. A vágy gyötörte látni már a nőt, a kiért élni vagy halni fog. A folytonos tépelődés, aggodás és várakozás bizonyos érdekeltséget gerjesztett már előre is lelkében a leány iránt, kit annyira szeretett volna látni.

Mikor aztán a nap nyugodni készült, a vár kapuját kinyitni látá. Egy nőalak lépett ki azon, vállain finom fehér lepelt viselt. Ez alakot elkísérte a sűrű erdőségben a forrásig.

Hogy mi történt itt, már elmondottam.

Atala, mikor Hedviget megszólítani hallotta — eltűnt a sűrűben. Nem akarta, hogy tudjon valaki más is az ő terveiről.

Az ifju el volt ragadtatva a lány bájaitól. Oly szép nőt ő még nem látott soha. Képzeteit felülmulta a valóság. És aztán milyen jónak és áldottnak találta.

Ugy érezte már most, ha meg nem kaphatja e nőt, elpusztítja magát. Elbujdosik, mint apja tevé, kerülni fogja a világot és élni fog pusztán bánatának.

Felment a várba s elmondá Bölömnek a történeteket.

— Mondottam én, gyermekem, szolt az öreg, hogy olyan leány a világon nincsen, mint ő.

Az ifju mindennap leste a leányt, de mindig másodmagával látta. Nem volt bátorsága a társaságba belekegyedni, de nem is akarta; a mig nem nyeri meg vonzalmát, addig fellépését nyiltan elodázza.

Egy időn túl feltűnő volt az ifju előtt, hogy a leány soha magára nem jár. Ez a körülmény fájt Atalának, mert abban a véleményben volt, hogy nem is gondol többé vele; ha gondolna, magára is járna mindenesetre.

Aztán mikor két hónap elmúlt s vele még sem beszélhetett, azt mondá Bölömnek:

— Öreg! a dolog nem megyen jól így! Szólj, van-e neked megbízható vászonzselédet, a ki hallgatni tudjon, mint a sir — és meghalni, ha kell, a tett súlya alatt?

Bölöm gondolkozott; azután szolt:

— Van egy harmadunokám, 22 éves leány, tiszta, mint az arany, ártatlan, mint a gyermek, erős szívü, mint a kő. Ha ez nem lesz alkalmas, mást nem tudok.

S azonnal előhivatá a leányt.

— Szólj, — mondá Atala a lánynak — szeretsz-e te valakit e várban?

— Igen, — felelé a leány bátran — atyámat, anyámat és Bölöm dédapámat.

— De mást, a ki nem rokonod . . .

— Igen, szeretek olyant is, de az messze jár már a világban, a vár urát megkeresni. Lelkemben van képe örökké . . . tudom, hogy meg nem látom többé soha sem.

Atala mindjárt belátta, hogy e leány alkalmasabb, mint kellene.

— El tudnál te válni apádtól, anyádtól, a mig a hold egyszer megfordul pályáján, jó szóért, vagy drága pénzen?

— Elmennék én, felelt a leány, ki a világból is; e vár falai olyan vastagok, olyan sötétek én reám.

Aztán Atala megfogá a leány kezét és hosszasan beszélt ő vele; előadta baját, kívánságát, a mely abból állott, hogy az alsó várba menjen s ott magának szolgálót keressen; ne mondja meg honnan való, legyen Hedvig közelében, ha lehet, nyerje meg szívét stb. Azután beszélje el neki, hogy ő szeret egy ifjut, kit az erdőben látott, azután eltűnt; és ha Hedviget e beszéd érdekelni fogja, vagy ha különös jeleit adná annak, hogy ő is érez azon férfiú iránt valamit, — folytatá Atala — vigyázz, mert három nap múlva egy erős füttyet fogsz estve felé hallani, s te add meg a választ egy fehér kendő lobogtatásával az egyik toronyból; ha te a jelt megadod, azt fogja jelenteni, hogy Hedvig szeret. Fogd e kendőt és tartsd emlékedbe az elmondottakat, s ha jól megoldod e feladatot, akkor felkeresem én is szeretődet és karjaiba adandlak.

A leánynak nagyon tetszett a beszéd.

— Áll az alku, szólta a leány; hol láthatlak meg, ha hirt akarnál hallani?

— Szeretem eszed járását, leány; én minden estve, harmincz napon át, a vár forrásánál leszek; e hely a legkedvesebb előttem, az egész világon.

A leány el se búcsuzott szüleitől, rokonaitól; nem mondá, hova megy, senkinek; eltűnt a várból.

A szülők és rokonok keresték, megsiratták, képzeletükben eltemették, azután megnyugovának.

Elmult a három nap. Atalának e nap egy esztendő

volt. Alig várta a szürkületet, s az sehogyse akart bekövetkezni. Végre bekövetkezett.

Atala maga mellé vevé Bölömöt, s a hosszú, kemény fából készített sipot, s felmenének az egyik toronyba, mely az alsó várhoz legközelebb feküdt. Aztán jól körülnézte magát a tájon, kezébe vevé a sipot, és sipolt vele egyet, erőset, hosszasan.

A fütty után Atala elveszté minden erejét, hogy támaszkodnia kellett a falhoz. Nem volt bátorsága lenézni, félt, reszketett egész lényében az eredmény miatt.

Az öreg Bölöm nem volt annyira alterálva, gyenge szemeivel merőn nézett az alsó vár egyik fokára.

— Gyermeke, monda örömmel, nézd, mintha kendőt látnék lobogni, te jobban láthatod.

Atala lenézett, de nem látott semmit; ő az egész világot felölelte tekintetével most, azért semmit sem látott.

— De nézd, még mind lobog... folytatá az öreg; jaj, istenem, de nagyon szerethetsz minket!

S Atala szintén meglátá a kendőt. Meg volt könnyebbülve, de roskadozott a nagy öröm alatt. Boldogsága, a mit érezett, leirhatatlan. E perczen volt ő a legboldogabb.

Szótlanul állott néhány pillanatig e helyen, azután monda Bölömnek:

— Menjünk öreg! Mindent láttunk már!

Azután ingadozó léptekkel lefelé haladtak némán, szótlanul.

* * *

Bora, úgy hívták a leányt, kit Atala az alsó várba küldött, mikor a felső várból eltávozott, egyenesen az alsó vár asszonya eleibe vezetteté magát.

Elmesélte, hogy ő árva és szolgálatot keres. Oly értelmesen beszélt, hogy Numa azonnal megszerette őt. Belső cselédjei közé sorozta és különös volt, hogy éppen Hedvig szolgálatára rendeltetett ki.

Már az első nap összebarátkozott vele. Az első este már mesét mondott neki királyfiakról, szép tündér leányokról, s Hedvig úgy szerette hallgatni.

Aztán másnap, miután Bora a dolgait elvégezte, ismét együtt voltak. Ott ültek a dolgozó teremben; az anyja künn volt elfoglalva más bajaival.

S mikor jól elmesélgették volna az időt, elkezdé Bora:

— Ládd, kisasszony, én is láttam ilyen tündéreket. Ez erdőség szintén bir ily lényeket, a kik férfi alakot vesznek fel és megigézik a leányt, aztán eltűnnek örökre!

— Hogyan? Te láttál volna tündéreket, kérde Hedvig oly kíváncsisággal, a mi elvitázhatatlanul elárulta szégyent, hogy az ügy iránt nagyon érdeklődik.

— Egyszer, folytatá Bora, fáért mentem az erdőbe, nem is rég volt az; s midőn a galyakat összeszedtem volna, előmbe terem egy ifju, kinél én szebbet soha sem láttam életemben. Vállán nyíl volt, testét szép ruha fedé, mi-lyenben csak az urak járnak. Megfogá kezemet, s merőn a szemembe nézett, — jaj, soha el nem felejttem azt a tekintetet.

Hedvig remegni látszott a hallottakra.

— Én szinte kővé meredtem, nem tudtam szólni, mozdulni, mintha meg lettem volna bűvölve. „Ne félj! — mondá szeliden, én csak terhedet segitem válladra“; megtette és avval eltűnt.

— Különös — felelé Hedvig — én is láttam őt; oly szép volt, minőhez hasonlót nem láttam, előttem van azóta képe szüntelen és úgy szeretném még egyszer látni, aztán többé sohasem.

— Én megmutatom őt neked — felelé suttogva Bora — én megmutatom őt, ha hallgatni tudsz, s el nem árulsz engemet.

— S képes volnál erre? — kérdezé kíváncsian a leány.

— Megpróbálom.

Hedvig aztán kezdett gondolkozni, ha vajjon helyesen beszélt-e?

— Holnap este tájban egy füttyet fogunk hallani az erdőben, ez azt jelenti, hogy ő a vár forrásához siet. Aztán másnap azon időben elmegyünk mi is oda, ott meg-látjuk őt.

Hedvig bámult e felfedezésen, de megigérte, hogy hallgat, s Borára bizza magát feltétlenül.

Mint tudjuk, a füttyet meghallották az alsó várban, s Bora a jelt megadá.

Másnap alkonyatkor Numa megengedte, hogy leánya Borával a vár forrásához sétáljanak ki.

Remegve közeledett mindkét leány a forrás felé, mikor elérték, körülnéztek, de nem láttak senkit.

— Ő nem jön el, aggódott Hedvig, de midőn e szavakat bevégezte volna, előtört a sűrüből Atala és mondá:

— Ne hidd! én nem vagyok tündér, én halandó vagyok, mint te!

Hedvig nem tudott szólani, ilyen kellemes aggodalmak között ő nem volt még soha.

— Harmincz napi járó utról jövök — folytatá Atala — hogy megláthassalak téged; mert elment hire jószágodnak és szépségednek s a kimondhatatlan bájnak, mely lényeden előmlik.

A leány még nem hallott soha ily kellemes szavakat, azt se tudta, mi tevős legyen, feleljen, piruljon vagy meneküljön.

— Nevem Atala! Atyám dúsgazdag, a felső vár a miénk, szólj, megosztanád velem életed, a hogy isten rendelé.

Hedvig zavara tetőpontra hágott... s e nagy zavarában önkéntelenül elosont ajakán e szó: „Igen!”

Aztán csend állott be.

— Három nap alatt, — szólott az ifju, — anyád előtt leszek. Mit se szólj e dologról, mert fájna anyádnak az.

S e kis pirongatás észre téríté a leányt, s zokogni kezdett.

Az ifju letörülte Hedvig szemeit, megcsókolta fehér leplének szegélyét és mondá:

— Menj vissza várádba, s gondolj én reám.

— De eltűnsz, felelé a leány, mint a multkor, hogy oly soká nem láttalak, megöl a bánat.

A leány megindult Borával a vár felé, Atala nem mozdult helyéről, merőn nézett utánuk, Hedvig egyszer megállt, visszanézett, azután eltűnt.

A felső vár lakói Atalát megszokták már, nagyon szerették, sajnálták volna, ha el kellene őt veszíteniök. De senki nem is gyanítá, ki ő?

Ez esemény után szokatlan sürgés-forgás volt a felsővárban észlelhető. A különben jól gondozott ruhatárból sok ékes ruhát szedtek ki és porozni kezdék.

Huszonöt derék férfiut kiválasztott Bölöm a harmadik nap, felöltöztetvé őket pompásan; szilaj lovakat adott alájuk, azután ő is felült egyre. S mikor így készen lettek volna, a felső termék egyikéből lejö Atala fényes ruházatban, felül egy feketére és mondá az egybegyülteknek:

— Az alsó várba megyünk, később majd megtudjátok miért.

Asszonyok, gyermekek bámulták a csudát; a lovasok sem tudtak magukhoz térni bámulatokból.

Megindult a csapat a főúton, mely szekérutnak használtatott s félóra alatt az alsó vár előtt valának.

Az örök bámultak e diszes csapaton, mely hogy békés szándékkal van, kitetszett onnan, hogy fegyvere hiányzott.

Tíz percz kellett, míg az örök a vár asszonyának engedelmét kieszközölték a bevonulásra.

Annyi derék férfiut és pompás paripát rég nem látott a vár.

A vár piaczn a csapat szép sorban megállott Bölöm és Atala leszálltak lovaikról és az épület felé tartottak. Az egész lakosság künn volt és várták, hová fejlődik az ügy.

A két férfiut abba a terembe vezették, melybe Thurdat bevezették husz év előtt. Numa várta őket a vár néhány jelesebbjeivel.

Az öreg Bölömet bizonyos elfogultság fogta el, eszébe jutott a husz év előtti történet; de erőt vett érzelmein és mondá:

— Derék urnő! Mi tisztességben vagyunk itt. Bemutatom neked Thurda fiát Atalát és megkérem számára leányod kezét.

Numa nem hitt szemeinek, s úgy jött, hogy az egész dolog pusztá képzelődés.

— Igen! — mondá Atala — Hedvig jóságának és szépségének hire elment messzire, engem hire elkábított, add nekem kezét.

— Hogyan, felelt méltósággal Numa, te nem is látad őt? És atyád?...

— Atyám küldött ide. Ő elbujdosott várából s megesküdött, hogy addig vissza nem tér, a míg Hedvig kezét meg nem nyerem.

— Hivjátok elé a leányt — szólt Numa — neked — folytatá — meg kell látnod őt, hogy megtudd, mit veszel.

Numa kíváncsian szemlélte az ifjut. Egészen atyjára ütött; szép, daliás, erős alkat, minőt ritkaság látni.

Szerette férfias fellépését, azt a bátor tekintetet, szóval Atala a vár asszonyát egészen megnyerte.

Szemlesütve lépett be Hedvig. Nem látott ő soha annyi szép embert; egyenesen anyja felé tartott.

— Kedves leányom, nézd meg ez ifjut, szólt anyja, Atalára mutatva, ismered?

A leány elpirult és azt mondá: „Igen!”

Numának mindjárt eszébe jutott valaki. Ez lesz az a férfit, a kit ő az erdőben látott.

— Kezedet kéri, gondolkozzál és akként határozz, a mint szived sugallja, folytatá az anya.

Hedvig e szavakra anyja keblére borult és zokogott.

Lelketlenség lett volna tovább erőszakolni e jelenetet.

— Köszönöm uram, figyelmedet, szólt Numa Atalához fordulva, leányom iránt; holnap reggel megtudod váradban válaszat.

A két férfit mélyen meghajtá magát az urnó előtt s távoztak.

— A mienk a kis madár — suttogott örömében az öreg Bölöm kimenetkor.

Felültek lovaikra s kifelé vágattak, a csapat utánuk. Volt aztán kérdezősködés alatt is, fenn is, hogy mit végeztek, de nem tudtak meg semmit.

* * *

Numa kurtára vette leányát és az bevallott mindent.

Az anya még szemrehányást se tett neki, az időt nem találta arra alkalmasnak. Másnap megizente Atalának, hogy a leány az övé.

Amint megtudta Atala a választ, néhány szóval utasította Bölömöt a teendők iránt, lóra ült és messze elszáguldott.

Nem telt bele harmincz nap, s a felső vár kapui előtt két lovas állott meg: Thurda és Atala.

Ki irhatná le az öreg Bölöm, s a vár lakosságának örömét a vár-ur látására. Mindenki ráismert; csak haja őszült meg, teste megtartá erős alkatát.

Az egész vár népe összecsődült; minden ember akarta volna látni; a gyermekek ugráltak örömükben, az aszszonyok sirtak; akkora zsivaj nem volt még Thurda várában.

— És ez a fia! — suttogá nem egy nő — de szép, de fiatal!

S bámulták szépségét és ügyességét egyaránt.

Aztán minden ember bánkódott az elutazott husz ifju sorsa felett; azok három évig hiában fognak küzdeni.

— Sebaj! — mondá az öreg — hadd lássák meg a világot, hasznukra válik az!

Mikor megérkezett volna a két ur, Atalának első dolga volt, felmenni a vár fokára, kezébe vette a sipot és fűtyölt vele egyet hosszasan.

Tíz percz mulva jött a válasz. A fehér kendő hosszabban lobogott, mint egykoron.

Földre borult, s úgy imádta istenét, hogy idáig megsegíté anynyi bajai között.

* * *

Másnap az öreg Thurda futárt küld az alsó vár aszszonyához. Kivánsága csak az: husz év után szenteljen számára még egy pillantást.

A futár elment.

— A te urad túlkövetelő, — szólt Numa a futárhoz, — nincs szavam hozzá általad; vonulj félre és várj.

A felső várban hiában várták vissza a futárt. Csodálkozott mindenki a történeten. Az öreg Thurda emlékei felelevenültek: „hátha — gondolá — ismétlődni fognak a szomorú események ujólag.“

Atala nem tudott gondolni semmit; ő biztos volt dolgaival egészen.

Egyszer sebes futár vágat a meredek hegyoldalon a felső-vár felé. Mindenki lélekzetet vett, mintha mondták volna: „Hála a gondviselésnek!“

A futár előtt a vár kapuja már nyitva volt, meg se kellett az előtt állania. De ez nem Thurda futárja volt. A nép már a kapunál körülvette őt, kérdezősködött tőle mindenről, de nem felelt.

Thurda eleibe vezették. Szép sugár alak volt, értelmes tekintettel.

— Mi járatban vagy? szolítá meg Thurda dörgő hangon, a mi azt jelenté, ha rossz hirt hoz vala, nem látja meg többé az erdők lombjait.

A futár boszankodni látszott e hangon.

— Ha így fogadod Numa futárját — szólt végre a követ — nincs számodra több izenet, visszafordulok s megkérdem asszonyom, ha illő-e nevében veled szóba ereszkednem!

Thurda vérpirossá lett. Ha e mondat nem lett volna Numa nevével összekötve, öklével leütötte volna lováról úgy, hogy a vár kövezetjéről nem kelt volna fel sohase. Majd szelidülni látszott, mintha kiengesztelni akarta volna a futárt és szólt:

— Asszonyodat nagyrabecsülöm, de nincs homlokodra írva, hogy az övé vagy, asszonyodat megkérlelem majd, de te szólj, mi jót hozasz ő tőle?

A futár célzt ért. Ugy beszéltek vele, mint szokás egy urnő követjével.

— Asszonyom is nagyrabecsül téged s fiadat — szólt a követ — és azt izené, hogy futárodát ott marasztá és téged el nem fogad.

Az erős férfiú, Thurda, e szavakra ingadozni kezdett; a hallgatóság némi jeleit adá a bámulásnak. Atala előtt is az egész historia megfoghatatlan volt.

— Beszélj! — hebegte Thurda, szaporán!

— Igen! — folytató a futár — mert nem tartja illendőnek, hogy egy férfiut ennyire megalázzon. — Asszonyom husz év előtt bezárta utánnad kapuit; egy férfiú nagy megalázás nélkül azon be nem léphet soha.

Thurda kezdé érezni, hogy a vár asszonyának igaza van és mintegy restelte azt, a mit cselekedett.

— Röviden, fejezé be a futár, — nyisd ki várad kapuit, mert asszonyom rögtön itt terem, hogy megbéküljön veled.

Leirhatatlan volt a hatás, mit e szavak előidéztek. A kemény Thurda sirt örömében.

Alig végezté be a futár szavait, az alsó várból két fehér ménen két női alak vágtatott ki, utánuk három csatlós, mind fehér méneken. Elöl egy fekete paripán száguldott Thurda futárja, kalauz gyanánt.

A felső és alsó vár lakossága mind a vár falára került, bámulták a jelenetet.

A lovasok aztán elvesztek a rengeteg erdőségben, mindenki leste, hol bukkannak fel: keveset várhattak, mert alig negyed óra alatt a lovasok a Kerekszék homlokán állottak.

A várban minden kaput kitártak. Mikor a lovasok a vár falához közeledtek a lakosság örömrivalgásban tört ki, hogy a lovak megbokrosodtak. Bementek. A nép körülvette, megfogták a lovak zabláit és vezették a főpalota felé. Ott az öreg Thurda hajadon fővel várt, lement a lépcsőzeten s lesegíté Numát a lóról; Atala Hedvighez futott, megcsókolta lova kantárát, melyet a leány kieresztett kezéből, aztán leszállítá a lóról.

Numa megölelte Thurdát a nép előtt. E jelenetet leírni nem lehet. Senki se szólt, mindenki sirt, mindenki meg volt illetődve.

Aztán Thurda bevezette a legfényesebb terembe, leültette őket puha vánkosra, s lábaik alá drága zsámolyt tétetett, bezárt minden ablakot, hogy szellő ne érje; azt se tudta szegény Thurda, mit mivel: annyit érzett, hogy neki ma már nagy munkában kell lennie.

Szegény férfin! Hogy ő vele Numa megbékült s meghozta élete legszebb örömét.

Miről beszélhetek volna?

Gyermekeikről. Elintézték azok jövő sorsát.

Mikor mindent elvégeztek volna, Thurda is nyergeltetett, Atala szintén; pompás kíséretet vettek magukhoz; elkisérték a két nőt várukba, s Numa megvendégelte őket urilag.

Ki volt boldogabb az egész világon a két család négy tagjánál? senki!

Kevés a mondani valóm már.

Egy hét múlva megtörtént a lakodalom az alsó várban. Akkora vendégséget nem látott soha e vidék. Egy hétig tartott az öröm. Viszhangzott a rengeteg erdőség a sok örömrivalgástól.

Egy hét múlva aztán elcsendesett minden.

Numának az volt kívánsága, hogy a fiatal pár az alsó várban lakjék. Thurda nem ellenezte azt, csak azt az egyet még is kikötötte, hogy egy évben harmincz napig legyenek az ő vendégei.

Szent volt a béke.

Aztán Atala és Hedvig boldogok voltak. Holdvilágos estvéken gyakran eljártak a vár forrásához.

A nép, az erdőségek lakói, elhíresztelték, hogy a forráshoz tündérek járnak. Gyakran kellemes hangokat lehetett hallani e tájról. Hedvig énekelt.

* * *

Elmult három év. A husz ifju, kik a vár urát felkeresni mentek, még nem tértek vissza.

Aztán jóval három év után rendre szállingóztak a világ minden tája felől komoran, sötéten. Arczukat ellepte a szakál; színüket megbarnította a nap és a szél; ruhájuk rongyos és kopott; a ló alattuk már gebe számba járt. Ilyen sötét alakokat nem látott e vár.

Beeresztették őket rendre a várba; s rendre, különböző időben megolvastak tizenkilenczet.

Egy hiányzott még csupán, és ez a Bora szeretője volt.

Mikor elmult volna három év és három hónap; Bora gyászba öltözik, Atala eleibe megy, és mondá:

— Elmult már három év és három hónap, s kedvesem vissza nem tért még; a husz közül tizenkilencz ment be a várba, és a husz közül tizenkilencz nem oly kedves nekem, mint az az egy, a ki elmaradt.

Megigérted, hogy felkeresed őt; te ur vagy, és szavadat megtartod.

Atalát meglepte e dolog; visszaemlékezett Borának tett ígéreteré; fájt neki az esemény.

— Mit kívánsz tőlem Bora? kérde Atala oly hangon, melyre a szánó ajk azt mondja, hogy „semmit!”

De Bora azt mondá:

— Nem kívánok többet, eredj, keresd fel őt a világ minden táján, három év és három hónapig, ha meg nem találod, térj vissza és én megleszek nyugodva, hogy ő nem él többé.

És Bora nem várt feleletet; eltávozott.

Ez volt az első fekete felhő, mely Atala életét beárnyékolta.

Sokáig gondolkozott, mi tevős legyen? Hálával viseltetett Bora iránt s szavát is adta neki.

Határozott.

Másnap reggel az alsó vár fiatal urát hiában keresik, hiában várják.

Az éjjel eltűnt. Senki se tud róla mondani semmit, vagy nem akar, vagy nem tud.

Hedvig két éves fiacskája hiában gagyogja el az „apa!” szót; az apa eltűnt.

Leirhatatlan a zavar, a gyász, a fájdalom. Mentek keresni minden irányban, de nem akadtak reá. Egyetlen ember látta őt, egy viskó lakója, a ki azt állítá, hogy úgy vágtatott a völgyön, mint a szél. És csakugyan a legizmosabb mén hiányzott az istállóból.

A legnagyobb kétségbeesés között mult el egy hónap.

Mikor elmúlt volna egy hónap és egy nap, hogy már a hó is permetezni kezdett és a fák elhullatták sárga levelüket, mikor a sziv bánata mélyebb, mint máskor, két lovas áll meg az alsó vár kapuja előtt és kér bebocsáttatást.

Atala volt és Bora kedvese.

Ki írhatná le az örömet, melyet e megjelenés előidézett.

Aztán nejének elmondotta a férj a történeteket, azt mondá neki: „Eltűntem, mert nem tudtam volna tőled elbucsuzni!”

Hedvig sirt, mint a záporosó, örömében; és mikor jól kisirta volna magát, megcsókolta férjét, azt mondá neki: „Jól cselekedted, megbocsátok neked!”

Atala előhivatá a felső várból Borát és mondá neki:

— Kedvesedet kerestem és a régi várunkban ráakadtam sirhalmára, hiszed-e?

Bora mintha meg lett volna kövülve, önkéntelenül azt felelé: „Nem hiszem! kedvesem három év és három hónapot szentelt nektek, te meg három hónapot sem áldoztál neki! Feloldozlak adott szavad alól! Bora kifelé futott, mintha nagyot akarna cselekedni; de az ajtónál egy alak elállotta útját, mely erősen megölelte és megcsókolta orcáját.

Bora ráismert a csókra. Ez ajak érintette még orcáját. Szembe nézte az ölelő ifjut, aztán elájult. Azzal a szándékkal lépett ki, hogy megölje magát, s ime a küszöbön megnyerte az életet, nem csoda, hogy elveszté lélekjelenlétét s elájult.

Nemsokára magához tért. Letérdelt a vár ifju ura előtt és megcsókolta lábait.

Atala egymás karjaiba bocsátotta őket s boldogan eltávoztak.

Hedvig aztán mindent megtudott. Megtudta azt, hogy az ifju ráakadt Thurda fészkére és ott várta visszajövetelét. Atala ott találta fel.

A vár urai gazdagon megajándékozták az ifju párt és Bölöm halála után az ifjut Thurda várnagygyá tette.

* * *

Itt vége szakadt az elbeszélésnek. Ma már Kossuthkút a neve a forrásnak, hová Hedvig el-ellátogatott; s „Tündérkert“ a neve most is a helynek, a melyen Hedvig virágokat ápolt.

Aztán megköszöntem a vén embernek a nyujtott élvezetet, egy oláh leut nyomtam a markába, a minek ő szerfelett örvendett, s ezzel elváltunk.

Sötét lett, mire visszaértem Borszékre.

EGY KIS STATISTIKA.

me egy kis statistika!

Az elmúlt idény alatt Borszéknek 671 beírt vendége volt; ide nincs beleszámítva az átutazó és az, a ki elmulasztotta magát a fürdővendégek sorába beíratni. Az összes szám 800-ra biztosan feltehető.

E szám eléggé mutatja Borszék látogatottságát; daczára ennek azonban e számot még is csekélynek tartom, mert e fürdő kiváló és más helyütt fel nem található tulajdonoknál fogva megérdemelné, hogy több ezer vándoroljon oda megbámulni a természet szépségeit és hogy üdülést kereshessen a páratlan helyen.

De hát ez bizony csak így lesz mindaddig, a míg e helyet valahogy közelebb nem hozzák a vasuti közlekedéshez. A vasuttól való távolság, e fürdőnek igen nagy ellensége. Ha vasutja volna, egyetlen erdélyrészi fürdő sem örvendene akkora látogatottságnak, mint ez.

A vendégek nagy száma a hazából kerül ki; ma már Romániából koránt sem jönnek át annyian, mint eddig és pedig nem azon oknál fogva, mert a vasutak kiépítése által ez az ország a külföldhez igen közel esik; a bojár felül a vasutra s egy nap alatt a külföldi híressé vált fürdőkön találja magát. Addig, a míg Moldovának vasutjai nem voltak, igen számos bojár keresett üdülést Borszéken.

A tölgyesi vonalon túl Moldovának legelső vasuti állomása mintegy két napi távolságra esik, M.-Vásárhely szintén; e távolság mindkét irányban eléggé nagy a mai világban, midőn az ember tengelyen szívesen nem utazik.

Pedig ez az utazás nem kellemetlen; s megismerkedni ez országrész természeti szépségeivel sem utolsó dolog; az a kis fáradság, törődés bőven van kárpótolva a minden perczen megújuló szebbnél-szebb tájképek élvezete által.

Alább közlendő kimutatásból kitetszőleg 96 helységből volt e fürdőnek látogatója; e községek közül Maros-Vásárhely 122 vendéget adott, tehát legtöbbet; azután Gyergyó-Szent-Miklós szolgáltatott nagy contingenst 76; Kolozsvárról volt 42; Szász-Régenből 31; Brassóból 28; Budapestről 26; Kézdi-Vásárhelyről 23 vendég.

Külföldről különösen Jassi volt képviselve 21 vendéggel; Bukarest 10-el.

Hanem itt adom a községek nevét, utánna jegyezve a számot, a melylyel azok Borszéken a mult fürdő-idény alatt képviselve voltak:

1.) Belföld.

Abrudbánya	5.	Folyfalva	3.
Arad	5.	Fejéregyháza	1.
Al-Csernáton	1.	Fogaras	1.
Bethlenfalva	1.	Gyergyó-Ditró	14.
Belényes	1.	Gyergyó-Szt.-Miklós	76.
Berecztelke	7.	Gyergyó-Szárhegy	12.
Brassó	28.	Görgény-Szt.-Imre	4.
Budapest	26.	Gyeke	1.
Balán	1.	Gyéres	4.
Baróth	1.	Gyergyó-Alfalu	2.
Bánffy-Hunyad	1.	Gy.-Fehérvár	15.
Bun	1.	Homonna	1.
Csikszépviz	1.	Ilyefalva	1.
Csik-Szt.-Imre	1.	K.-Polyán	1.
Csik-Szereda	10.	Kutyfalva	3.
Csik-Somlyó	2.	Kolozsvár	42.
Dicső-Szt.-Márton	2.	K.-Vásárhely	23.
Debreczen	3.	M.-Vásárhely	122.
Dézs	3.	Medgyes	3.
Egerbegy	1.	M.-Szt.-Király	1.
Erzsébetváros	4.	Miskolcz	2.
Felcsernáton	1.	M.-Bogáth	4.

M.-Madaras	1.	Szász-Régen	31.
Medgyesfalva	6.	Szász-Sebes	4.
Mező-Telegd	1.	Sepsi-Szt.-György	5.
N.-Ernye	6.	Segesvár	1.
N.-Enyed	1.	Szt.-Kereszt-Bánya	1.
N.-Szeben	11.	Szelistye	3.
Nyárad-Szent-László	7.	Spring	1.
Nyirbéltek	1.	Sz-Udvarhely	3.
Oláhfalu	1.	Tamásfalva	5.
Ocsfalva	1.	Toplicza	2.
Piski	1.	Torda	11.
Püspök-Ladány	2.	Tövis	8.
Rév	2.	Tölgyes	6.
Radnóth	1.	Uzon	4.
Remete	1.	Vaja	1.
Szerdahely	4.	Vizakna	1.
Szent-Tamás	1.	Velkér	1.
Szathmár	5.	Vidrászeg	1.
Szombatfalva	2.	Vingárd	2.
Szamosujvár	3.	Zilah	3.
Szentháromság	1.	Zenta	5.

2.) Külföld.

Bukarest	10.	Jassy	21.
Bacau	1.	Piatra	12.
Bécs	4.	Plojest	3.
Botosan	1.	Trieszt	1.
Hang	7.	Roman	2.

E kimutatások adatait azonban feltétlenül hiteleseknek elfogadni nem lehet s a valóságban hiányosaknak tűnhetnek fel azon oknál fogva, mert, mint említém, nem minden látogató vendég iratkozott be a biztosi irodában; ez adatok minden esetre irányt adnak annak megítélésére, hogy mely helyeken tett e fürdő legnagyobb hódításokat.

A fürdő-igazgatóság igen helyesen cselekednék, ha évenként egy kis statistikát állítana össze ilyen irányban s azt minden év május, vagy június havában közrebocsátaná a megelőző saison vendégeire vonatkozólag. A közönség ilyenkor igen érdeklődik a fürdők viszonyai iránt s egy-

egy kis előzékeny értesítés akárhány embert rá viszen ez, vagy amaz fürdő meglátogatására.

Nem lesz érdektelen talán e vendégeket osztályozni foglalkozásukra, állásukra nézve.

Az alább közlendő kimutatás bizonyítani fogja, hogy Borszék minden irányban jelentékeny hódítást tett.

Állás- és foglalkozásra nézve volt:

Kereskedő	91.
Kisiparos	20.
Tanügy	47.
Igazságügy	14.
Cataster	3.
Mérnök	2.
Utazó ügynök	4.
Megyei és városi közigazgatás.	8.
Egyházirend	15.
Közjegyző	2.
Miniszteri hivatalnok	3.
Szinművésznő	1.
Magánzó	20.
Orvos	16.
Vendéglős és pinczer	16.
Ügyvéd	18.
Pénzügyi tisztviselő	6.
Földbirtokos	54.
Consul	1.
Hadsereg	11.

Ezek közt volt 1 herczeg, 1 herczegkisasszony, 14 gróf és báró, 1 tábornok, 2 ezredes, több egyetemi tanár, országgyűlési képviselő, stb., stb. Volt pedig ezeken kívül a kimutatott számoknál még több szép asszony és igen szép leány, a kiket, az emancipatiót még el nem ismerő korban, állásukra nézve külön osztályozni nem lehetett. Borszéken mindig nagyobb a női, mint a férfi közönség.

Az is figyelmet érdemel, hogy a látogató közönség száma mindig hullámzik; a vendég jó és megyen; a saison

vége felé igen sokan szoktak átjönni a többi fürdőkről, a hol már az idény véget ért.

A Borszékvidékiek a fürdőt csak az idény után szokták meglátogatni, midőn szállásaikból a vendégek kiköltöznek, elmennek. Ekkor jönnek fürödni a tulajdonosok, s tart időtöltésük egészen szeptember 15-ig, néha október 1-ig, a mint az idő szeszélye megengedi.

A KOSSUTH-KÚT KÖRÜL.

alami vonzerővel bir e hely, mely felkölti az embert álmából és indulásra készti.

Az út, mely oda felvezet, már ebéd után mindjárt népesedni kezd; zarándokokként haladnak a szent hely felé férfiak és nők, asszonyok, leányok, jókedvűen csevegve s meg-megpihenve egy-egy fapadon.

De mi ne menjünk fel oly korán; várjuk be a hat órát s várjuk be a zenekar első lelkesítő indulóját, melyet visszazeng az erdő, a bércz.

-Ekkor már a vendég tömegesen halad; siet az élvezetek felé, nehogy elkéssék, nehogy elmulasszon valamit, pedig ott fenn vajmi keveset adnak — csak vizet. De minő vizet!

Már fenn vagyunk.

Érdekes látvány. Leültem egy-egy padra a magaslaton és végig szemléltem a tarka sereget, mely előttem nyüzsgött.

Salamon János zenekara ott foglal helyet a fenyőerdő szélén — feketén, mint az éj, és húzza rettenetes lelkeseddéssel; vagy néha bágyadtan, robot módjára, mintha mondaná; „hiszen ugy is egyre megy!“ Neki szabad keze van a nóták megválasztásában; senki sem húzat, mindenki megelégszik a bandafőnök gusztusával.

Mintha csak egy bálteremben volnánk. A fedett csarnokban egy pár fiatal ember publicumot hoz össze, tánczra kerekednek; egy-két táncz, s ki-ki megy ismét tovább, mert nem tanácsos nagyon felhevülni s felhevült kedélyállapottal járni e fenséges helyen.

A kútból Anikó, vagy Kati alig győzi meritni a vizet; ha négy keze volna, az sem volna elég kielégíteni a feléje ki-kinyúló poharas kezeket. Egészen neki van pirulva, haja már bomló félben kezd vállaira omladozni, nincs ideje önmagával foglalkozni még egy perczig sem. És mégis mindenkinek mosolyog, mindenkivel szemben készséges; ekkora nagy munkája közepett sem veszi zokon egy-egy csintalanabb gavallér előnyös bókjait, sőt el nem mulasztja azokra értelmes reflexióit megtenni; mert ő is ugy vélekedik, mint minden nő, hogy a bókot elhallgatni nem szabad; azt szárazon elnyelni nem illik.

Ő egyforma mértékkel mér, egyforma italt ad szegénynek, gazdagnak, irnoknak, tanácsosnak, herczegnek, grófnak, sőt még az ügyvédeknek is; tele tölti a poharat csordultig, hogy kifoly belőle a malaszt; senki sem panaszkodik, hogy talán ez, vagy amaz előnyben részesített volna általa. Kínálva-kínál italával; ha félig van poharad a vasdús anyaggal, kiönti s frisset ad, mintha 2—3 percz már megmelegítette volna azt a hideg vizet, a mely nem frissen szinte jobb.

Mindig jó kedve van e lánynak; meghiszem azt! mi is bántaná? Egészséges, mint a makk; igénye legfennebb egy piros pántlikáig terjed; szive egészen az övé, rendelkezik vele; nagy álmai nincsenek; látja a fényt, pompát; előtte suhog a sok selyem; előtte fénylik a sok arany s ezüst s ő neki nem jut eszébe még az sem: „ha az mind az enyém volna!”

Mit is csinálna ő vele? Mindig mosolyog s az a mosoly olyan őszinte. önzetlen; nem azért mosolyog neked, hogy eláruljon, hanem azért, mert ő is tudja, hogy az üdülni óhajtó vendég nem szívesen látja a komoly, dúzadt arcokat.

Előtte a gerendán egy tányér áll tele virágbokrétákkal; a virágot ő szedi, a bokrétákat, csokrokat ő fűzi össze; kedveskedni óhajt velök vendégeinek. Mindenki vehet azokból egyet-kettőt, tetszés szerint akárhányat, ő szívesen adja, s oda se néz, hogy ki milyen mértékben veszi igénybe az ő figyelmességét. Aztán minden vendég, ha férfi, a kabát gomblyukába, ha nő, keblére tűzi a csokrot s igen csekély viszonzószolgálatot óhajt tenni, midőn egy vagy két hatost tesz arra a tányérra, a melyről a virágot elvette.

Ilyen formán az előzékeny vizmerítő leány hat-hét forint jövedelemre tesz szert. Tudja ő különben, mi a regula, mert nem ad ő alkalmat mindennap a publicumnak, hogy irántai hajlamát bebizonyítsa; hetenként kétszer szokott kedveskedni virággal s a publicum hetenként kétszer szokott részére adózni, még pedig a legszivesebben azért a mindennapi nagy fáradságért.

De fordítsuk már el tekintetünket a vizmerítő leány köré gyült csoporttól s nézzünk egy kissé tovább.

A csarnok előtt hármával, párjával, négyével, hatával vegyesen férfiak és nők, le és fel sétálnak; néha a séta benyulik a jégbarlanghoz vezető útig, másoknak ez sem elég; elmennek még messzebb, néha a sétány végeig, majd vissza s így foly ez két óra hosszat estve nyolcz óráig.

A Salamon zenekara zajt csinál, hogy csak egy-egy nagyobb hahota jut füleinkhez. Hanem hát a szem is hall, a szemnek gyakran jobb a hallási tehetsége, mint a fülnek.

Igy aztán mi is hallunk a szemeinkkel.

Ime, ott megy kettő, egy férfiú és egy nő, nem is néznek egymásra, mindkettő a földre szegzi tekintetét s úgy halad. A férfiú bizonyosan valami vallomást tehetett, mert égő szemekkel tekinti az anyaföldet; várja, hogy mi lesz a felelet. De hát a vendég jó-megy, a nő nem juthat szóhoz; szótlantul haladnak tovább és tovább; a nő szintén, mintha a földről akarná leolvasni azt, a mit felelnie kellene; szereti, hogy a vendégek jönek, mennek és nekie a vallomásra nem kell azonnal felelnie.

Aztán elmulik sok idő így hallgatagon, s mikor már nincsenek háborgatva, mintha semmi sem történt volna, a nő megtöri a csendet és kérdi a férfiutól: Nem fázik ön? A férfiú nemmel teel és tovább foly e hallgatás.

Érdekes egy ilyen párnak az ő szemlélete.

Ott halad egy másik pár. Ezek már az első vallomáson tul vannak, Hallgassuk ki végig őket a mi szemeinkkel.

A publicum között találkoznak, egészen véletlenül, vizet isznak kortyonként; nem sokat figyelnek egymásra. Aztán mikor a nő indulni kezd, a férfiú nagy hanggal, hogy mindenki meghallja, azt a kérdést kockáztatja: „Megen-gedi-e nagyságod, hogy elkísérjem?” „Köszönöm!” s ime már egymás mellett haladnak tova. Aztán mindjárt:

A nő haraggal: Szemrehányást kell tennem!

A férfi elképpedve: Ne ejts kétségbe!

A nő növekvő haraggal: Igen sokat beszélt tegnap ama barna nővel.

A férfiü növekedő elképpedéssel: De hiszen lelkem... itt el kell nyelje a folytatást, mert két ismerős jó szemben; mosolygó arcot kap mindkettő; a társalgás nem szakad meg, hanem tovább foly:

A férfiü: Kezd náthám lenni; a viz, a levegő — a sétálók ezalatt elhaladnak.

A nő ismét haraggal: Gondolhatta volna pedig, hogy nekem szenvedést okoz.

A férfiü: Engedj meg angyalom, de hisz egészen ártatlan vagyok, s aztán...

A nő: Nem megkértem, hogy... ismét vendég jó, a nő mosolygó arcot vált s folytatja: Szegény férjemtől épen ma kaptam levelet.

A férfiü: Tele szerelmi vallomásokkal...

A nő szeliden: Bizony!

Az ilyen párt nem lehet elkísérni, mert igen elfáradna az ember. Ezek csak előre látnak: haladnak minden számítás nélkül s csak azon veszik észre magukat, hogy körülöttük a sétány üres, a Kossuth-kút lőtávolán kívül járkálnak, s hogy tova a sétány végén vannak, a hol lefelé szokás ereszkedni a szerelmesek útjára.

Az ilyen párt az ember csak a kiindulásnál látja, visszajönni ritkán. De ne bibelődjünk kettővel annyit, a mikor még annyiról kell megemlékezni.

Nézzünk körül a leányok között. A mama közbül halad, tele örömmel, oldalánál leánya, aztán ott fityeg egy gavallér is. A leány szép és igen kedves csevegő madárka, felette különös, hogy ma mégis hallgatag.

E hallgatás tisztán elárulja, hogy az a gavallér, a ki ott mellette okvetetlenkedik, nem az az egyedüli gavallér, a kiért a kis madárka csevegő szokott lenni. A leány mind a fölvezető sétány felé tekint; egyszer-egyszer körülnéz, hátha fenn volna valahol. De nincs seholl!

Aztán mikor az ide felvezető sétány elé érnének a sétálók, hát Árkosi ur, nem épen véletlenül, épen akkor érkezik fel. Ő ugyanis ugy intézte dobogó szíve alatt ha-

ladó lépteit, hogy éppen akkor érjen fel, a mikor Arabella kisasszony a mamájával, meg a másikkal oda érkezik. De Arabella arcán egy izom sem mozdul meg, a mely mutatná, elárulná, hogy Árkosi urat igen régen várja és keresi; azonban picziny nyelve mégis mozgásba jó és meg-lehető játszisággal documentálja, hogy Árkosi ur nem kel-lemetlen vendég.

Igy másként alakul mindjárt a társaság; Arabella Árkosival előre lép s mennek, még pedig meg-lehető léptekkel, hogy a mama alig tudja őket Békásy urral követni.

Bocsássuk ezeket is szárnyukra; repüljenek, ábrándoz-zanak, álmodjanak.

De mi zaj riad, mi nép tolong fenn a muszka-kuglinál?

Hátra kell néznünk. Négy-öt leány s ugyanannyi, ré-szint gavallér, részint vialisabb kedélyü házas, meg aggle-génységnek induló férfiu.

Ezek, ugy látszik, nagyon találhatnak együtt és semmi különös vonzalom nem köti össze őket, csak a tiszta ba-rátság. Ott ülnek sorban a mozgó fapadon, csak az áll fenn, a kin a dobás van. Mindenik bírál, mindenik beszél, ka-czag, s ha nem talál a dobó, éppen menekülnie kell a sok csiri-csáritól; de még sem menekül, mert egy szerencsés apropos elfordítja a közfigyelmet a lökéstől; a mozgó fa-padon csevegő madárkák, ugyanis akaratlanul a földre gu-rulnak! Van visitás aztán. Egy csintalan agglegény addig mozgatá a padot, a mig az felfordult. Egy kis kaczagás, általános felkelés, keféldés és foly aztán az időtöltés tovább.

Egy komolynak látszó uraság nem győz gyönyörködni a társaság ezen ártatlan játékában; s a midőn azonban leginkább gyönyörködnék, imel azt se tudja honnan, egy gummi-labda érinti az ő jobb vállát ütés formájában, mely ütésre megzavarodva tekint hátrafelé.

Az egyik jobbkedvű leány vett volt magának annyi bátorságot és a különben ismerős bámuló uraságot, meg-dobálta. A guruló lapdát felveszi egy másik s dobja a har-madiknak, mind tovább és tovább, hogy a társaság csak azon veszi magát észre, hogy egészen künn van a platzon s lapdázik.

Minő mozgás, minő hatalmas kedv?! lehetetlen hű ké-pet adni róla. A sétáló vendégek meg-meg állnak s körben

nézik a mulatókat; majd kedvet kap egyik is, másik is, belé áll a körbe és tánczol ő is, mint a hogy a többi fújja. Így tart ez aztán addig a míg a fáradság tetőpontra hág; a keszkenőket jól a nyak körül bonyolítják és beáll egy általános nyugalom.

A nyugalomban nincs élet! Nézzünk tovább!

Egy hosszukás faasztal akként megerősítve a földre, hogy magas ne legyen. Körülötte padok — jó távol, nehogy a pihenő az asztalra könyökölhessen. Azért mindenik hátradől és keletiesen kényelmeskedik.

Heten ülnek körülötte; barna jó, uri alakok. A társalgás oly hangosan foly, hogy meghallhatnák két puska-lövésnyiről is. E társaság mindig együtt van; mindig hangosan beszél és mindig románul.

Az egyik, a ki miniszter is volt, feláll és kézzel lábbal, habzó ajakkal igyekszik bebizonyítani szavainak kétségbevonhatatlanságát. A románok pedig roppant erős agygyal birnak, s ehogy sem tudják felfogni azt, hogy igaza volna. Azért aztán foly a disputa irgalom és kegyelem nélkül.

Ezen asztalnál igazítják Románia politikáját. Itt oldják meg a reform-kérdéseket. Itt adnak véleményt a tényleges uralkodás eredményei felett.

Jassi és Bukarest!

Ha e két városból való politikus jó össze; ott baj van! A moldovai gyűlöli a bukaresti politicust, mert annak nem kell király. Fejedelmi palotáját gonosz kezek felgyújtották, hogy még maradvány se legyen a régi fejedelmi fényből; ma már az romban hever, — a moldovai nem tudja elfelejteni, hogy mi volt ő hajdan és mi most! Jassiban illuminálnak Sándor czár légberöpitése ötletéből, mikor Bukarest gyászolt. Jassiban nem kiáltják nagyon a látogató fejedelem kocsija felé: „Se traescal!“ Jassiban a tanárok, tanítók és tanulók egytől-egyig social-demokraták; s vannak sokan fényes ősi családok ivadékai, a kik fogadást tettek, hogy Bukarestet soha meg nem nézik; abba lábukat soha be nem teszik.

Mondom, oly hangosan beszél ez asztal, hogy messze hallható. Mindent megmond, a mi szivén fekszik egyik is, másik is. A román nem lesz jó soha cselszövő összeeskü-

vőnek, mert ha igaza van, igen hangosan beszél s nem csinál titkot az ő lelki keserüségéből.

De ni-ni! Ott jó a moldovai pártból egy kis duzzogó, a ki szintén soha se látta Bukarestet, mert ő moldovai fejedelmi vér; könnyű, mint az őz; fiatal, mint a hajnal és üde, mint a harmat. Lenvirág két szeme egy világ, a napnak tüzével és a holdvilág ábrándjával; haja vastag fonatban omlik alá vállain, mint a sötét éj a tájra. Van bizonyos báj megjelenésében, mely igéz; tekintetében bűverő, mely lelánczol; járásában kecs, mely utánozhatatlan. Megsugom nevét: Cantacuzené Marie, herczeg kisasszony, megtestesítve maga az ártatlanság. Alig 17 éves; gondot eddig csak is azoknak adott, a kik Schweicz nevelőintézetében szellemi tehetségeit ébresztgették; most lépett a világba tulajdonképen, s bizonyára nagy gondot fog adni a fiatalságnak, a mely körülötte, érette rajongani fog.

Milyen egyszerű kis teremtés! S még is mennyire látszik, hogy magasan áll.

Az apa kezében sakktáblát hoz; leülnek egy falócza mellé; a leányka felállítja a figurákat és megkezdődik a viadal. A húzásokkal az apjának gondot ad, a mit onnan lehet következtetni, hogy a lépendők felett igen hosszasan gondolkodik.

Ez alatt a lányka fel-fel emeli tekintetét; azt a két szép nagy kék szemét, körülnéz és mosolyog, mint a nap-súgár.

Denique, halál ellen nincs orvosság; az apa akárhogy tépelődik, a mattot nem tudja kikerülni; feladja a parthiet és ujat kezdenek.

De ne nézzük sokáig, mert genirozzuk, ime lesüti szemeit és nem mer feltekinteni. Mint a mimosa, nem szereti az érintést.

Minden asztalnál társaság.

Legirigylésreméltóbb társaság az, mely Blaha Luiza köré csoportosul; feltűnik az mindenütt, pedig nem tolakodó és nem foglal el szembeötlő helyeket.

Most is ott a felső részen egy terebélyes fenyő alatti lócza körül foglal helyet; nem bajlódik senkivel, csak önmagával. Br. Szentkereszty Pál viszi a szót. Rémület ül minden arczon, a gyengébb idegzetűek plane eltávoznak a

helyről. Rettenetes historia is az a buni kísértet historiaja, a mely épen oly igaz, mint a kétszer kettő négy. A bárónak igen nagy ellensége az, a ki neki el nem hiszi azt a dolgot, a mely előtte is eddig legalább megfoghatatlan a természettudomány szabályai szerint.

Egyszerű az egész!

A buni kastély egyik szobájában éjjel 12 órakor kísértet jár ősidóktól fogva. Ez a báró hálószobája; a kísértetet annyira megszokta már, hogy akárhányszor fel se ébred a zajra, melyet csinál. Többen, a kik a szobában háltak, ismerik már e szellemet. Aztán elbeszél sok iszonytató dolgot, szerencsétlenséget, melyet ez a szellem okozott; részletezi a megjelenési actust; a kísértet ténykedését a felszínen; leírja ruházatát, alakját stb.

Mikor aztán minden ember már látja színről-szinre maga előtt a kísértetet; mikor mindenki hiszen létezésében s szíve fogódni kezd az ijedelemtől — más tárgyra térnek át s foly a csevegés jó két óra hosszat, a nélkül, hogy a társaság tágitna, apadna, hanem egyre szaporodik.

A szomszédban három gavallér kártyázik egy öreg ural már délután két órától fogva. Aztán a zenére megjelenik az öreg urnak az igen kedves felesége is; de a kártyázás azért meg nem szakad, hanem tovább foly estve 8 óráig; a publicum már mind haza ment, s csak azon veszik magukat észre, hogy egyedül vannak. Nagy megéheztve aztán ők is hazafelé térnek, s mint a kik igen kellemetesen töltötték el a délutánt, meg vannak elégedve a napi eredménnyel.

Itt francia, ott olasz, amott német szót hallasz; itt zsidó, néha örmény, de legtöbbször magyar és román szót lehet hallani. A magyar igen szívesen beszéli a román nyelvet, a román testvérek kedvéért.

A nők kiváló izléssel és sokszor fényűzéssel öltözködnek, s ha azt a kis hibát leszokná, valóban tiszter szeretetreméltóbbak volnának, mint így.

A nő, ha fényűző társaságban van, s hasonlóan fényt űz, figyelmének két harmadrésze a saját, meg a társaság ruházatjára irányul; magamagában emésztődik a különbségek miatt, holott az egyszerű társaságban mind az elmarad; a nő, ha cseveg, szeme nem kalandozik ezer felé;

ott van szive, lelke, szeme, a hol beszél. A mig az előbbi társaságban csak a nyelv jár, az ajak mozog, de a szem a gondolkozó agygyal másfelé járkal.

A nő akkor a legszebb, a mikor természetes és egyszerű. De hát a férfi azt hiában mondja, a pap hiában prédikálja, az író hiában írja, a nő azt el nem hiszi sem a férjnek, sem a papnak, sem az írónak, ha épen a szent-írásból is citálnák a fejére.

A nőnek elvei vannak, a melyeket feladni nem képes mindaddig, a mig a tisztos öregkor meg nem ösztözi a hajszálakat a fön, az egykori vérpiros ajkak mellől pedig meg nem rongálja a hófehér fogsort, a rózsaaarczokon nem jelentkezik a ránczok képében — a tövis. Akkor aztán ő is beáll prédikátornak és hirdeti az egyszerűséget.

De ne feszegessük továbbra is e kényes kérdést; mozgjon a világ továbbra is saját bogarai szerint.

A közönség oszladozni kezd; láttunk eleget; induljunk meg már mi is; egy pohár viz... és haladjunk lefelé, mint a kinek mások szemlélése igen jó élvezetet szerzett.

A BOT ÉS A „MULATÓ-CLUBB.”

e ijedjen meg a tisztelt olvasó, mert nem lesz verekedés. Egyáltalában félek a háborútól, még akkor is, ha az csendes házi természettel bir.

De egy tárgyat kell rehabilitálni s arra a polczra emelni, a mely őt valóban megilleti. Soha senki sem énekelte meg, hadd szóljon hát először is róla az ének.

A tudós világ felosztja az emberiség műveltségének állapotait kő-, bronz- és vaskorszakokra; a szerint, a mint a diluvium korában megjelenő ember kezében kő- bronz- vagy vas-eszközöket tapasztal; de a tudós világ roppant önző, szegény őseink kezébe mindjárt csiszolt kőbabát nyujtanak, holott a mig az a kőbalta megnyerte formáját, sok ezer esztendő mulhatott el.

Akkor, mikor a gletserek gyorsabb átalakulást adtak a föld kérgének, rettenetes állatok támadtak; óriások csuszak a földön, szörnyek a fán; az árnyékban gyilkos szunyogok kergették egymást s olyan madarak röptek, a melyeknek tolluk nem volt, hanem kocsonyaszerű külsővel bírtak s ha hangot adtak, az olyan rémületes volt, mint ma talán az oroszlané.

Akkor a két jó szomszéd még nem veszekedett volt össze a felett, hogy kinek szól tulajdonképen a fülemile.

És ennyi szörny, oly óriási állatok között, a természet annyira búja korában, mikor még a fa is mérget izzadott, akkor jött létre az ember is; s mikor leginkább szüksége lett a volna fegyverre, akkor volt tegyvertelenül.

Bizony abban az időben nem hiszem, hogy első ősünk, első ősanyánkkal, a ki talán valamely orángutáng kisasszony lehetett, karonfogva jártak volna szanaszét; vagy hogy első ősünk sokáig ábrándozott volna a holdvilágánál; vagy hogy leskelődött volna az ablakok alatt, mert akkor még egy szerelmes számára sem nyílt ki az ablak!

Miféle korszak lehetett ez?

Ez az ugynevezett bot-korszak volt, a mikor az embernek fegyvere a bot volt; a miről a tudós világ nem emlékezik meg.

Sem a silur, sem a köszén, a dyas képlet vagy a harmadkorban az eocen réteg nem mutatott fel a világnak ilyen szerszámokat; hanem, hogy ez a botkorszak létezett, mutatja sok másféle lelet, például eltört állati csontok, a melyeken, ha hus maradt volna fenn, azon bizonyára meglátszodnának a kék sujtások is, első őseink elvitázhatatlan öntudatosan ejtett operációi. De hogy ez a botkorszak létezett, mutatja a mai ember dühében létrejövő önkénytelen felkiáltás is: „Hol a botom!” és néz bot után és ha kezeügyében botot kap, első ősünk, a vad ember álláspontjára helyezkedik és sujt, jelentéseül annak, hogy a bot iránt a hajlam, az ösztön, vagy nem tudom mi, első ősapánktól eredt és hogy a világ minden tudományos paedagogusa nem tudta még kibotozni az emberiségből ezt a bot iránti szeretetteljes hajlamot.

Abban az időben, mondom, nem volt idő ábrándozásra; szegény ősanyánk szintén botot viselt és csak úgy, botra támaszkodva, tudtak az első szülők egymásnak egy-egy édesebb szót mondani, mert nem tudták a pillanatot, a melyben rájuk ugrik valami és megzavarja a szerelmi ömlengést; ennek lehet köszönni aztán, hogy az emberiség ki nem pusztult, hogy nem esett áldozatául az akkori vadaknak, mert akkor az asszony is tudott ám fektirozni, még pedig tudott legalább is úgy, mint ma bocsánatot kérnek a kifejezésért — némelyasszony a nyelvével.

Megvédelmezték egymást; gyűjteni nem kellett, hagyatékot hátrahagyni szükségtelen volt, mert akkor még nem voltak prokátorok; az asszony nem viselt viganot; tükör nem volt; az urfiak nem ismerték a 32 szemű bibliát; sem a savanykást még meg nem izlelték; főbeütötték

a gyengébbet s megették, mert akkor kir. fiscus sem volt, hogy befogassa a természet gyermekét, a ki különben azt se tudta még, hogy a sirva-olvasás miféle gyümölcs! miféle fán terem!

Hatalmas korszak volt ez! Az volt a legnagyobb ur, a kinek legnagyobb botja volt, a ki nagyobbat tudott sújtani; a ki pedig mind a két kezében használhatta a botot, azt mindjárt fejedelemnek választották.

Hanem egy idő után a mi nagy őseink elképedve szemlélték, hogy a majmok botokkal vannak fellegyverkezve és támadásra készen állanak; ekkor támadt a közmondás is, hogy „a botnak két vége van!” mert bizony a majomfajok itt is, ott is saját fegyvereivel verték meg az embert.

Más szerszámról kellett gondolkozni, s bekövetkezett a kőkorszak, aztán jött a bronz-, a vaskorszak és ma pedig élünk egy mindenféle ásványból vegyileg összealkotott megnevezhetetlen kocsonyaszerű fémkorszakban, a mi minden és semmi, a miben a botnak mégis nagy szerepe van.

És az első ember idejéből fenmaradt a bot; az emberiség nem tudja ma sem nélkülözni; sőt minden időben roppant tényező volt a társadalomban, törvényben, politikában és különösen a policziában.

Ez a mi tulajdonképeni ősi czimerünk; ezt joga van minden embernek kifesteni és rámába tenni; vagy természetben hordozni a kézben.

Kitetszik tehát ebből, hogy a bot nem közönséges tárgy volt hajdanában és nem valami megvetett tárgy mai napság sem.

Az egyházi főpapok pásztorbotot, a világi fejedelmek kormánybotot viselnek; így támaszkodik ősi czimerére a koldus is, midőn alamizsnát kér; így markolja meg az öreg s felfogadja harmadik lábának; így hetvenkedik a gavallér is, ujjai között tánczoltatva az ősi jelvényt, mely fellépésének bizonyos kecsét ad, mely hódít; eljő majd annak ideje, hogy a végét markolja meg ő is és örvendeni fog, hogyha tánczoltatás helyett a földbe szurhatja támasztékul; így lovagol ősi hagyatékán a gyermek, biztatja, üti, hogy sebesebben menjen, a mi persze ostoba bot lévén, nem sokat hederít a képzelődő gyermek vágyaira.

Ebből látszik, hogy vannak irigylésre, és vannak szá-
nalomra méltó botok; bizonyára a koldustól, az aggtól sen-
ki sem fogja irigyelni azt az ősi tárgyat, de hajh be jó
volna egy főpásztori bot!

Mint a kutya, a bot is elkiséri az embert a bölcsőtől
a sirig, az egyenlítőtlől a sarkokig, mint a leghívebb ba-
rát; a legmagasabb tetőkre, minden barlangba.

Ne tessék tehát annyira prózai tárgynak tartani azt
a szerszámot, a mely, ha nincs is megtöltve, Jókai szerint,
mégis elsül.

Milyen különös!

A nők szintén mai napság jöttek arra a gondolatra,
hogy hát tulajdonképen nekik is épen annyi joguk van a
botviselésre, mint a férfiaknak, mert hát ugy okoskodnak,
hogy az közös hagyaték, ugyanis azt a legelső asszonyiség
épen olyan bravourral forgatta, mint maga a férfiú.

Ösztönszerűleg a nő is visszapretendálta magának az
ősi jelvény viselési jogot s ezzel mintegy documentálja,
hogy a házban, a házon kívül a kormánybot viselésére ő
a jogosult, s hogy a férfiúnak semmiféle előjogot nem
akar adni oly tárgyak viselésére, a melyeket nehézségük-
nél fogva egy nő is, minden nehézség nélkül, elviselhet.

* * *

Mi következik tehát az eddigiekből? Következik fel-
tétlenül az, hogy a természettudósok koránt sem tudják
megállapítani azt az időt, a mely a németet, oláht, ma-
gyart, meg a zsidót nemzette és e világra hozta volna;
sem azt, a melyben kiváló anyagból külön lepény módjára
sütötte volna ki a bárót, grófot, herceget, firtlit, meg a
plebset, azt a zsiros polgárt, meg azt a harisnyás paraszt-
tot durva kezével, hanem csak azt tudják megállapítani, a
melyben az ember keletkezett vadállapotban, bottal a ke-
zében, meztelenül, árván és elhagyottan.

Az az első majomforma kisasszony bizony nem gon-
dolta még akkor, hogy neki olyan árrogáns ivadéakai le-
gyenek, a kik magukat ne ahoz a családhoz tartozóknak
gondolják, a melyből a paraszt ember is származott.

A bot a közös czimer a családnál és nemzeteknél.

És daczára ennek és daczára annak, hogy mindezekről minden ember meg van győződve, még a fürdőn is igen nagyok a válaszfalak ember és ember, család és család, faj és faj között.

Mert hisz ott látjuk külön csoportokban a zsidókat, örményeket, szászokat, magyarokat és oláhokat; külön sutognak, mintha a bölcsesség kövének feltalálásán törnék fejüket; aztán ismét ott látjuk külön az aristokratát, hivatalt, kereskedőt, kisiparost stb. szintén külön-külön; perczenteket számít, bört csáváz, restáncziákat dolgoz fel és a bon-ton szabályai felett conversál; ha szembe jönnek, orrukát fintorgatják, egymást lenézik, vagy bámulják; ha elhaladtak, mindkettő visszanéz ismét, mintha valami megvetni valót elmulasztottak volna.

Ez állapotnak, kellemetlen állapot.

S ki oka mindennek?

A nő! A hasonló műveltségű férfi mindenütt felkeresi egymást s állásra, rangra való tekintet nélkül jól is találja magát együtt, ez a férfiak között így van Borszéken is, de így van az egész világon; sőt mi több, a műveltségben magasabban álló leszáll az alantabb állóhoz és legalább ennek a leereszkedéssel szerez annyi gyönyörűséget, a melyért aztán a fennebb állót szerfelett becsülni tudja.

De a nő?! Az nem közeledik. Az alá nem száll; felfelé szeretne menni, de a fenn való nem akar leszállani, sem a kezét nem akarja kinyújtani, hogy felemelje. Így a vonzerő csak a felső oldalon felfelé léteznék, de mert azon az oldalon a fenvalóknál taszító erő működik, találkozás soha sincs; ezek a természeti erők kellő distantiában tartják egymástól a nőket és így a családot.

A nő csinálja a társadalomban a különbséget; az állás, születés és rang szerint minden osztály önmagának bogarakat nevel és azok szerint él. A nőnél a műveltségi fokozat már nem számít és hasonló műveltség egymáshoz a nőt nem közelíti; de műveltség nélkül is egymáshoz fűzi a rang, a születés.

A férfi elmegy bállokba, concertekbe, fürdőre, de a nő igen gyakran távortartja magát azoktól, mert őt ez kicsinyíti, legalább azt gondolja. Így van ez az egész világon.

Pedig hát egy közös czimerünk van, a — bot; s csak az kicsinyíti az embert, a mit az emberi méltóság rovására cselekszik.

Denique ebben a tekintetben a borszéki társadalmi viszonyokkal nem voltam megelégedve és azok sok kívánni valót hagytak fenn.

Azonban ez oldalról is megnyugtattak. Azt mondták: „nem úgy van most, mint volt régen!“ Eddig más-képen volt mindez, csak az idén mintha nem lett volna elég melegség az emberek között.

Hanem erről aztán tettünk mi. Így támadt a „Mulató clubb“, a melynek czélja volt a jégkérget felolvasztani, az embereket egymással összehozni, időöltések rendezése által.

Julius 29-én lett kibocsátva a felhívás, melyet a következő urak irtak volt alá: Kuthy Albert. br. Szentkereszty Pál, Moldován Gergely, Jónás Ferencz, Kathonay Gyula, Temesváry Gergely, Tompa Gábor, Gubody Gyula, Dezső Gyula; Nicolich Sándor, Puskás Lajos, Lányi Károly, Szentpéteri János, Csiki Imre, Bede Béla, dr. Sándor Béla, dr. Kováts József, Huszka József, Sántha Jeromos. Volt ezek közt fiatal, öreg, házas, stb. hivatalnok, katonatiszt, kereskedő, de mind hősök, csatára készek. Jelszavunk volt; „összetartás és egyetértés!“ A jelvény: fenyőlevél a baloldalon.

A clubb tagjait még azon rendkívüli megtiszteltetés is érte, hogy hazánk nagy művésznője Blaha Luiza a fenyőlevél mellé kékszinű kis kokárdával becsülte meg, a melyet mindenki oly büszkén viselt, s a melyet a művésznőnek a clubb testületileg meg is köszönt.

E clubbal igen sokat változtak a terepviszonyok. — Mindjárt volt nyüzsgés-mozgás.

Folytak a gyülekezések, tanácskozások rettentőképen. Kiadattak naponként a napiparancsok a megtartandó mulatságokról és folyt aztán a dinum-dánum vezényszóra szakadatlanul.

A közönség melegedni kezdett s a végén annyira belehevült, hogy már láza volt és sokan bizonyos lázzal távoztak el a színterről azzal az egyetlen gondolattal és sohajtással: „Én istenem! bár itt volna már a következő

julius, hogy előlről kezdjük el! De hát mégis menni kellett.

Később majd részletesebb leírását adjuk ezen időtöltéseknek.

Most még csak annyit, hogy a mi engem oly kellemtelenül érintett itt, a közönyösség és hidegség az emberek között az nemcsak elmúlt, hanem átváltozott forrósággá; a rokonszenvesebb elemek közeledtek egymáshoz és mondhatni, hogy igen jól időztek.

EGY ÁLOM.

ki nem volt soha szerelmes, az ne olvassa el e sorokat.

A ki nem érzett nyilallást szívében egy-egy kép látásától, az előtt megfoghatóan lesz az, a mi alább következik.

Hősünk alig volt huszonegy éves. Páratlan számot irok, mert az mindig érdekesebb. A 21-es szám érdekes különösen a tiphusnál; a ki ebben a 21-ik napot túléli, az nem félhet többé, az alkalommal legalább, a másvilági fürdői-saison meglátogatásától.

Huszonegy éves volt s a mellett szép, fiatal ember, legalább ő magát annak hitte. Picziny bajusza, mint a legfinomabb selyem, alig szökött ki s már is sok bámulója volt. Barna arcz, tele kifejezéssel, fekete haj, gyönyörű kék szemekkel; maga az egész termet sugár, a fiatalság egész zománczával és vonzerejével.

Ilyen tulajdonokkal fürdön időzni, igen kellemes helyzetet varázsol a halandó részére.

Csak keresztnevét jegyzem fel az utókor számára: Dömének hívták, épen oly közönséges név, mint a Gergely, meg a Mihály, de hja, az ember teszi a nevet és nem a név az embert.

Igaz azonban az, hogy szerelmes hősnek inkább illik az Aladár, a Tihamér költői és regényes név, de hát mi már csak nevéen szólítjuk a gyermeket s nem igyekszünk, úgy is sok előnyeit egy szerencsés új kereszteléssel még tovább fokozni.

Borszéken sok szív-beteg szokott üdülni — sikerrel.

Az a sajátságos tulajdonsága van e fűrdőnek, hogy a szív-beteg itt meggyógyul s az egészséges igen gyakran olyan szív-betegséget kap, a mely ugyan nem öl, de néha mégis alkalmatlan, sőt talán élénk fájdalmat okoz akárhányszor.

E tulajdonság, vagy inkább mondva körülmény, igen természetes; mert ugyanis az, a ki már szívbeteg, az vi-gyáz a szívére; kiméli és a gyorsabb dobbanásoktól egyálta-lában megóvja; megfontolva jár, kettőt soha se lép egy helyett és óvakodik olyan képek látásától, a melyek talán megzavarnák a szívkamrákban a vér csendes működését; a míg az, a ki nem érzi, hogy van szíve, illetőleg a kinél a szívben minden rendben van, az lépre jut, egy pillantás, egy lépés s meg van a legnagyobb baj, a mely álmot űz és gondot ad.

És itt Borszéken az ember mintha érzékenyebb volna; mintha képesebb volna szeretni, gyűlölni, imádni!

Ne okoskodjunk! Térjünk a tárgyra.

Tehát Döme 21 éves, szép és fiatal vala. Nem volt mái csirke, mert sok mindennek meg tudta volt magya-rázni a maga jelentőségét. Ő tudott már a szemekből is olvasni sok mindent, a mi ugyan azokban nem volt meg-irva, de meg lehetett volna írva.

Jaj annak, a ki nem tud a szemekből olvasni. A szem minden. A szem a szív, az emberi akaratnak az árulója; valódi haza-áruló, mert a saját hazáját, az embert árulja el, csak hogy teszi ezt a maga előnyére. Hányszor tesz szem-rehányást ezért a szív, a lélek a szemnek. Szerelmi dol-gokban valódi bűnszerző, a kit irgalmatlanul, minden ki-hallgatás nélkül el lehetne itélni.

Döme is mind tudott ezekről már és még sem vigyá-zott két szemére.

Szép délután volt. Ott sétált ő a szerelmesek útján, dukált is neki szörnyen. Épen a sohajok hidjához ért, a midőn szemtől szembe jó vele, a kit különben már azelőtt igen gyakran látott, — egy nő. Mosolygó arc; meleg te-kintet, mint a napsugár. Döme bele pillantott a szemekbe, azokba a mélységes szép szemekbe, a melyeknek, szerinte, párjuk nincs széles e világon, s tisztán kiolvasta belőlük, — no mit? Nem tudná ő sem megmondani, csak annyit érzett, hogy azok után a szemek után futni kell.

Valódi szerelmes valakibe csak úgy lehet a földi halandó, ha belepillant szemeibe, ha a két tekintet akarva, vagy önkéntelenül egymással találkozik.

Következik azután a képzelődés, mert hát a szerelem nem egyéb egy magasabb foku képzelődésnél, a mely bizonyos lázzal jár. Sokban hasonlít a tiphushoz. Az ember nem ura akaratának, lát olyan dolgokat, a melyek nem léteznek, felkél az ágyból és indul cél nélkül, a míg lefogják ujjalag.

E lázas képzelődésnek lehet tulajdonítani, hogy a szerelmes a ránczokon holmi szépség-tapasztalatokat lát, a pisze orrt a legkedvesebb orrnak látja a világon s a veres hajat valami arany színű, plane napsugárfényben látja úszni; a biczczenő járást a legkecsesebb járásnak képzele; a kiálló fogak látására irigyelni kezdi a vadsertések kiálló agyaráit; a jó basszus hangnál polemizál, hogy azon szól a fülemile is stb. stb., szóval szerelme minden porcikáját roppant szeretetreméltónak tartja, holott mások is éppen úgy látják azokat és a legtávolabbról sem képesek éretük hevülni, sőt azokat akárhányszor nagyon is nem szeretetreméltóknak találják.

Ez a lázas képzelődés csak a házasság szentségének ájtatos felvételével szűnik meg.

E szentség a szemről a hályogot lemetszi és a szem úgy lát, a mint kell, valódi dolgokat, a mikor aztán nem egyszer kiált fel a volt boldog szerelmes: „De bolond valék én istenem!”

All ez férfiről és nőről.

Ezen mély bölcseségtől dagadó okoskodás azonban nem azért lett ide iktatva, mintha Döme ur látománya, a kit nevezzünk mi el Annának, szintén közönséges néven, nem lett volna szép, vagy talán olyan hiányokban szenvedett volna, a melyek a szépség hátrányára szolgálnak.

Anna igen szép leány volt; alig 18 éves; üde, kedves; a néző szem oly szívesen pihent meg az ő arczán, bájain.

Döme önkéntelenül emelte le kalapját és köszönt, aztán, mint a ki meg van bűvölve, tántorogva fogódzott meg a hidfához.

Nagyon sokat olvasott ki a két szemből.

Mikor magához tért, Anna, kinek környezetéről meg sem emlékezünk, már a kanyarulathoz ért és felfelé tartott.

A fiatal ember erőt vett magán és a társaság után ment, s mikor majdnem utolérte volna, Anna visszanézett s a két tekintet ujjal találkozott egymással.

Legyünk őszinték. Döme már a képzelődés stadiumába jutott, s mi türes-tagadás, Anna sem állott tőle hátrább.

Aztán egyszer tombola volt a Kossuth-kútnál. Annának is, Dömének is volt jegye, de csak azért, hogy joga legyen leülni mindkettőnek. Le is ültek, még pedig akként, hogy alig három méter távolságra voltak egymástól és szemtől-szembe nézhették egymást.

A kihuzott számokat három-négy nyelven is kikiáltották, s a mi nagyon furcsa volt, a mi embereink egyetlen egy nyelven sem értették meg; Anna is, Döme is, habár eleget nézték a tombolajegyet, nem látták a számokat azokon és nem hallották a különben elég stentori hangon kihirdetett numerust. Ezer szerencse, hogy az emberek nagyon is el voltak foglalva önmagukkal, meg a számokkal, mert különben lehetetlen lett volna észre nem venni a tombolajegygyel bíró és még sem tombolázó fiatal két alakot.

A Döme háta megett azonban mégis ott kíváncsiskodott, mint egy proczicer, egy öreg ur.

— Uram, önnek quaternója van! — szólt Döméhez.

— Az lehetetlen! — szólt Döme némi pirulással.

De az öreg ur, mert látta, hogy ennek az embernek nincs mit procziczereskedni, már tovább állott volt, a megvetés bizonyos nemét árulva el, hogy a jó procziczert oly csekélyre becsülte.

Sem Anna, sem Döme nem nyert semmit; de megnyerték egymást egészen.

Aztán egyszer Anna fenn kuglizott. Döme ur pedig, a ki ugy kísérte a leányt, mint az árnyék a testet, egy padon foglalt helyet a közelben; bizonyágul könyvet tartott a kezében, hogy tétlen bámulónak fel ne tűnjen. Hanem a kalap alól a két szemnek tekintete ott volt a kuglinál.

Mikor Anna dobott, mindig találkozott a két tekintet

egymással; Döménél könnyű volt e találkozás, de szegény Annánál a tekintet mintha mindig a könyökét is érte volna, elmozdítá rendes helyéből a kart, és így soha sem ütött semmit, pedig a társak eleget tanították, nó így, nó úgy, de hát ez alkalommal minden jóindulatú oktatás kárba veszett.

Anna aztán ott ebédelt a vendégfogadóban. Milyen furcsa! Dömének is épen akkor kerekedett volt kedve a vendégfogadóban ebédelni, s a mi még furcsább, itt is a kettő úgy foglalt állást, hogy egymást szemtől-szembe méregethessék.

A pincér hozta az ételt. A leves forró volt mind a kettőnek s mindkettő olyan prózainak tartotta a lével belődni. Ők levest nem esznek. Jött a sült. Mindkettő jó apró falatokra szelte pecsenyéjét, hogy sok rágás ne kellessék neki; meg olyan szépen bántak el a villával és a késsel, mintha azok épen üvegből lettek volna. Minden falatnál találkozott tekintetük. Mikor szájukat a falat befogadására kinyitották, Döme mindig látta azt a hófehér két fogsort, s irigyelte a falat sorsát, hogy ez azokat érinteni fogja. Szívesen cserélt volna sorsot azzal a pecsenyefalattal. Dicséretükre legyen mondva, sokat nem ettek; bort egy világért nem ittak volna, sőt mi több, még a vizet sem állhatták ki; resteltek minden foglalkozást, csak hogy egymást nézhessék.

Mindkettő akkor volt a legboldogabb, mikor az ebédnek vége volt, mert jött a pihenés, a semmittevés, a csevegés ideje. A társaság zajosan csevegett mindkettő körül, de a mi két alakunk csak a szemmel beszélt értelmesen, folyékonyan.

Az ebédnek az lett a következménye, hogy Anna otthon már délután három órákor kávéért kért; Döme pedig fel se kelt az asztaltól, a míg meg nem evett egy jó rostélyost, persze hagyma nélkül.

Elmult két hét és a mi két szerelmesünk még sem beszélt egymással.

Döme történetében nagy szerepet játszik aztán az ablak. Miből is van az az ablak, hogy az ember előtt olyan felette kedves az. Szébb a szivárványnál, mert annak nézését meg lehet unni, de az ablakét nem. Ha megjelenik

előtte az, a kit vársz, mintha az ablak minden porcikája susogna. Irigyled sorsát s szeretnél magad az lenni, hogy rajtad könyököljön ki az imádott. Ezer tündér veszi körül s megcsókolnád szívesen ezerszer is a fát, a melyből alkotva van; de hát ez mind képzelődés, hasztalan monologizálás.

Anna többnyire az ablakban volt; Döme itt vagy ott tityegett, de mindig olyan helyen állott, a hová Anna el láthatott. Aztán Anna mosolygott, Döme intett; önkéntelenül belejöttek így a discursusba és ki volt boldogabb ember a világon Döménél! Az is megesett, hogy Döme naponként 10-szer is eljárt az ablak alatt, hogy tizszer köszönhessen; a lányka olyan szívesen fogadta, de még olyan szívesebben viszonzotta, hogy bizony isten, még egy komoly embernek is megzavarta volna a fejét.

Ismét elmúlt egy hét. Közeledett a saison vége, a nélkül, hogy beszéltek volna együtt. Döme nem akart to lakodni. Ha már a saison elején kerülte e társaságot, hát jónak látta abba nem elegyedni; aztán köztünk legyen mondvá, nem volt biztos a fogadtatás következményeiről sem s az visszatartotta, lévén ő mindazonáltal, hogy 21 éves nagyon szemérmetes.

Egy napon az ablaktól nem távol foglalt volt helyet Döme; Anna igen természetes, az ablakban volt. Döme papírt szakít ki a notesből s írja: „Holnapután indulok. Lelkemből szeretem. Nyugtasson meg, hogy szeret. Sorait elvárom e helyen!”

Aztán begöngyölitette a papírt s oda dugta az előtte álló fenyőbokr ágai közé. Anna épen úgy nézte e műtet az ablabból, mint az ágról a fülemile nézi a madarászt, mikor az lerakja a síkférget a kelepczébe. Döme eltávo zott; Anna meg mosolygott a távozó felé.

Délután, mikor Döme ujólag e helyen volt a fenyő ágak közül hiányzott a levélke. Anna akkor is az ablakban volt s nem győzte nézegetni az ő imádját.

Másnap délelőtt Döme ismét e helyen volt; vizsgál ta a fenyőfa termését, hát egy levélke ötlött szemeibe.

Egy levélke?! Döme úgy reszketett e kis papírtól, mintha nem tudom mi lett volna. A vér az agyára tólult, kénytelen volt leülni. Kibontotta és olvasta: „Szeretem!” Egyéb semmi.

Nem kísértem leírni Döme kedélyállapotát, csak annyit jegyzek meg, hogy ő boldog volt. Anna látta ezt az ablakból és szintén boldog volt.

Másnap Dömének mennie kellett. A vendégfogadóban vacsorált, ott volt Anna is. Döme szemtől-szemben foglalt vele állást, gondolta magában, ha utolsó vacsorám ez, hát lássam! Hanem most az egyszer nem volt kit. Anna szándékosan kerülte Döme tekintetét; rá nem nézett volna egy világért. Döme alatt égett a szék. Egy világért nem tudott volna enni egy falatot sem s egy korty le nem ment volna a torkán egy medvéért!

A vacsorának vége volt, Anna felkelt s eltávozott a nélkül, hogy ránézett volna Dömére.

A mi emberünk egész éjjel nem tudott aludni. Hánykolódott, mint egy lázas beteg. Mi lehet ez? kérde önmagától ezerszer is. Ezerfélét is összegondolt, de nem gondolt ki még sem semmit.

Alig várta, hogy hajnalodjék. Ámde Döme hiában nézett arra az imádott ablakra, mert Anna nem jelent meg abban többé. Azon nap nem utazott el, még másnap sem, sőt a harmadik nap sem; gondolta magában, hátha kiengeteli valahogy bánatos tekintetével a nőt. De Anna következetes maradt.

Döme végtére elindult haza szívbeteget! Azt, a mi vele történt, álomnak képzelte, de olyan álomnak, a mely az ébredőnek kinos fájdalmat okoz. Sokáig viselte bánatát és soha sem tudta meg okát Anna magaviseletének.

Pedig az nagyon természetes volt.

Anna méltán várhatta volna imádottjától a „Szerelem!” válaszára a további utasításokat. De Döme olyan boldogtalan volt, hogy indulni akart anélkül, hogy megírta volna, mint tartsák tenn továbbra is egymással az összeköttetést.

Elmenni, egyik erre, a másik amarra, hol lehet a találkozás?

A nő nagyon értelmesen fogta fel a dolgot, a midőn Döme e boldogtalanságából azt következtette, hogy nem szerettetik igazán. Gondolta magában: „Szakitok vele! még most!” és megtette: fájt neki is, de iparkodott felejtetni.

Ma már mindkettő kigyógyult s ha még egyszer Bor-

székre kerülnek, már ők is inkább fognak vigyázni sziveikre, nehogy hiában való alkalmatlanságot okozzanak neki szegénynek.

Ime elmondtam egy ártatlan történetet, talán a századikat, vagy ezrediket — azok közül, a melyek itt a fürdő saison alatt oly gyakoriak; s a melyek néha kellemes álommal varázsolják át azt a néhány hetet, a melyet egyik is másik is itt tölt, akárhányszor pedig házassággal végződnek.

CANTACUZÉNE MARIE ÉS HUSZÁR ILONA.

 A

ki még virágot szedhet minden ágról, mit tudjon az már a világról?...

Az egyik oláh, a másik magyar; az egyik herceg, a másik báró kisasszony; két tavasz mindakettő... okosak, élénkek, mint a zerge; szemesek, mint a sólyom, szelidek, mint a galamb; ártatlanok, mint a bárány.

Ugy szeretik egymást, mint két galambfióka; két fiatal fenyő egy törzsön, — egyik tettben és gondolatban.

Pedig az egyik Moldovából, illetőleg a szép Schweitz valamelyik tanintézetéből jött ki, — a másik Kolozsvárról; soha egymást addig nem látták: de meglátták egymást és megszerették forrón.

Csupa gyönyörűség nézni őket.

Elbolyonganak kettecskén a fenyvesben, alig tudják őket szemmel tartani; megállnak minden lomb alatt; letörnek s megszagolnak minden virágot; megboszantanak minden döngicsélő méhecskét; megrettennek minden ugráló mókustól; kíváncsiak, mert gyermekek, játékosak, ketten egyformán.

* * *

Délután négy óra van, hozzá még szép idő.

Az ember az erdő árnyába menekül a nap forró sugarai elől.

A mint az ember jól befelé haladt volna... ime egy százados fenyő alatt az asztalnál két leánykát lát... nagy

munkában vannak. Az egyik diktál, a másik ír s ha rosszul ír, megpirongatják érte, épen úgy, mint az iskolában szokták; aztán a pirongatás vége még is csak — csók.

Az oláh leány tanulja a magyar nyelvet a magyar leánytól.

S ez adott előttem különös értéket e két teremtésnek.

Az egyik azért, hogy nyelvünkön beszéljen, ráadta magát a komoly munkára; a másik, hogy szolgáljon a nemzeti ügynek, beállott dászkelnek, a legszebb dászkelnek a világon.

S foly a tanulás a legnagyobb komolysággal, értelemmel és eredménnyel is.

A herczeg kisasszony már beszél is magyarul vigan, igen szépen. A sok fordítás, írásbeli gyakorlat, és társalgás ily rövid idő alatt is képessé tette a könnyebb társalgás megértésére.

Igy, anélkül, hogy a boldogtalanságról még csak sejtelve is volna, az első szó, mely ajakán magyarul kipergett, ez volt: „boldog”; talán a legnehezebb kiejtésű szó az idegenre nézve; de rá nézve könnyű. Azután törte a többi és addig, a míg a kiejtés tökéletesnek ismertetett el a dászkel ő méltósága által.

Huszár Ilona tanítási rendszere minden kritikán felül áll; az Ollendorfé csak aféle kis Miska, az övéhez képest. A dolgot egészen gyakorlatilag veszi; nem tanít szabályokat, hanem írva fordított mondatokat, a szót magában a mondatból, tehát már alkalmazásából, tanítja meg.

Ezen rendszernek köszönheti a nagy előmenetelt.

* * *

Cantacuzén Marie fejedelmi ivadék. Elődei Moldova fejedelmi székén ültek, azért neveztem el „kis duzzogónak”, mert trónpretendens és Bukarestben vetélytársat bír.

De ő nem bajlódik a politikával; ő összes igényeit oda adná egy rózsáért, avagy ibolyáért, melyet annyira szeret; lemondana egy pillangóért, mert a ki még virágot szedhet minden ágról, mit tudjon az még a világról.

A fejedelmi szék??

Avagy van-e ahoz hasonló boldogság, a melyet most élvez?

Szive szabadon dobog; lelkének örömet hoz a lomb; elittasul egy virág illatától; a baráti csók boldoggá teszi; ha fejét lehajtja puha vánkosára, elalszik gondtalan; álmodik szépeket; a patak tükrében a tündérek játékát lesi; látja Tündér Ilonát minden ligetben és szivecskéjét nem alterálja semmi. — Még nem csalódott emberben, természetben; senki nem hazudott neki; a szeretet legéltetőbb melegével vették eddig körül... hogy jutna eszébe a fejedelmi szék?!

Ha ez eszébe jutna, már nem volna boldog; a kinek ilyen álmai vannak, azt többé nem gyönyörködteti a pillangó; nem ápol virágot; hanem fut ábrándképei után.

48-ban a Cantacuzén család Moldova fejedelmi székét igyekezett visszaszerezni, — de sikertelenül; a tetemes vagyon bele volt fektetve e vállalatban, mely aztán elveszett.

E fejedelmi család 1821-ben lett megfosztva fejedelmi székétől a Vladimirescu Tudor által támasztott lázadás következtében; az összes igények megsemmisültek Moldova és Havasalföld egyesülésével.

Azért e család tagjai kitűnő hazafiak. Szeretik hazájukat mindenk felett.

Cantacuzén Sándort, Marie atyját, nem egyszer láttuk könnyezni: hallva Salamon János zenekarától a gyönyörű román áriákat.

* * *

Alexándri Sándor Moldova szülöttje, a román nemzet egyetlen magasan álló lyricussa; valódi költő, kit méltán ismer Európa, Moldovát műveiben bizonyos bűbájjal veszi körül.

Szerinte Iliána Cosintiana (Tündér Ilona) Moldovát jelképezi, földének szépségét, gazdagságát s azt a bűverőt jelent, mely tágas mezőin szétterül.

E költő benépesíté tündérrel ez országot s a román nép, mely úgy is költői gondolkozásu, titkos szellemekkel érezi magát körülvéttnek.

A szerelmes leány itt úgy el tud beszélni a gerlével;

ugy elpanaszolja szive bánatát a virágnak; el-elnézi a patok futó habjait, melyekben kedvese képét véli látni; mindenben lényt lát, mely őt látja, őt megéri és szereti.

A szerelmes ifju a solyomhoz fordul; felkeresi az erdők Paunás-át, az erdő szellemét; vagy leszakít egy zöld levelet a fáról és annak beszéli el szerelmét, mintha kedvessének szólna. Előveszi furulyáját, elméláz rajta s hiszi, hogy a körülötte lévő szellemek elviszik a hangot kedveséhez, a kit annyira szeret.

A román ember soha sincs egyedül; az ő képzelete a legnagyobb magányban is társat alkot magának, a kivel aztán édesen értekezik.

E búbájos Moldovának szülötte a hercezkisasszony; annak az országnak, a mely érzésben oly gazdag; szenvedélyeiben tultó, szerelmében annyira ábrándos.

Moldovában inkább álmadoznak a román nemzet nagyságáról, mint Bukarestben; Jassyban inkább gondolnak és szenvedélyesebben Transilvániára, mint lennebb.

A moldovai nem gyűlöli a magyart, de Erdélyt szeretné birni.

A vizályt az erdélyrészi veniturák csinálják s készítik a románait gyűlölni a magyarországit, azért az állítólagos sok szenvedéseért a román testvéreknek.

A hercezkisasszony megmutatta, mint lehet szeretni minket; mint lehetne békében és szeretetben élni közösen, s hogy a közös szeretet semmiféle érdeket nem sért; égi háboru sincs, meg a menykő se üt le azért, mert egy román egy magyarral kiváló baráti viszonyban áll.

Boliac Cesár a legelső, ki román nyelven drámát irt (1836), a szabadságharcz alatt a magyar ügyért harczolt s azért túl, mégis Románia büszkeségének maradt; az ár el nem sodorta; az átok meg nem fogta.

Ha a magasban sok ilyen testvéries barátságot lát-nánk, talán inkább nyernénk hajlandóságot a példa kövételére.

* * *

Annyira elmélyedtünk az oláh ügyben, hogy a dászkelről egészen megfeledkeztünk.

Huszár Ilona, a legszebb, legméltóságosabb, legjobb tanító a világon.

Tanít barátságból, mert szereti a tanítványt s tanul tőle barátságból a tanítvány, mert szereti a dászkelt; a hol a szeretet ad ösztönt tanításra és tanulásra, ott lehetetlen eredménynek nem lennie.

Ilona, jó mélyen behuzza terjedelmes szalma-kalapját a szemre, s halad pontosan, félre se nézve, a lecke órára.

Ő meghódított egy lelket s így hazafias kötelességének eleget tett.

Minden magyar leány csak egy ily munkát végezzen s akkor nem lesz szükség törvényre e tekintetben.

És hogy Huszár Ilona e munkát derekasan végezte, mutatja azon körülmény is, hogy tanítványa a magyar zenét a legnagyobb passióval kultiválja; a magyar népdalokat a legmelegebb érzéssel zongorázza.

Ha Jassy palotáinak valamely ablakából magyar népdal fog kizengeni, az Ilona bárónő dicsőségét fogja hirdetni a járókelők előtt; de hát ő nem dicsőségért tette mindezt, hanem szeretetért.

... Ne menjünk tovább. Még kezeikbe kerülhetnek e sorok s megpirulnak szegénykéik, mint a játszó gyermekek, a kik észreveszik, hogy valaki nézi játékukat.

Csak játszodjanak tovább, nem nézünk oda, akár meg is esküszünk, úgy is már mindent tudunk.

De ha e sorok valahogy a két leányka kezébe jutnának, bocsássanak meg nekünk, hogy kikürtöltük dolgukat, a mikor ők tulajdonképen arra engedélyt nem adtak.

S a bocsánatot feltétlenül reméljük, mert az oly lény a ki virágot szedhet minden ágról, mit tudhat az már a haragról!!

SZENT-ISTVÁN NAPJA.

ugusztus 19-ke van, hozzá még szombat nap.

A szombat délutánt az ember rendesen ácsorgással tölti el; nagyon várja a vásárnapot, mintha itt nem minden nap a szent-heverdel-napja volna, s mintha bizony a heti munkától az ember már kimerült volna.

Elfoglaljuk a kereskedői árudák előtt levő dülékeny pletyka-padokat; vagy a Mélik-hôtel előtt kifeszített vászon alá menekülünk, szürcsöljük a pohár fenekén leülepedett czikoriát, a fekete-kávé maradványát; — mindkét helyen füstölünk, ki pipából, ki szivarból, a hogy tetszik és így lomhaskodva, alig böffintünk egymáshoz egy-egy szót.

Pedig boros ebédünk volt.

Csak a fiatalság zajos. — Az mindenütt hangosan beszél; jól is teszi, mert hát övé a helyzet, a jelen és a jövő; egy kellemes jelen és egy csillagos jövő az embert bőbeszédűvé teszi; az azonban, a ki csak a multba nézhet, hallgatag, magában szokott tépelődni régi emlékeken, a melyek mást úgy sem érdekelnek, csak őt.

Miről beszél itt az ember?

Az egyik vendég az Operentían túlról jött; a másik már megjárta Japánt; sok Amerikába készül; az egyik katoná, a másik fináncz, a harmadik bíró, a negyedik tanító; kis és nagy kereskedő, gyáros, marha- vagy sertés-hizlaló stb. stb., hogyne volnának ezen emberek ujság egymásra nézve, hogyne tudnának, mikor? miről? mit beszéljenek?

Azonban minden fürdővendég dicséretére mondhatom azt, hogy a mesterségét minden ember otthon hagyja és

nem beszél róla; annyira előzékenyek és óvatosak egymással szemben itt a vendégek, hogy kerülnek minden tárgyat, a mely valamelyiknek a mesterségébe vág, nehogy eszébe juttassák valakinek hivatalát, melyet visel; ügyeit, melyek bajt okoztak s a melyek elől ide menekült.

Itt nem beszél az ember még a feleségéről sem; pedig erről beszélni már csak kedves tárgy lehet minden igazhivőre nézve.

Van elég tárgy, miről beszélni. Itt közöttünk a mi folyt, és a mi folyni fog. — Beszélünk különösen a vizről, hatásáról, ételekről, italokról, időtöltésekről, kirándulások élményeiről; a szép női vendégek bájairól; úgy a természeti szépségekről, szóval csak arról, a mit látunk, nézünk, tapasztalunk; a mi közöttünk él és mozog.

De nem beszélünk soha semmiféle bajokról; úgy, hogy a kinek ilyene van, az egészen megfedkezik róla, a sok jóízű adoma hallására.

Most különösen mindenki Szent-István holnapi ünnepéről beszél.

Ez a nap, nagy nap Borszéken.

Ime a főkút homlokzatát körül aggatják mécsesekkel; öt-hat száz mécses fogja ma estve hirdetni a holnapi nagy nap fontosságát.

De csengeni kezdenek a templom csengettyüi és csengenek szakadatlanul egy félórán keresztül; hangjuk ájtatos hívők közelségét jelzi, a kik messze távolból búcsúra jönnek, vigasztalást nyerni e közönséges élet annyira gyakori bajai között; a kik a hitben keresnek gyógyírt szenvedéseikre és a kik a hitben felszokták lelteni azt.

Már előttünk van a menet. Elöl egy zászló szent képpel; utána gyermek gyermek után szépen, párjával; aztán felnőtt leányok, ifjak, asszonyok, öregek kettessével; tiszta ünnepi öltözetben; kezében mindenik kis batyúval, melyben a holnapi nap elemozsiája van betakarva ügyesen; csizmájuk poros az uttól; arcuk izzadt, égett a nap forró sugaraitól; némelyik leveti ködmenét; az öregebbek közül egy-egy hátramaradoz, mert nem bírja már az utat.

A menet élén a lelkész és kántor ájtatos éneket kezd; aztán belevág a menet mindenik tagja, hogy a szemléltet felállásra készíti; levettük kalapunkat és állva, mint kereszteny katholikusokhoz illik, fogadtuk őket.

A tölgyesi róm. cath. hívők ezek, a kik Borszékre jöttek a szent-istvánnapi búcsura.

Mikor a processio a templomhoz ért, a harangok elhallgatnak; következik egy rövid könyörgés s aztán kiki lát dolga után, mert a mai nap az istenes kötelességnek megfeleltek.

Ez alatt már a román atyafiak is mind a főtér felé közelednek.

Szent-Isván napján nemcsak búcsu, de vásár is van Borszáken, a románok ez utóbbit keresik fel. A szomszéd Holló és Bélbor községekből gyalog, lóháton, ki a hogy teheti, a fürdő felé törekszik s már délután négy óra körül Borszék hemzseg a sok idegentől.

A nyegóczosok kiteritik sátraikat, portékáikat kirakják és várják a vevőket.

Itt-ott egy-egy sátorban már iszik is az atyafi és ujongásával megadja a vásárnak a hangulatot.

Bekövetkezik egy általános fürdés. E napon a népnek joga van bármely fürdőben ingyen megfürödni.

Meglátszik minden arczon, hogy e napot óhajtva várta, mert nagy nap ám ez Borszáken.

Az egyik kerítés mellett már nyugszik is egy, azok közül, a kik igen móhon kaptak neki az ünnepi élvezeteknek. Minő horkolás, minő megeledés az arczon?! Egy másik pedig, ugyancsak e fajtából, épen arra vetődik és nem hizelgő megjegyzéseket reskiroz a nyugovóra, aztán ő is melléje hull le és foly a horkolás duettben, a míg felszedeti valaki és eresz alá helyezi őket.

Az egyik szegleten a vályogvető cigány huzza solo-ban, cikornyázva szörnyen; hangot ad a térnek; körülötte egy-két suhancz ölelkezve állingál egy-egy szemérmes leánnyal; majd tovább botra támaszkodva keményen nézi a földet Gligor, az öregebb fajtából, majd megvakarva fejét, tüsszójén egyet lóditva felegyenesedik mint a nyil, nyújtózkodik egyet ásitva, jeléül annak, hogy unatkozik, s jobb lett volna otthon maradnia végképpen.

Bezzeg nem így áll Flórika.

Nem győzi a nézést, meg-megáll minden kirakat előtt; bámulja szörnyen a fényes tárgyakat, a melyeknek bírása őt oly boldoggá tenné. Oly annyira el van foglalva a tár-

gyak szemlélésével, miszerint nem is veszi észre, hogy neki szintén igen sok bámulója van.

Nem is hiszi, hogy az ur érdemesnek tartaná reá tekinteni; pedig ugyancsak nézik, ugyancsak bámulják hófehér fogsorát, vastag fonatban alá hulló fekete haját, junói természetét, melyet a különös módon megkötött katrincza ugyancsak kiemel; szabályos arczvonásait, finom arcbőrét, melyet a kendőzés nem tett volna finomabbá; meg azt a két fekete szemét, a melynek tekintete mindjárt elárulja az agy okosságát.

Megszólítván a leányt okos feleletet nyersz; bűvösen mosolyog feléd s minden tartózkodás nélkül beszél veled.

Bélbor és Holló leányai kiváló szépséget mutatnak. Egy-egy valóban festői szépség, költői ideál, a kiért egy félvilág rajongana nyílt helyen; — de itt a sötétben nincs imádó, nincs bámuló; széptevője első sorban leányt lát benne, a milyen száz is, ezer is van s nem is tudja megbecsülni.

E leányok szépsége egészen természetes; semmiféle külső szert nem használnak szépségük fentartására. Mint asszonyok aztán hamar hervadnak.

Már kezdik gyujtani a mécseseket, sötét van, kezdődik a világítás.

Salamon zenekara elfoglalja helyét a főkút feletti csarnokban, s megkezdi a nótát.

A népség a főkút felé túlul. Az öt-hat száz mécses tündéries fényt vet a csoportokra, melyek nagy számban alakulnak fent és alatt. A Mélik-hôtel világos ablakai megnyílnak, mindenikből egy-két vendég szemléli a most kezdődő tüzi-játékot. A tüzes röppentyük a magasban szétpattannak s ezer meg ezer szikra hull lefelé, mintha tüzes eső volna.

Minden perczben zaj, ének, röppentyü-robbanás, zene s úgy néz ki az egész, mintha egy kínai város csinálna lármát — holdfogyatkozás alkalmával, hogy kikerülje a veszélyt.

A sorok között keresztül-kasul futkosnak a fiatalok, csintalankodnak hol itt, hol ott.

A románok roppantul báméskodnak a tüzes-játékon; lesz beszéd otthon, ha haza térnek.

A zürzavar két óra hosszat tart. A zenekar elhallgat, a mécsesek kialusznak, a röppentyük többé nem szólnak; tart mindenki hazafelé; ereszt keres mindenki, a hová magát meghúzza.

Csak még egy-egy kiáltás; egy-egy elhaló hangja a távoli beszédnek, aztán az éj egész hatalmával, csendével, lép fel.

De ekkor megnépesednek a fogadók éttermei; vacsorához ül a közönség, mely úgy látszik, nem óhajt pihenni, álmodozni.

Minden étterem dugva van, alig lehet helyet kapni.

A mi társaságunk is időzni akart annál az asztalnál, a mely számára fenn volt tartva.

Minő jó társaság volt ez! Volt benne minden szakból ember; katona, ügyvéd, tanár, pap, politia főnök, bíró, fogalmazó, tanfelügyelő, privátus. Mindig örömmel gondolkodunk e társaságra. Mennyi jóízű perczet töltöttünk együtt.

Minő kedély?! Egy borús arcot nem láthatna az ember, ha gazdagon fizetné; mindenik a helyzet magaslatára igyekszik felemelkedni hangulat és kedély tekintetében; mindenik mulattatni akarja a másikat, s azért pattog az élcz, ropog az adoma s van nevetés, hahota minden pillanatban.

Mi türes tagadás! bizony mi egymás rovásán is mulattunk nem egyszer, mert voltak közöttünk jóízű emberek abból a fajtából is, a kik még gavalléroskodnának, ha tudnának, de nem bírja a derekuk; roppant széptevők, a kik hiszik még, hogy hódítanak, s nem látják, hogy az imádott a fejük felett mégis másoknak hunyorít; a kik térdepelve szerelmet vallani alig tudnának, mert nyegődözve kellene feltámpáskodniok.

Mulattunk mi egymáson eleget; mindnyájan olyanok voltunk, a kik megértettük a tréfát, a duzzogást, aprehsiót nem ismertük egymás között egyszer sem.

Asztalunk kezd már gazdagodni; egy tagtársunk szíves volt a Maros-Vásárhelyről szállított kövér buteliás üvegekből vagy hatot e napra félretenni; imé előállanak pontosan s gazdag erős tartalmukat kínálgtják erősen.

Minő kemény bor ez!! Talán van ötven éves is.

Az első fogás ételt feladják; mindenik a tálába néz és móhon kap a villa, meg a kés után; kenyeret kér, mert

várás! közben egy adagot sózva, borsolva, meg paprikázva már elfogyasztott, nem tudván ő a gyomrát aként mérsékelni, hogy bár ilyen kezdetleges vágyai és kívánságai ne ébredjenek.

Az ember egy adag sültnek neki se néz, akkora az étvágy; felönti azzal a borral, de ez csak mind ingerlés további majszolásra.

„Kérek egy libát!“ — szól a tagtárs, végre türelmetlenül, mind az, a ki boszankodni kezd étvágyán s azon, hogy gyomrának nem képes eleget szerezni.

A míg a liba előáll, addig egy adag kenyér sózva, meg paprikázva ismét eltűnik a mindenség útján; ráadásul megiszik egy pohár borvizet s mikor mindezek el volnának helyeztetve, előáll a liba roppant szemérmesen.

Már az illatja boszantja a várakozót!

„Ugyan tegye már le! pinczér ur!“ — szól s neki kap, mintha nem evett volna három nap óta.

Mikor ez is el van helyezve, következik a hal, a sajt, közbe-közbe egy pohár bor; aztán beáll a kellemes egyensúly, a béke és kezd a kedv felülkerekedni; — még egy pohár bor és felkiált:

„Csak egy félszál cigányt ide!“

Nincs sehol.

Cigány nélkül még fürdön sem tud mulatni az ember.

Társaságunk kedélyes prokátora már feláll székéről s dalolni kezd:

Kalapom, kalapom csurgóra,
Bort innám, bort innám, ha volna;
Akár iszom, akár nem —
Mégis csak korhely lesz a nevem!

Illik e napon nekünk is mulatni! Minden embert e gondolat szállja meg s fújni kezdi mindenik egy korusban:

Mégis csak korhely lesz a nevem!

Aztán következik egy másik nóta, egy harmadik, egy negyedik, néha lassan, majd meg frissen, hogy megmozgatja a lábat az asztal alatt s úgy cselekszik, mintha táncolna.

De a mi felállott barátunk már többé le nem ül; ő igazán járja, de úgy, mint a ki nagyon látszik táncolni, holt csak a feje mozog.

Tizenegy órákor megnyílik az ajtó. Általános siri csend és meglepetés.

Egy fő kandikál be azon, borzos, mint egy bagoly; fekete, mint az éj.

Kisértet lesz bizonyára!

Egy másik fő, mely az elsőt megfehériti, mert feketébb a koromnál; aztán befelé dől ismét egy lapítószerű borzalmas nagy instrumentum, mely tiz helyen meggöcsözőtt madzaggal van oda kötve a fekete alak nyakára; előtünik egy hegedű halvány képe, melyen a húrok a zsirtól már nem látszanak.

Végre betoppan a két cigány, egy hegedűvel és egy cimbalommal!

Minő két cigány volt ez!

A vályogvetést Marosszék valamelyik lapályán azelőtt való nap hagyhatták abban, mert még nem mozdottak volt ki az agyagból.

Csizmájuknak csak a helye látszik, mert csak a száruk van meg; nadrágjuk tiz helyen össze van göcsözőve czérnával; czondrájukból csak az van meg, a mit a nyakhoz kellett göcsözőni, hogy megálljon, a többit folytatja a mellény, a melyből a háton egy ingszerű alkotmány tűnik elő a maga különlegességében; az egész ruházat itt ott sejtetni engedi, hogy bizony a cigánynak is van bőre s olyan ember, mint akárci más, ha éppen annak bizonyítása válnék szükségessé.

De minő a tekintet, a fő kinyomata?

Egy fő, hajszerű szőrrel betakarva, úgy néz ki, mint mikor a szél összekuszálja a kalászos tért s rendetlenséget létesít a sorok között. A hasonlat annál találóbb, mert ime, a mi szalmát a tulajdonos művész megsporolt a vályogvetésnél, az mind e fön van a hajakkal költői rendetlenségben összeházasítva. A bajusznál a tüske nem lágyabb, imé egészen elfedi a szájat, melynek fogsora csak akkor látszik, mikor az ajak mosolyog. Az arcz, a szem, a homlok soha vizet nem látott. Nem is azért lett a viz kitálva, hogy az arczot piszkolják be vele; mert ugyan mi-féle szín támadna ezen arczokon, ha az azokon leülepedett anyagokat, még vízzel meghigitva összekevernék.

De ne pingáljunk tovább.

Oly szép volt most a két cigány, mint két angyal; jól be se léptek, már rettentő lelkesedéssel lőnek fogadva.

„Huzd rá cigány!” — hangzott minden oldalról. — A mi ügyvéd pajtásunk nagyobb frissesség okáért lesegíté az egyik nyakáról a nagy instrumentumot; a két cigány nekifogott a stimmoláshoz, köpdösve a hegedű fűleibe; alig tudták a két alkotmányt hangba összeegyeztetni. De mikor mind ez, sok bosszantó csavarás után, bekövetkezett, mikor a cigány a fűléhez illeszté a hegedűt s hozzá még alkalmas átszellemült pofát is vágott — megszületett a — nóta!

Ezt várta mindenki!

Szólta a hegedű rettenetesen; olyan hangokat adott a czimbalom, mint mikor a megfeszített zsineget pengetik; de hát mind ez kitűnő volt; úgy látszik, a mulatót első sorban a cigány szemlélete lelkesíti s csak azután a hang, mert ha ez alkalommal a hangnak kellett volna lelkesíteni az embert, menekültünk volna feltétlenül, ki a merre tehetne volna.

A két cigány volt a legboldogabb. Előre ábrándoztak a fényes tányérozás nagyszerű eredményeiről. Soha ők olyan uraknak nem hegedültek a lábok alá. Álmodoztak talán száz forintokról is.

Hogyne? olyan fényes társaságból ne telnék ki egy pimasz százas? Olyan fényes katona-öltözet zsebe ne hordozna a cigány részére egy tizest? Olyan szép fekete ruhás urak, legalább is szolgabírák lehetnek, azoknak pedig ugyancsak van pénzük!

A nagy ábrándozás hatása, átérzett nóta melege, a nagy gesztus talán, mivel a munkához fogott, az egyik cigányt kimerítette volt s gondolkozási időt kért.

„Ma semmit se ettünk! — szól a másik cigány — „bizonyosan az bántja!”

Az összes ételmaradékok egy nagy abárlóba kerültek, ugorka, liba, hal, sajt, szósz stb. összekavarva pompásan a cigány elébe kerültek.

De forduljunk el tőlük; tegyünk egy liter bort is eleibök, s hagyjuk enni őket.

Kevés idő, talán tiz percz kell, hogy mindennek a végére járjanak s az abárló nyalogatásához érjenek. Mikor ennek is vége volt, újra kezdék.

A társaság kitünően mulatott.

Éjfél után egy órakor kifizették a cigányokat s útnak indítottuk. Dúsan lettek fizetve, öt forintot kaptak; egész nyáron nem szereztek annyit családotól.

Aztán utánuk mi is hazafelé tartottunk egy borszéki emlékekkel gazdagabban.

* * *

Másnap a reggeli kura elmaradt. Hat óra helyett, csak nyolcz órakor ébredtünk fel.

Mikor a főtérrre értünk, már az nyüzsgött a sok idegentől. Reggelre még több. bámuló érkezett Borszékre.

Mindenki ünnepi ruhában felöltözve. — A vásárban már folytak az alkudozások; zaj mindenütt, az ember alig tud járni a sok embertől.

A templom harangja imára hívta a hívő lelkeket. Minden keresztény arra siet. Tíz az óra s már a templom zsúfolásig telt, hogy alig lehet helyet kapni.

A templomi szolgálat ideje alatt megszűnik minden vigság, tobzódás.

Az embert megszállja a vallásos érzelem s istenes dolgokkal óhajt foglalkozni.

A szerény kis templom az áhitat háza lesz. Ide nem önfittogtatás végett megy az ember, hanem azért, hogy imádkozzék.

Az orgona, daczára rongyoltságának, megszólal; az ének megzendül s az ember néhány perczig felülemelkedve a földies dolgokon, magas régiókban jár.

Az isteni szolgálat végével, aztán mindenki fürödni megy s ha ezt is megcselekedte, kezdődik az ebéd.

A délután aztán neki gyürközik a jövevény az élvezeteknek.

A véleménykülömbiség sok helyt még erősebb összekocczanásokat is előidéz, de hát mindez el van intézve csendesen.

Az éj, ha beáll, találkozik egy csomó kimerült emberrel. Nagy része hazatér, nagy része itt marad akaratlan és öntudatlan a legközelebbi kijózanodásig.

De hát a nép ne mulasson?

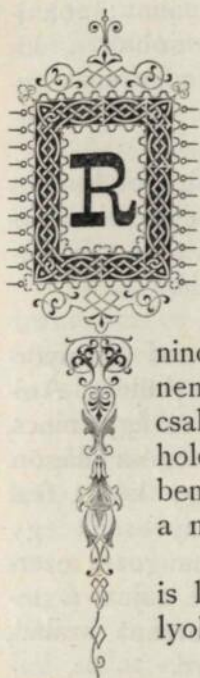
Nem is vesszük rossz neven, s nem is tudjuk be neki ezen különben ártatlan dolgokat!

Mulasson! Annyi az élet terühje, hogy méltán tarthat jogot egy-egy ilyen görbe naphoz.

A fürdő-közönség is várja nagyon e napot, mert alkalma nyílik megismerkedni a vidék népével, szokásaival, ruházatával.

A vidék összes cigánya, a ki csak hegedüt tud fogni a kezébe, Borszékre látogat ilyenkor; megkeres egy pár flórest s ő is jól él egyszer egy esztendőben.

A MI KURÁNK.

észben orvosi recipe után készült, azért ajánlhatjuk másoknak is.

Mindenekelőtt igyekezzék az ember jó társaságba elegyedni, olyanba, a melyben nincs se beteg, se életunt, se bánkódó; a ki nem vesztett semmit a börzén; a kit meg nem csalt a hitves, avagy szerető; nem ábrándozik a holdvilággal; olyan társaságot keressen, a melyben minden tag csak a jelennek élve, elfelejté a multat s még a holnapot se várja.

Könnyen megteheti ezt, ha akarja s ha ő is levetkezik mindent, a mi e társasági szabályokba ütközik.

Ha az ember ide jó, tegye fel erősen magában, hogy nem gondolkodik, csak a látottakra reflektál, felülkerekedik a kedély, a jóhangulat, s ez aztán alkalmat csinál a test szervezetének, hogy a természet adta törvények szerint dolgozzék a test javára.

Ha ilyen társaságra akad a vendég, nyert pere van; fél kurát végzett.

Különös módon ajánlhatjuk pedig, vigyázzon ki-ki a torkára, meg a szívére; mindenek előtt pedig a szívére, a következő igen fontos okoknál fogva.

A járatlan vendég hamar kaphat itt szivnyilallást; meg könnyen bereked, hogy beszédközben csak gondolja azt, a mit mondania kellene.

A szivnyilallás pedig igen alkalmatlan még az öregekre nézve is, s talán azokra nézve még türhetetlenebb.

Ne tessék azt hinni, hogy az ember itt talán organi-

cus szivbajt kap, a mi utóvégre is sirba sodorja a mulandó borszéki vendéget és így a helyett, hogy üdülést nyerne, a halál csiráját viszi magával haza; ezt a szivbajt biztosan meggyógyítja az idő, a mi másiknál ugyan az halált hoz.

A ki e bajban szenved, annak nincsen álma; sóhajtozva fekszik le, sóhajtvá tölti el az éjt és sóhajtvá, ki merülve kél fel és nem ásitva és felvidulva, mint más becsületes ember.

Ennek a kura nem használ.

Egyedül szokott az ilyen jární, szagol virágot, lombot tör, és czinegét hallgat; a négy táj közül egy bizonyos irányban csókokat meneszt a szél szárnyain s arra van fordulva mindig, mint a mohamedán Mekka felé.

Ez az állapot legalább is alkalmatlan.

A zenekar pompás darabjaiban nem tud gyönyörködni; a Kossuth-kut vize nem nyújt neki enyhülést; Anikó, a vizmerítő leány, vele hiában ingerkedik; étvágya nincs, soh'se ihatnék, a legnyomorultabb állapot az egész világon.

Az embereket kerüli. Szemei eleibe egy képet fest csupán, s azután halad; — neki kiabál a fenyvesnek egy nevet, s azt pretendálja tőle, hogy azt visszhangozza ezerszeresen is, mintha a fenyvesnek egyébert se fájna a teje; a mókusról hiszi, hogy imádotját látta, utánna szalad, de hát az már tova ugrott a hatodik fenyőre.

Nevetséges állapot.

Mondom, az ilyen ember miért jó ide?

Azért ajánlom, hogy mikor az ember Borszékra teszi a lábát, ne nézzen se jobbra, se balra, haladjon egyenes irányban; ne hidjen a mosolygó női szemnek, az érdeklődő pillantásoknak, mert az mind afféle tettetés, mind afféle lépvessző, a mely törbeejti az ember szívét.

Ha kiállott így hat napot a patiens, s ez alatt folyton férfi-társaságot élvezett, meg van mentve; a nők előtt már oda a becsület, a férfi-társaság pedig többé már nem engedi ki a körmei közül; már telügelet alá van helyezve és minden lépésére vigyáznak, visszatartva, ha el akar tántorodni.

Aztán meg se bánja az ember ezt a dolgot. Ha női társaságban vagyunk, egész függetlenül érezzük magunkat;

nem kell egy irányban sem több pillantást reskirozni; oda néz az ember, a hová épen akar; akkor távozik, a mikor épenséggel kedve kerekedik, egy mosoly, egy tekintet nem marasztja vissza; nem ülteti le s nem lánczolja oda a székhöz, mintha a legvastagabb vasketrecben volna.

Mondom, ha így hat napon át szíve nem mutat vonzódást ez irányban, meg van mentve.

Ezen hat nap alatt azonban egyéb fontos teendői is vannak a vendégnek.

Ne járjon soha sebesen; tanulja meg az állingálás egy bizonyos nemét s győzze meg magát, hogy elérkezik, bár hová szándékozik, mert van elég ideje.

Ez a henyélés a járásban.

Hat nap alatt ezt is megszokja az ember; második természetévé válik; kaczag, mikor mást lát futólépésben tova haladni; bolondnak tartja azt, a ki úgy siet, miként én siettem volt az első napokon.

Ezzel a tempóval az ember sok mindent megspórol, mindenekelőtt, megspórolja az időt, a míg a sebesen járkáló vesztegeti azt.

Ha iszol jámbor patiens abból a 8° hideg vízből, fujd meg; ezzel némileg megmelegited, s időt adsz a külső levegőnek is, hogy enyhítsen rajta; mert ha mohón iszol — elkésel mindenféle időtöltésből, berekedsz, vagy egyéb bajod állhat elő, a mi köhögésszerű jelekben nyilvánul s lefekvésre, vagy legalább otthon maradásra kész 2—3 napig is.

Szóval itt mindenféle hevült kedélyállapot tilos, még pedig ágybafekvés terhe alatt.

Ha tehát minden ilyen állapottól tartózkodva, a bőrd felülete izzadmányszerű vizenyősséget át nem ereszt, mentve vagy a hullámzó gyors időváltozásoknak minden esélyeitől s a legkellemesebben érzed magadat.

Ezekre a dolgokra különben az a társaság, melyet magadnak kiválasztasz, már az első napokban megtanít.

De beszéljünk már a kuráról is.

Ime, milyen csekélység az egész!

Reggel hat órakor talpon van az ember; a férfit ki-pödöri a bajuszát, hogy ügyesen álljon; a nő rendbe hozza a frizuráját s hajának bizonyos csint kölcsönöz és mi-

kor az ember abban a hiszemben van, hogy rajta valami kiváló dolog látható, felmegy a Kossuth-kúthoz.

A cigány-zene már szól, álmosan akárhányszor, de szól és az elégséges az emberre nézve, hogy sok mindent elfelejtsen. A zaj a legjobb szórakoztató.

A Kossuth-kút körül álló csoportok közül rátalál az érkező a saját társaságára. Barátságos üdvözlések után, Penzsi, vagy Anna (vizmerítő leány) felé közeledik, oda eleibe tartja poharát s ha megtöltik, kezdi szürcsölni, lassan kortyonként, mert nagyon hideg.

Aztán ha ezt is megcselekedte, két, három pajtással kiválik a csoportból, megkezdődik a séta a fenyvesbe, mintegy ötszáz lépésnyire befelé, s onnan ujjalag vissza a kúthoz; ismét iszunk, sétálunk és csevegünk kedélyesen.

Megiszunk 3—4 pohárral, bekövetkezik a 8 óra és ekkor kiválasztja az ember a leghosszabb sétányt s eldiskurálva hazafelé tartunk.

Az erdőben meg-meg állva, itt-ott fenyő-ágot tör az ember s azt ujjai közt jól összemorzsolva — illatából nagyokat sziv be a tüdőbe.

Mikor ezt is megtette, igyekszik kifelé, el is fáradva meg is éhezve.

Nyolcztól tízig tart a reggelizés, — ekkor kiki fürdeni megy; ki a Sárosba, ki a Lázárba, ki pedig a Lobogóba.

De már a fürdés számos körülményeinek leírásába nem bocsátkozom, csak annyit jelzek, hogy ez a hideg fürdő, bármily kellemetlen legyen is a bőr felületére nézve, mégis egyike a borszéki páratlan élvezeteknek.

Dideregve jó ki a vendég a fürdőből s neki dől a fenyvesnek, sétál egy jó órát, délig, a mig visszanyeri melegét; megfordul a Kossuth-kút körül s ha jól kísétálta magát, meggy ebédelni.

Mi természetesebb annál, hogy mind ez társaságban foly.

Az étvágy magasságát se rajzolom le; elég legyen annyi mondva erről, hogy az ember nem válogatós az ételekben; csak az van terhére, ha csekély a portió.

Alig várja az ember az ebéd végét; teste heverni óhajt. — Ki-ki szobájába megy s végig nyujtózkozik a díványon; két-három percz s úgy elalszik, mint a güzü; egy

szuszra kihuzza fél négy óráig. Egészen jól érezi magát, mintha újra született volna.

Ismét társaság után látunk; ha ráakadtunk, teszünk egy-egy kirándulást a Bükkösbe, az Erdei-kútra Alsó-Borszékra stb. s hat órára visszaérkezve, elég erőt érez még is az ember magában végig sétálni a platz-muzikot, mely ekkor már vagy az erdei, vagy a főtéri sátényon kezdetét veszi s tart estve nyolcz óráig.

Aztán következik újra az evés, a vacsora, tart féltizig estve és ekkor hazatér álmodozni; mert megjegyzés-képen legyen mondva, az éjszakázást a kura ki nem állhatja s azért senki sem is gyakorolja.

De nem vágyik senki fenn virrasztani, mert estvére kelve, kifárad, kimerül, hogy a legjobb akarat sem vehetné ki az embert a sodrából.

Ennyiből áll a kura; fenyveslevegőből, alvásból, ételből, italból, sétából, kiváló jó kedélyből és jó társaságból.

Az ember érzi, hogy izmai erősödnek; tüdeje dagad, látása megélesül; hallása megjavul, bánata elpusztul; új vért kap, új kedvet, új lelket, új lábat, szívet és tüdőt; de kiválóképen pompás új gyomrot, erős katlant, a mely a test egész szervezetének új alapot, új berendezést kölcsönöz.

Milyen egyszerű kura?! és mégis milyen biztos, csallhatatlan! A kiből egy kis életerő csak van, azt meghatványozza rövid hat hét alatt.

E kurát minden ember kiállhatja, — ide tehát Borszékra!!

SPECZIALITÁSOK.

mit itt lát és itt élvez az ember, az mind speczialitás.

A víz, a levegő, a fenyves, a táj szépsége, az mind speczialitás, ilyen nincs sehol, csak itt.

De ezuttal egyebekről akarok beszélni.

Más fürdön az ember idegessé lesz a sok nyomoruság látásától.

Ime, ott hoznak targonczáan egy nyomorultat, a kinek kinlódás az élet; a ki ezerszer óhajtana meghalni, de nem engedi a család, nehogy a világ szemrehányást tehessen neki, hogy érdekében el nem követett mindent. Nyögésével betölti a helyet; az ember elfordítja tőle arcát,

hogyan ne lássa; szíve elszorul...

...Ott jó egy másik beteg, támaszkodva valamelyik jótévőjén; szemei mélyen beesvék, lélekzete szaggatott; fejét erre-arra bolingatja a gyengeségtől; pihenni akarna, leülnék; mikor pedig leült, nem bír aztán felkelni; a halál ott ólálkodik körülötte s csak azért nem ragadja torkon, mert még nem gyönyörködött eléggé kinszenvedésében.

...Itt egy gyermek; ott egy anya; tova pedig egy apa; jó sugár fiatal leányzó, a deli ifju, az öreg... mind mind a halál csiráját hordozva belsejében, hogy az ember nek megfájul a szíve, s igyekszik menekülni előlük.

De hová?

A fürdőben, a sétányokon, az utczákon, mindenütt ott vannak e rémek, folyton figyelmeztetve az embert: „Vigyázz! mert por és hamu vagy!” S aztán hideg verejték

lepi el az ember hátgerinczét, borzolgatni kezdi a hideg s mintegy felkiált magában: „Miért jöttem én ide?!”

Ilyen helyeken az, a kinek üdülés kell; elgyengült szervezetét óhajtja megerősíteni — beteggé lesz.

A lakás sem nyújt a fürdőkön vigaszt. A szomszéd szobából fájdalmas nyöszörgést hall, valaki haldoklik ott bizonyára; majd temetés stb. stb. önkéntelenül eszébe jut az embernek Suttymberki Dárius honatyánk, s kikiált:

„Pakolj Pista!”

Borszéken efféléket nem lát a vendég. Itt csak az első hétben sápadt az ember, aztán megpirosodik, megizmosul, egészséges kinézést kap s elveszti az irodai-penész szint.

Ez az egyik specialitás!

De még erről sem kívántam tulajdonképen szólani; habár bizonyára azon körülmény, hogy Borszéken csak egészséges ember létezik, a fürdőnek roppant előnyére szolgál.

Mikor az ember reggel hat órákor felkél, mint említém, felmegy a fenyvesbe sétálni.

A fenyvesen, de az egész fürdőn sűrű felhő terül el, mely kis apró vízcseppek alakjában aláhull, mint mi felénk késő őszön szoktuk tapasztalni.

A sűrű ködnek örvendünk itt; az biztos előjele annak, hogy egész nap szép idő lesz; a mig, ha reggel tiszta idő van, száz esetből nyolczvanszor bekövetkezik, hogy eső lesz.

De milyen itt az eső?

Derült kék az ég s csak azon veszi észre magát az ember, hogy ázik, de keményen; felhő után néz s alig kapja meg; mikor aztán jól kitombolta volna magát, nyomban kitisztul, mintha semmi sem történt volna; és így megesik az naponként háromszor is.

A légváltozás azonban nem oly nagy mérvű, hogy a tüdőbajra hajlandóságot érezőre nézve kártékony lehetne; azzal azonban kiki tisztában lehet, hogy itt izzasztó nélkül egy könnyen meg nem izzadhat s mikor otthon 27° meleg van, Borszéken még akkor sem használhat nyári vékony ruhákat. Az ember ha tehát ide jó, ne felejtkezze meg a téli kabátjáról se, mert az estvéli órákban, annak használata kiváló élvezetet nyújt, s olyan helyzetbe juthat, hogy majd távirat útján rendeli oda.

Ez is egyik specziálitás volna.

De tulajdonképen én nem effélékről, hanem ételekről kívántam szólni.

Mikor a sikságon már sok mindenféle gyümölcs csak létezett, itt akkor kezdenek divatba jöni.

Kiváló csemegéje e fürdőnek az eper és a málna.

Az eper augusztus közepéig tart, a málna késő őszig.

Apró leánykáknál ez egy kiváló kereset-ág.

Házról-házra járnak, kínálgatják uton-utfélen; egy tányér tiz krajczár, később drágább.

Az erdő, mező tele van málnával, eperrel; igen kis fáradságban kerül akár milyen mennyiséget összeszedni.

A mi társaságunknak is volt egy málnása az erdőben. Séta közben rendesen felkerestük s szedegettünk róla.

Egy gyönyörű délelőtt szintén feléje vettük útunkat.

De minő meglepetés? — a bokrot mozogni láttuk.

„Itt bizonyosan medve van!” — mondá a főkapitány, a ki legbátrabb volt közöttünk.

A mikor a málnáshoz értünk volna, már semmi mozgás sem volt; mintha semmi sem történt volna, kezdtük szedegetni az érett málnaszemeket.

De hát egyszer a bokor tulsó része felől egy... nem medve, de gyönyörű leány-főt látunk felemelkedni; ajakán málnával, két szeme felénk villogtatja sugarait s mi meglepetve álltunk, mintha meg lettünk volna bűvölve.

Mire magunkhoz tértünk, a leányka tova illant a sima sétányon, de oly kevés szerencsével, hogy egy fenyőgyökérbe megakadva, lebukott.

A bíró volt aztán az a szerencsés, hogy felemelte. A leány mosolyogva megköszönte a kiváló szivességet s tova ugrott aztán édes atyjához, a ki a közellevő padon olvasta a bukaresti „Romanul” politikai vezérczikkeit.

Elégszer lestük aztán málnásunk körül a kis prevárikátort, de többé nem részesülhattünk azon szerencsében, hogy együtt étkezhessünk a pompás gyümölcsből.

Egy-egy élelmes kis leánynak az eper és málna naponként még egy forintot is hajt.

A vendégek nagy mennyiségben fogyasztják e két csemegét.

Igen sokan málna és eper befőttöt készíttetnek maguknak; mert olyan izlettest e nemből sehol sem lehet kapni; mindenik küld aztán a családnak haza különös speciálításként.

A romániai dulcsászák itt szintén nagy szerepet játszanak s a vendégek az effélékre nem csekély összegeket adnak ki.

A füstölt pisztrang, mely Blaha Luiza kedvencz csemegéjévé lett, szintén egyike a borszéki speciálításoknak, mely a legnagyobb keresletnek örvend.

Szóval, a mi itt van, az mind speciálítás a vendégközönség legnagyobb előnyére.

SOK MINDEN ÖSSZEVÉVE.

borszéki fürdő-saison tulajdonképen július 10-én kezdődik; a vendég a fürdőt tömegesen szállja meg július 15—20-ig; ekkor csak úgy özönlik a nép a világ minden tája felől.

A ki tehát nagyon kényelmesen akarja magát elhelyeztetni, az július 10-től 15-ig utazzék oda, mert akkor válógathat mindenben.

Ezen figyelmeztetés különben nem azt jelenti, hogy 15—20-ig az ember holmi zaklatásoknak volna kitéve, a világért sem; hanem a korai elutazás tanácsos, mondom, a nagyobb kényelemért s azért is, hogy ekkor úgy a fiakkerek, mint az omnibus inkább szolgálatra állanak.

A saison szeptember 15-ig tartana; de már Augusztus 21-én Szent-István napja után a publicum oszladozni kezd; s tart ez a processus minden nap nagyobb és nagyobb mértékben, hogy már augusztus 28—31-én a feloszlás majdnem teljesen végbe ment.

Kiürülnek a szállások; új népség vándorol be; a háziurak a környékből, a kik a vendégek kiköltözése után beülnek, ellepik Borszéket s diktálnak nótákat Salamonnak.

E saison szeptember 4—5-ig tart, aztán haza bocsátják a cigányokat is és beül állandó vendégül a csendesség, melyet csak a borviz-hordó székelyleányok danája zavarja meg.

* * *

Emlékezzünk meg itt a fürdő és üzlet hivatalnokairól is; háládatlanság volna hallgatással mellőzni azt a sok

szivességet, szolgálatkészséget, melyben itt az ember ez oldalról részesül.

Bartalis Ignácz uram bátyámról, a fürdő-biztosról szólottam más helyen; ha a vendégnek valami óhajtása van, ha csak lehetséges, teljesíti; előzékeny, szívélyes modora által az embert lekötelezi.

Id. Puskás István üzletvezető ur már kész még Moldovába is elkísérni a vendéget. Saját és az üzlet fogatát rendelkezésre bocsátja; vadászatokat, kirándulásokat rendez a vendég kedvéért s nem jó előtte semmit kidiscúrálni, mert mindjárt megcselekszi még a gondolatot is!

Hát a doctor? Fehér Dávid urról szintén megemlékeztem egyszer, de hát az nem zárja ki, hogy az ember őt minden alkalom-adtán meg ne dicsérje, a mire ő különben egyáltalában sem nem vágyik, sem nem szorult. Az azonban már emberi gyengeség, hogy kifejezést adjon az ő szíve sugallatának magasztaló szavakban, azokkal szemben, a kiket a közpályán értelemmel, lelkiismeretességgel és becsülettel lát működni,

Lázár gazdatiszt ur részéről az ember szintén csak szivességben részesül; úgy, hogy a vendég a fürdő-tisztviselőivel szemben a legnagyobb elismeréssel tartozik.

A fürdő-vendégnek vannak azonban olyan kívánságai is, mert a vendégek különböző tájakról, különböző természettel jönnek ide, a melyek a nagyobb közönség rovására esnének, a conflictus akárhányszor kikerülhetetlen; de a jó modor minden baj eloszlatására képes, ennek lehet köszönni, hogy az elmúlt fürdőidény minden kellemetlenség nélkül, a legpompásabb lefolyást nyerte.

*

*

*

A fürdő el van látva postával, távirddával; e tekintetben is a közönség igényei kielégítvék; igaz, hogy a postaközlekedés egy kissé nehézkes a nagy távolság miatt, de hát erről már senki sem tehet; mert ha tehetne p. o. a fürdő-igazgatóság, bizonyára azonnal, a legnagyobb áldozattal is eloszlatna minden nehézséget.

Hogy közlekedés tekintetében az igazgatóságot nem terheli mulasztás, mutatja azon körülmény, hogy Maros-

Vásárhelylyel gyors-kocsi közlekedést tart fenn, még pedig akként, hogy egy vállalkozónak évenként 600 frtot fizetsubventió gyanánt.

A mi bevétele van a fürdő pénztárának évenként a fürdő-vendégektől, az alig haladja meg az 1200 frtot; ezzel szemben csak a zenekar és gyorskocsi közlekedés fenn-tartása mintegy két ezer forintjába kerül a felügyelőségnek, hát aztán a szolgák, utak és fürdők fentartási költségei?

A tulajdonos birtokosság valóban nagy áldozatot hoz a szenvedő emberiségért!

* * *

Meg kellene emlékezni még a borviz-üzletről is; de ez részletesen elő van adva Dr. Cseh Károly „Borszék” című munkájában. Altalában igyekeztem eredeti dolgozatot nyújtani a közönségnek, s tartózkodni mindazoknak ismétlésétől a melyek akár az idézett munkában, akár pedig Puskás Ferencz „Borszék történetében” — részletesen és páratlan szakavatottsággal előadvák.

A kik tehát Borszék forrásainak vegyelemzését, hatását, gyógyerejét; azon fürdő történetét; a vidék faunáját és floráját, szóval a kik kimerítően óhajtják, a mit e fürdő meg is érdemel, magát a borviz-üzletet ismerni, azok forduljanak azon két munkához, s azokban bizonyára igen pontos és megnyugtató meghatározásokra fognak akadni.

Csak annyit jegyzek meg itt, hogy a birtokos két község a borviz-üzletből fedezi a fürdő deficitjeit; abból tartja fenn oly nagy költséggel a fürdőket.

A borviz-üzlet rendszerint 50—60,000 frt hasznot hajt a tulajdonos birtokosságnak, a mely jövedelem nagyobb befektetések mellett tetemesen fokozható volna.

A főkútnál éjjel nappal dolgoznak, fogják fel üvegekben a borvizet, viszik az olvasztó-házba dugaszolni, raktárba helyezik, honnan az üzletvezetőség a borvizes széke-lyeknek elárusítja, vagy kupás üvegekben Moldovába szállíttatja.

Igy naponként 5—6000 üveg borvizet termelnek.

A szükséges üvegeket Alsó-Borszéken készítik, az

üveg-hutában, mely szintén a tulajdonos-birtokosság tulajdonát képezi.

Maga az üveg-huta primitív állapotot mutat, a szükségletnek azonban megfelelő, annyi üveg gyártatik benne, a mennyi elégséges.

A jövedelmet nem csekély mértékben lehetne fokozni a huta újabb, czélszerűbb berendezése által.

* * *

A fürdő el van látva könyvtárral is.

Az olvasni szerető közönség igényeit kielégítheti a sok jó regény, vagy a tudományos ismeretterjesztő könyv.

Dicséretére legyen mondván: a közönség olvas is.

A kaszinóban az ismertebb magyar politikai és szépirodalmi lapok; aztán a francia, román, meg német lapok feltalálhatók és így a világ mozgalmával e távoli zúgban is lépést tarthat az ember.

Van teke-asztal és így a jó carambolista nem félhet, hogy gyakorlat hiányában kijő a kunst-lökésekből.

Torna-helyiség is van, csak hogy — felette nagy bámulatomra — kevesen veszik igénybe. Különbön ezen épen nincs mit csudálkozni, mert hiszen az egész kura egyuttal gymnastika is. Annyit jár-kél az ember, hogy bizony nem igen van kedve az ugrómérczét igénybe venni.

A zongora-teremben elhelyezett zongora egész nap szól; fiatal leánykák, nénék, meg mamák gyakorolják ujjajukat a billentyükön.

* * *

E rovat alatt még csak a multságokról óhajtok pár sorban megemlékezni.

Ezek között első helyet foglal el a bál. Minden héten tartatik egy, — volt néha eset, hogy kettő is; kezdődik egy forint belépti díjjal 9 órakor és tart éjszél utáni 1—2 óráig. E báloknak az a kiváló tulajdonságuk, hogy ritka kedélyesen folynak le.

Az elmúlt idény alatt a bálokat a „mulató clubb“ rendezte sikerrel.

Második helyet toglal aztán a tombola. Minden második nap rendeztetett egy.

A közönség eleinte félt a fináncztól, de aztán valakinek eszében jutott, hogy arra semmi oka sincs.

A „mulató clubb“ összevásárolt tárgyakat s ugyanazon árakban a közönség mulattatására ki is tombolázta; tehát nem volt nyeremény-játék, nem is volt nyilvános, egészen a magán időtöltés jellegével birt.

A tombola-játék mindig a legnagyobb érdeklődéssel folyt le; egyik napon a főtéri sétányon, másik napon a Kossuth-kútnál. Az összes fürdő-közönség együtt volt ilyenkor, minden irányból és minden nemzetiségből. Az egyedüli játék, melyből senki sem vonta ki magát, a nyeremény-tárgyaknak mindenki egyformán örvendett.

MÉHÉSZET ÉS KÖSZÉNBÁNYA.

deje már megválni Borszéktól.

Még csak egy-két szót, aztán búcsút veszünk tőle.

De mielőtt megválnánk ezen előttünk annyira kedves helytől, lehetetlen meg nem emlékezni még két dologról, a méhészetről és a köszénbányáról és ezzel tartozunk legkiválóképen azért, mert a fürdő-közönségnek mindkettő nem kis szórakozást nyújt, felvevén mindkettőt kirándulási programjába.

Feltettem volt magamban, hogy nem fogok idézni, de a méhészetre vonatkozólag lehetetlen nem folyamodnom Dr. Cseh Károly munkájához, melyben e tekintetben a következők vannak feljegyezve:

Hogy Borszéken a méhészetet is kitünő sikerrel lehet űzni, azt a borszékiek jól tudván, azzal kisebb-nagyobb mértékben foglalkoznak is többen. Mi azonban csak a Riegel-féle méhészetre fogunk egy rövid pillanatot vetni.

Riegel Antal Alsó-Borszéken lakik, eddigi méhészete — Borszékbe menve — a hid mellett jobbra volt és van. Itt ő az 1860 év tavaszán kezdett a méhészethez, még pedig csak egy család méhhez; azonban az észszerű méhészetet lévén szándéka űzni, a Gyergyóban divatos rendszert nem folytatta, a melyszerint a legegyszerűbb és primitívebb kasokat — kürtőalaku köpűt — használva méhlakásokul, a mézszüret alkalmával a méheket kénnel lesozták ölni; hanem a helyett már 1864-en kezdve ketős Dzierzon-féle kasokat készíttetett, mozgó pálczikákkal és ezeken függő viaszlépekkel (Dzierzon'sche Zwillingssstöcke

mit Wabenträgern), ami által — természetesen a kellő gondozás is hozzá járulván — nem várt, meglepő eredményt ért el. — 1860-tól 1863-ig nagy fáradság és költséggel sikerült az eredetileg egy családot 14-re fölszaporítani. 1864-ben már 20 köpűt tehetett ki, ezek közül 8 Dzirzon-féle és 12 régi-féle kas volt. Ezután a siker mind nagyobb-nagyobb lett, úgy hogy az 1872-ik év végéig már 105-re szaporodott fel a méhcsaládok (kasok, köpűk) száma — nem számítva azokat, amelyeket vagy el- vagy ajándékba adott; s a szaporodáson kívül ezen idő alatt (1864 — 1872-ig) 3603 frt s 10 kr. jövedelmet mutathatott fel, míg 1863. végéig csak 32 frtot tett a jövedelem.

Megjegyzendő, hogy az első 4 évben mozdíthatlan vagy állandó, azután pedig mozgatható, eltávolítható lépekkel űzi a méhészetet.

1870-ben egy 44 méhcsalád elhelyezésére alkalmas pavillont építtetett, amelyben csupa b. Berlepsch-féle köpűk vannak berakva, amelyekben a lépek nem pálczikákon, hanem rámában vannak felfüggesztve, a szabályos — függélyes — dolgozásra lépminták viasz stb. keverékéből vannak alkalmazva, s a méhek munkálata mindannyiszor, valahányszor nem a kellő irányban folytatják léplerakásukat, eltávolíttatik, s így kényszerítve vannak azok azon irányban haladni a léplerakással, melyet az illetők céljaik elérése szempontjából óhajtanak. Megjegyzendő még az is, hogy az új rajok számára a köpűbe mindig kész, de méz nélküli lépet tesz azon célból, hogy legyen a méheknek mézkészületüket hova lerakni, hogy így — rendszeres munkásságukat folytatva — annál nagyobb eredményt mutathassanak fel.

Riegel a mult 1872. évben egy a hidtól nyugotra fekvő telken egy második, 144 méhcsaládot magában foglaló méhházatot építtetett (a Borszékbe menőnek azonnal feltűnik a csinos pavillon), amelybe mind b. Berlepsch-féle méhköpűk fognak felállíttatni, mint amelyek a késő nyárban nem termékeny környékekre a legalkalmasabbak.

1870-ben kezdette meg a lépekből a mezei centrifugal géppel hajtani ki, ami által a lépből a legkisebb mézrészlet is kifolyván anélkül, hogy a lép épsége megsértetnék, a jövedelem aránylag újból emelkedett.

Ha ezen méhészetre egy futó pillanatot vetünk, azonnal kitűnik, hogy Borszéken a méhészet — czélszerűen üzve — biztos és tetemes jövedelmet biztosít.

A fürdő-vendég a lépes mézből kedveskedni szokott övéinek s egy sem mulasztja el, hogy haza ne küldjön egy-két táblát a kiváló finomságu, izletes mézből.

* * *

A köszénbánya nincs messze a fürdőtől.

Alsó-Borszéket elhagyva, utunkat balra folytatjuk s alig néhány perc alatt elérjük a fenyvest.

Ennél szebb erdőt nem lehet látni talán. Mintha az ember valami óriási palotába jutna; sűrű oszlopzata fenyő, a törzsek ágak nélkül 20—25 ölnyi magasságban emelkednek, sűrűn egymás mellett; a fenyők csak a tetőn birnak ágakkal, melyek egymással ölelkezve, fenn ernyőt alkotnak, megakadályozzák a napsugár behatolását. Ide olyan ritkán süt be a nap! Félhomály veszi körül az utast, s mintha titkos árnyak suttognának csendesen, hallgatózni kezd, pedig csak a szellő mozgatja fenn a koronát.

Alig néhány perczig tartó út után, kiérünk egy tisztához.

Ott egy-két szerény épület ötlík szemünk eleibe: ez a köszénbánya.

Ez utat társaságban tettük meg.

Splényi báró és neje Blaha Luiza, Splényi Margit és fivére, Kuthy Albert és a kis Kigyósi ur.

A munkások munkában voltak. Minden pillanatban huzogatták fel a fekete gyémántokat a mélységből. A bányát elég gazdagnak tartják. Id. Puskás István szíves vezetőnk nem tanácsolta a leereszkedést, mert felette alkalmatlan és ruhát piszkít. Nem is ereszkedtünk le, megelégedtünk a külsők szemlélésével.

Meg is néztünk apróra mindent. Különösen érdekelte a társaságot a munkások lakásainak belső berendezése és felszerelése; egyszerű butorzat, tisztaság jellemezte.

Minden háznál 4—5 gyermek, mint az orgona-sipok egymás után következve ügyesen.

A köszönet igen jónak tartják; az üveghutánál használják hevítő anyagnak.

Ez a köszénbánya valóságos áldás Borszékre nézve; ha fel nem fedezik, a kielégíthetetlen üveghuta Borszékét legszebb erdőiből pusztítja ki, úgy annyira, hogy nem is sok idő lefolyása alatt e vidéknek nem lett volna fája.

A társaság gyalog tette meg visszafelé az utat Alsó-Borszékig, itt pedig felülván a szekerekre, délire hazaért egy jól eltöltött délelőtt kellemes emlékeivel meggazdagodva.

AZ IDÉNY SZÉPEI.

i a szépség?

Egy kellemes látvány, mely minden emberre más-más benyomást tesz.

Mi a női szépség, hol kezdődik az? Derék legény volna, a ki ezt meg tudná határozni. Gyakran a rútban is igen sok ember szépséget talál; s a szépben igen gyakran annyi a kivetni való, egyes felfogás szerint, hogy a végén semmi sem marad a szépségből.

Van egy közmondása az oláh embernek, a mely ily szól: „Nem az a szép, a mi szép, hanem az, a mi nekem tetszik!“

És ez igen természetes. Egészen a gusztus dolga. A mi nekem tetszik, nem tetszik száznak és megfordítva. — De gustibus non est disputandum, — igaz régi mondás.

Nemcsak azon szépekről fogok én beszélni, a kiket a természet ruházott fel azzal. A műveltség, a modor a kedély adja meg az embernek a szépséget, hogy tetszetős legyen; és így gyakran a deformis arcz széppé lesz; a tulajdonos általánosan kedvelt jelenséggé válik.

Ezek különben régi elkoptatott mondások, a miket már minden ember ismer.

Épen ezen szempontokból kiindulva, félek, hogy hanyabolyba nyulok.

Jobb lett volna nem is érinteni e kérdést, de mert benne vagyunk, emlékezzünk meg még is egy pár szép leányról.

Az asszonyokról majd, ha lesz, a második kötetben teszünk említést.

Cantacuzéne Mária és Huszár Ilonáról megemlékezünk más helyen.

Ritka kiváló kedves jelensége volt a fürdő-idénynek Ugron Róza (Szombatsfalváról.) Szép is, kedves is, egészen egyszerű természetes teremtés, a ki első megjelenésével megnyeri az embert.

Splényi Margit (Pánádról) bárónő, még gyermek, mert szerfelett szeretett labdázni; ritka jókedélye, keresetlen természetes modora egy egész kis hadsereget tartott fenn maga körül, mely őt mindenütt önfeláldozóan követte; a búcsúzáskor derekasan meg is könnyezte csapatát.

Urmánczy Ilona (Toplicza) kisasszonyhoz ugyan kevés ideig volt szerencsénk, de az nem ok arra nézve, hogy ne sorozzuk őt Borszék szépei közé.

A Csontú kisasszony (Moldova) egyike volt a fürdő legérdekesebb alakjainak. Pompás sugár termet, érdekes arczkifejezés.

Gál Juliska (Budapest); Bartalis Tinka (Szarhegy); Gyertyánffy leány (Brassó); méltó helyet foglalhatnak el Borszék kedves jelenségei között.

Itt azonban nem végződik a sor; az említetteken kívül igen számosan nemcsak igényt, de épen jogot formálhatnak a szép és kedves elnevezésre; de hát nem lehettem szerencsés őket megismerhetni és megnevezésük a legjobb akaratom mellett sem történhetett meg.

Az ügyetlenség határozottan engem terhel, mert mint írói specziesnek, ismerve szándékomat, kötelességem lett volna a dolgok állásáról megismerkedni. Majd megteszem jövőben, ha élünk!

XXV.

BÚCSÚ.

egfájul az embernek a lelke, már azelőtt való nap.

Nem tudtam szórakozni; valami kergetett és valami hatalmasan marasztott. Az ember menne, de mintha nem bírnák lábai, úgy ragaszkodnak a föld göröngyéhez.

Bejártam az erdőt, elbúcsúztam fűtől-fától; a helyektől, a melyek annyi enyhülést nyújtottak, s a melyek annyira kedvesek voltak előttem.

Nem bírtam eléggé szivni a levegőt; minden vonzott, minden marasztott; épen miként a vándor-madár, mikor messze útra készül, oda, a hol kedvesei vannak; még is nagy munkában kerül neki az indulás; meg-megáll, körülnéz, nehezen indul; maradna szivesen, de menni muszáj, mert kergeti az ösztön, a sziv.

A társaság estve összeült; halotti tort ült, mert három tartotta búcsú lakomáját. Vigasztalódtunk a viszontlátás édes reményével.

Nem tudtam aludni.

Reggel szekérre ültünk. Négy pompás szürke ló volt kocsink elébe fogva; a kocsis ostort bontott s tovább robogtunk, le Alsó-Borszéknek.

Mikor aztán a Közrezt elértük, leszálltunk pihenni; nem mintha már elfáradtunk volna, hanem mert meg akartuk még egyszer nézni a helyet, a honnan elindultunk.¹

Aztán erőt vettünk magunkon s haladtunk tovább.

A Közrez tetején, a hol a csendőr laktanya van, ismét leszálltunk. Borszékről innen csak egy ház látszik; azt nézegettük, hosszasan.

Egy utolsó „Isten hozzád!“ s eltűnt szemeink elől a kép, de megmaradt lelkünkben s onnan ki nem moshatja többé semmi sem.

TARTALOM:

	Lap.
Előszó	3.
Borszék felé	4.
Az első reggel	15.
Milyen az a Borszék?	20.
Egy rege a forrásról	30.
Egy másik rege	38.
Az a Lobogó!	50.
Egy est Borszéken	55.
Blaha Luiza	58.
Ki Moldovába!	66.
Kirándulás a medve és a jégbarlangokhoz	70.
A vendégkönyv	74.
Az erdő-leánya	78.
A tündérkert	94.
Egy kis statistika	121.
A Kossúth-kút körül	126.
A bot és a mulató clubb	135.
Egy álom	142.
Cantacuzéne Marie és Huszár Ilona	150.
Szent-István napja	155.
A mi kuránk	165.
Specziálítások	170.
Sok minden összevéve	174.
Méhészet és köszénbánya	179.
Az idény szépei	183.
Búcsú	185.

